

ADALÉKOK AZ „ÉRPATAKI MODELL” TÖRTÉNETÉHEZ

HAIN FERENC

Adalékok az „Érpataki Modell” történetéhez

HAIN FERENC

Adalékok
az „Érpataki Modell” történetéhez

Budapest, 2019

A munka háttérét jelentő kutatást a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” című kiemelt projekt támogatta. A kutatást a Budapest Metropolitan Egyetem Versenyképesség a köz szolgálatában nevű, Vass László vezette munkacsoportjának (NKE/5365-4/2017.) kutatójaként végeztem.

Szakmai lektor: Vass László

© Dr. Hain Ferenc

Második, újraserkesztett kiadás

ISBN 978-615-00-4997-7

Felelős kiadó Dr. Hain Ferenc

TARTALOMJEGYZÉK

I.	A kötet tárgya – célok és előzmények	7
II.	A közmunka, a közbiztonság és a közösség szerveződése. Két falu működésének és a településvezetési gyakorlatának összehasonlító elemzése	21
III.	Orosz a helyi közéletben és az országos nyilvánosságban	47
IV.	Az „Érpataki Modell” jogi és igazságügyi vonatkozásai. Orosz Mihály Zoltán a „doktorlovag” és „perbajnok”	71
V.	Az „Érpataki Modell” gazdasági vonatkozásai. A település gazdálkodása, közmunkaelszámolás, ingatlanügyek – rövid áttekintés	87
VI.	A választás, ahol megbukott Orosz Mihály Zoltán és az „Érpataki Modell” – és ami ezután jöhet. A választás és egy jövőforgatókönyv személyi, települési, térségi kontextusban.. .. .	95

I. A KÖTET TÁRGYA – CÉLOK ÉS ELŐZMÉNYEK

A fejezet tartalomjegyzéke

I.1. Előhang

I.2. A kötet alaptézise és vállalása

I.3. A kötet tematikája, felépítése

I.4. Amire nem vállalkozom ebben a keretben

I.4.1. Nagypolitikai párhuzamok vizsgálatára

I.4.2. Orosz Mihály Zoltán pszichológiai elemzésére

I.5. Előzmények – amire és akikre támaszkodtam e kötet összeállításakor

I.6. Egy fontos körülmény: a polgármesterség átalakuló színtere

I.7. Érpataki eseménytörténet

Irodalom

I.1. Előhang

E kötet tárgya egy mondatban: egy, az Érpatak nevű falu működését modellként állító egykori polgármester e minőségében folytatott tevékenysége, illetve mindaz, ami ennek a kapcsán -a szűkebb-tágabb közvélemény számára a történelemből ismertté vált.¹

Az „Érpataki Modell” egy dél-nyírségi kistelepülés, Érpatak 2005-től 2018-ig hivatalban lévő polgármesterének a „településvezetési elképzelése”. Elöljáróban, csak nagyon röviden: Érpatakon 2005-ben, egy időközi választáson lett polgármester Orosz Mihály Zoltán, akit ebben a tisztségében, 2006-ban, 2010-ben és 2014-ben újraválasztottak. A 2018. márciusi időközi polgármester-választásig vezette Orosz a falut, ekkor leváltották. A volt polgármester megválasztása előtt, különösen a ’90-es években az addig elkövetett bűncselekmények sokasága tette hírhedtté a falut, elsősorban betörések és lopások csúfították a falu híre mellett a helyiek mindennapjait is. A falu nevének kifordításával Vépataknak hívták a környékeliek a települést., Orosz 2005-ben mint „tanult ember” (Orosz matematika–fizika szakos tanári végzettséggel rendelkezik) került a falu élére, akitől a falu jó néhány nagygazdája, vállalkozója érdemi változást várt, azt, hogy a paternalista, uram-bátyám világ helyett lendületet ad a falunak, és modern eszközökkel, pályázati források bevonásával hoz újat a falu számára. Már 2008-ra azonban több esemény kapcsán is úgy tűnt, hogy Orosz ambíciói jóval inkább a mindenek feletti hatalom megszerzésére és az anyagi előnyszerzésre irányultak.

A volt polgármester működése mindemellett egyre ideologikusabbá vált, és a kétezer-tízes évekre – alapvetően a tradicionalizmusra, Wass Albertre és hungarista gondolatokra építkezve – modellértékűként kezdte hirdetni azt, ami Érpatakon történt. A „modell” középpontjában a rend (névlegesen a jogszabályok betartása és betartatása) és a rendteremtés áll(t), külön kiemelve a cigányságot és vele összefüggésben a rendteremtés szükségét és feladatát. Orosz ekkortájtól egy jó ideig a Jobbikban és jó néhány településen is hivatkozási alappá vált.

Ennek a kötetnek az – első pillantásra talán nem feltűnő – ambiciózussága abban rejlik, hogy a faluban történekekkel együtt e falu vezetőjének szokatlanul nagy visszhangot kiváltó közéleti karrierjét is megpróbálja értelmezni.

Bár nem diskurzus-, és nem is hermeneutikai elemzésre vállalkozom, úgy gondolom, a műfaj kérdését és a szerző státuszának a tisztázását is magában foglalja ez a feladat.

A problémáról való beszédmód egyik kulcseleme, hogy különválasztom a „*mi az az Érpataki Modell*”, illetve a „*hogyan történhetett meg Érpatakon, ami e címen megtörtént*” témaköröket.

A „*mi az az Érpataki Modell*” kérdés egyik érdekessége, hogy Orosz Mihály Zoltán, a volt polgármester elképesztően hosszú ideig számára igen kedvező keretben tudta tartani az „Érpataki Modellről” folyó diskurzust. Természetesen nem függetlenül a magyar nyilvánosság és közélet alakulásától. Történt mindez úgy, hogy azért a „modell” sike-

1 (Lásd bővebben NAGY P. 2013, illetve e kötet III. fejezetének 1. alfejezetét)

ressége kapcsán Orosz tényállításai empirikus alapon elég egyértelműen megítélhetőek. A tényalapú vita azonban valahogy nem igazán lett része a modellről folyó diskurzusnak.

Az érpataki modell mibenlétét firtató kérdésre a következő alfejezetben fogalmazom meg röviden a saját válaszomat, a „*hogyan történ(het) meg mindez*” kérdésre adott válaszomat pedig a kötet további öt fejezetében fejtem ki.

Külön szót érdemel a „válaszadás hogyanja”, azaz a kötet módszertani megközelítése is. A kötet egyes fejezeteinek megírásakor egy társadalomtudományi jellegű munkához képest talán szokatlanul eklektikus módszertannal dolgoztam: résztvevői megfigyeléssel, sok-sok helyiekkel folytatott beszélgetéssel, önkormányzati-, és bírósági dokumentumok és nyílt közigazgatási adatbázisok elemzésével végeztem az adatgyűjtő munkát.

Egy ilyen típusú szaktudományos, szándékában szociálpszichológiai megközelítés esetében szintén szokatlan lehet, de fontos forrását is jelentette az itt összeállított anyagnak a témával foglalkozó oknyomozó újságírás is, amelynek a kutatásomban játszott szerepe messze túlmutat a téma médiareprezentációjának vizsgálatán.

Az összegyűjtött anyag feldolgozásához – a II. fejezetben – hálózatelemzést végeztem, valamint a két település összehasonlítása során egy magam kialakította leíró tipológiát használtam a görcső alá vett jelenség értelmezéséhez.

A kötet következő fejezetei azonban alapvetően egy, a jelenséget leíró munkát, tulajdonképpen egyfajta esettanulmányt, vagy, ahogy a lektori véleményben megfogalmazódott: egy „tudományos tényfeltáró publicisztikát” tartalmaznak, amely a vizsgált jelenséget öt aspektusában járja körbe.

Van előzménye a szociálpszichológiában ennek a jelenségfókuszú, a jelenség megragadásában az eszközöket szabadon kombináló megközelítésnek. A munkám során Mérei Ferenc pszichológiatudomány-szemlélete és tudományművelési gyakorlata² szolgált irányítúként.

2 A doktori dolgozatomban (HAIN 2006), ahol szintén egy társadalmi jelenséget írtam le, így foglaltam össze Mérei számomra itt és most is mértékadó mondanivalóját: arra a kérdésre, hogy az általa vizsgált „*lágys jelenségekhez feltétlenül ilyen lágys fogalmakkal kell-e közelíteni?*” (HERNÁDI 1987, 596. oldal) Mérei Ferenc a következőket válaszolta: *amit ön lágys témának nevez, azt én inkább konkrét témának nevezném: életben, valóságban, viszonylatokban előadódó konkrétumoknak... Sok pszichológus olyasmiről ír, ami absztrakció, ami a valóságban nem létezik; az ilyen téma, ha nem is kemény, de száraz. Én inkább sec és mouillé különbségét látom a témának. A nedves téma be van áztatva a valóságba... Én a lágys témákat a pszichológiai realitásának tartom... és örömmel elfogadom, hogy a pszichológiában szatócs vagyok. A szatócsüzletben ugyanis nem „vitamint” árulnak, hanem karalábét, karfiolt vagy sárgarépat...* Mérei hivatásszerűen elsősorban értelmiséginek és csak másodsorban pszichológusnak tartotta magát. Meggyőződése volt, hogy a tudománynak közvetlen mondanivalóval kell bírnia a szűkebb mellett a tágabb közössége számára is. A mondanivaló ennek megfelelően, a történeti hangsúlyváltásaiban is egyszerre Mérei saját élményvilágban gyökeredző (ERŐS 1990), illetve a társadalom számára releváns kérdésekkel foglalkozó volt. Érthetősége és átláthatósága Mérei tudományos működésének *jelenségközelségében* rejtett, a tudományos munka a széles közönség számára nyilvánvaló és fontos jelenséghez kapcsolódott, és nem is távolodott el azoktól. Ez fogalmazódott meg Mérei tudomány szemléletének jelenség-központúságában is. Az idős Mérei ennek kapcsán így fogalmazott: *Transzcendentális mezőre soha nem tettem kirándulást. Oda igyekeztem eljutni, ahová a pogány világlátás eljuthatott. Bukfenceim közepette is evilági maradtam, a jelenségek szerelme (vagy ahogy tanítványaim mondják: a jelenségek szatócsa).* (MÉREI 1989, 13)

A kutatás tárgyának sajátos módon maga a kutatás folyamata is részévé vált, amikor én magam is, a témával foglalkozó több más személyhez hasonlóan közvetlen konfliktusba kerültem Orosszal, aki a rendelkezésre álló eszközökkel igyekezett ellehetetleníteni az – általa „nem barátinak” titulált – újságírói munkát és tudományos kutatást.³

Egyénenként felvetődő erkölcsi kérdés, hogy ki miként viszonyul emberként és újságíróként, kutatóként a számára elfogadhatatlan helyzetekhez. Tódor János újságíró például az érpataki jelenlétét és újságírói tevékenységét „elemi morális felháborodással” indokolta. Ahogy elmondta, erkölcsi kötelességének érzi, hogy ne menjen el szó nélkül a történetek mellett. Ebbéli viszonyulását és motivációját én is a magaménak érzem. Ezen a ponton azonban fölvetődik az alapvető módszertani kérdés és probléma, hogy az érintettségnek ezen a fokán dolgozhat-e újságíróként, kutathat-e tudományos igényességgel és módszertannal – kutatásetikai oldalról is elfogadható módon – az, aki az Orosz-féle érpataki hatalomgyakorlásához hasonló jelenséget szeretne vizsgálni – és ha igen, hogyan?

Az én álláspontom szerint – amely nélkül persze a jelen kötet létre sem jöhetett volna – igen, kutathat. Sőt, azt gondolom, hogy Tódor János fentebb magaménak vallott erkölcsi imperatívusza mentén kötelességünk is a rendelkezésre álló – jelen esetben tudományos – eszközökkel kutatni és megszólalni egy ilyen jelenség kapcsán. A „hogyan” kérdésére pedig a következő öt fejezetben kísérlek meg választ adni.

I.2. A kötet alaptézise és vállalása

2011 októberében jártam először Érpatakon. Tulajdonképpen azóta van velem Érpatak, az úgynevezett „Érpataki Modell” a hétköznapi és szakmai beszélgetéseim egyik visszatérő elemeként.

Nincs reprezentatív képem a magyar társadalom „Érpataki Modell”-képéről, a rokonaimmal, barátaimmal és ismerőseimmel, az aktuális félévi szociálpszichológia előadásom hallgatóival, civilszervezeti partnereimmel, kutatócsoport-beli kollégáimmal és más munkatársaimmal, valamint az egyetemi és más szakmai fórumokon folytatott megannyi beszélgetésből rajzolódott ki az, hogy az emberek egyes csoportjaihoz mi jutott el abból, ami ebben a faluban történt.

Nem különbözik az így körvonalazódó kép lényegesen a téma médiareprezentációjától: két, egymásnak szögesen ellentmondó véleménybuborék⁴, két, szinte semmiben sem összeilleszthető narratíva bontakozik ki a sok-sok kapcsolódó hírből, véleményből. Az első véleménybuborék Orosz Mihály Zoltán világ- és közvetlen érpataki helyzetértelmezési véleménypaneljeit tartalmazza (erre egy példa az *I.1. ábra*). A másik véleménybuborék a polgármester öltözködésének, a „Pride-akciójának”⁵, az izraeli államelnök és minisz-

3 Lásd az I.5. alfejezet hivatkozásait.

4 Lásd a fogalom kapcsán: PARISER 2012 és a III. fejezet 2. és 3. alfejezete.

5 Lásd róla részletesebben a III. fejezet 2.1.-es pontját.

terelnök jelképes akasztásának⁶, a kóborkutya-begyűjtésnek⁷ a hírmozsaikjaiból áll össze, valamint az érpataki helyzetnek a faluban Orosszal szembenállók és az ellenzéki sajtó által mediatisztált helyzetértelmezéseiből. Erre jó példa az I.2. ábrán olvasható megszólalás.

I.1. kép. Orosz Mihály Zoltán önábrázolása a modell kapcsán. Kép forrása: *alfahir.hu*

Ahogy látszik, Orosz önprezentációjának képe – annak mondanivalója – és a helybéli megszólaltatott asszony által rajzolt falukép (lásd az alábbi keretes idézet) köszönőviszonyban sincsenek egymással. 2019-ben, e szöveg véglegesítésekor, és talán később sem lepi meg a magyar közéleti kérdések iránt érdeklődő olvasót az, hogy a ténykérdéseket ennyire ellentmondóan kezelő diskurzusmezők lehetnek párhuzamosan jelen egy közösségben.

A helyzet azonban az, hogy egyértelmű támpontok állnak a rendelkezésünkre a tisztánlátáshoz az „Érpataki Modell” vonatkozásában.

Ahogy a II. *Közbiztonság* című alfejezetében majd részletesebben is áttekintjük, a bűncselekményi statisztikák alapján az látszik, hogy sem megyei, sem országos viszonylatban semmi példa- vagy modellértékű nincs az Érpatakon Orosz polgármesteri időszakában e vonatkozásban történetekben. Önmagában is kérdéses az „eredményessége” az Érpatakon rendcsinálás címén történeteknek, de más településeken megfigyelhető közállapotokkal összevetve egyértelmű: a modell nem modell.

... Ennek a falunak már vége van. Mindegy, ki a polgármester, mindegy, kik az önkormányzati képviselők, nekünk végünk. Agonizálunk. Itt senkit se érdekel, hogy Orosz Zoli újra polgármester lesz vagy nem. Nem is itt lakik, hanem Nagykállóban az élettársával, csak az érdekli, hogy felvegye a havi bruttó félmillió fizetését. Érpataki modell, ugyan már! Azt hiszik, itt rend van? A polgármester is csak díszkísérettel megy be a cigányok közé, testőrök védik. Ott parádézik meg dicsekszik Miskolcon a Lyukóban, Ózdon, Gyöngyöspatán, hogy ő mekkora fegyelmet tart a saját falujában. Mi csak tudjuk: semekkorát. Mindenki retteg, sok az idős asszony, esténként nyolc lakattal zárják magukra az ajtót. Úgyhogy itt már minden mindegy...

I.2. Keretes szöveg. Egy érpataki asszony véleménye az érpataki helyzetről. Forrás: *Népszabadság Online* (DOROS 2016)

6 Lásd róla részletesebben a III. fejezet 2.1.-es pontját.

7 Lásd róla részletesebben a III. fejezet 2.2.2.-es pontját.

Nem csak eredményeiben, de módszereiben is rendkívül problémás az a jelenség, amit Orosz után szabadon „Érpataki Modellnek” nevezünk. A problémák gazdag tárházát vonultatta fel az érpataki történetekre és azon belül Orosz munkásságára érdemben reflektáló oknyomozó újságírás. Ennek egy-egy metszetét fejezetenként, tematikus bontásban be is mutatom ebben a kötetben.

Az Orosz-féle hatalomgyakorlás problematikusságának megértéséhez a kapcsolódó sajtóanyag áttekintése mellett a II. fejezetben Érpatak és egy Érpatakhoz sok tekintetben hasonló helyzetű másik település, Tiszadada összehasonító elemzésével kíséreltem meg hozzájárulni. Az elemzésből egyértelműen látszik, hogy egy teljesen más elveket – az együttműködést, az érdekek kölcsönös tiszteletét és a gazdasági problémákat – fókuszba állító településvezetés egyértelműen hatékonyabb a közbiztonság, a közmunka és a települési közösségszervezés tekintetében, mint az „Érpataki Modell”.

Orosz és az „Érpataki Modell” módszertana számára e fentebbiek mellett még erősebb kritika a „tiszavasvári rendteremtést” elítélő Egyenlő Bánásmód Hatóság (EBH) határozata és az ezt megerősítő bírósági ítélet.

Orosz, nagy médiafelhajtástól kísérve, Tiszavasváriban próbálta megmutatni a modell működőképességét és alkalmazhatóságát. Az itt e címen történeteket ítélte el az EBH és a bíróság is. A jogerős bírósági ítélet indoklása kimondja, hogy Orosz Mihály Zoltán a Becsület Légiója Egyesület és a Tiszavasvári Önkormányzat támogatásával megalázó, zaklató, az egyenlő bánásmód elvét és az emberi méltóságot sértő, törvényszegő módon járt el a mélyszegénységben élő romákkal szemben.⁸

Ha tehát a „Res iudicata pro veritate habetur” jogelvet⁹ és a KSH nyilvános bűnügyi statisztikai adatait mint tényeket elfogadjuk kiindulópontnak, akkor röviden annyi mondható: az „Érpataki Modell”

- az általa legfontosabbnak megjelölt közbiztonság területén nem tud érdemi pozitív eredményt felmutatni,
- eszközrendszerében a magyar társadalom tagjainak alkotmányos jogait sérti,
- az általam példaként vizsgált alternatívája pedig sokkal meggyőzőbb.

Orosz mégis ezt állítja be modellértékűnek. Ha nagyon röviden kell megválaszolnom, hogy akkor mégis mi az az „Érpataki Modell”, akkor azt Orosz Mihály Zoltán „politikai termékeként”¹⁰ azonosítanám.

Összegezve tehát: a kötet a kiinduló tézise az, hogy az „Érpataki Modell” nem modell, hanem egy politikai termék. E kötet célja e politikai termék (konstrukciójának) dekonstruálása. A munka során pedig a „*hogyan történt(het)t meg Érpatakon, ami történt*” kérdés

8 Lásd a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 6.K.31.719/2017/14. számú ítéletének indoklását, illetve lásd még ennek kapcsán a IV. fejezetet.

9 Azaz a jogerős ítéletet igaznak, az igazságnak kell tartani.

10 Lásd erről bővebben REZSŐHÁZY 2015.

megválaszolásával öt szempont szerint rekonstruálok azt, amit a megértéshez szükséges kontextusba helyezve tudhatunk az elmúlt tizenkét év releváns érpataki történéseiről.

I.3. A kötet tematikája, felépítése

A fentebb megfogalmazott előzményekkel arra vállalkoztam, hogy öt önálló fejezetben öt aspektusát járom körbe annak, ami Érpatakon történt Orosz Mihály Zoltán polgármesteriségéhez kapcsolódóan. Az egyes fejezetekben témánként áttekintést adok a kapcsolódó sajtóreflexióból, és értelmezem is a történéseket.

Ahogy már fentebb is említettem, a II., *A közmunka, a közbiztonság és a közösség szerveződése* című fejezetben két település, Érpatak és Tiszadada összehasonlító elemzésével kísérelek meg hozzájárulni annak megértéséhez, hogy két, teljesen eltérő településvezetési szemlélet egy-egy konkrét esetben, három területen, a közbiztonság, a közmunka és a közösségfejlődés területén, milyen eredményekkel jár(t); hogy ebben az összefüggésben miként mutatkozik meg az, ami Érpatakon történt. Érpatak esetében egy úgynevezett „rendpárti” modellről, Tiszadada esetében pedig egy úgynevezett „önfenntartó-falu” modellről van szó: ez utóbbi révén az együttműködésre építő, gazdasági fókuszú településszerveződési elvet vizsgáltam, és hasonlítottam össze az érpataki gyakorlattal.

A III., *Orosz a helyi közéletben és az országos nyilvánosságban* című fejezetben Orosz települési karrierútját és ennek hátterét tárom fel, ami több tekintetben is magyarázatul szolgál a később Érpatakon történetekre. Három emblemikus esetet veszek közelebből szemügyre (a már említett „Pride-akciót”; az izraeli államelnök, és miniszterelnök, valamint a nyíregyházi bírók és ügyészek jelképes akasztását), majd három további, már Orosz „hanyagolt közszerelési teljesítményét” tükröző eseményt elemzek röviden.

A IV., *Az „Érpataki Modell” jogi és igazságügyi vonatkozásai* című fejezetben az „Érpataki Modell” kapcsán rendszerszerűvé váló jogi káoszt próbálok meg bemutatni, amely sajátos működési logikájával hosszú ideig, még e sorok megírásának idején is, kapitulálásra kényszerítette az államigazgatást.

Az V., *Az „Érpataki Modell” gazdasági vonatkozásai* című fejezetben elsősorban Móricz Csaba, Becker András és az Átlátszó munkájára támaszkodva igyekeztem röviden érzékeltetni a történetek gazdasági vonatkozásait.

A VI., *A választás, ahol megbukott Orosz és az „Érpataki Modell” – és ami ezután jöhet* című fejezetben pedig Orosz hatalomban töltött időszakának a végét, a bukás okait és az azóta történetek mögött sejlő folyamatokat próbálok meg vázolni.

Ez tehát ennek a munkának a vállalása, amely csak technikai okokból lett egy különálló mű. E kötet írásakor Nagy Pállal, Sántha Szabolccsal, Szöllősi Gáborral és Tódor Jánossal¹¹ egy „Érpataki Modell” településtörténeti monográfiát tervezünk összeállítani, ami több vonatkozásában is tágabb összefüggésbe igyekszik helyezni az itt bemutatott vizsgálati eredményeket.

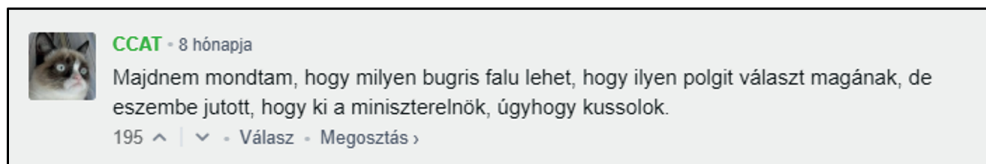
¹¹ Lásd még az I.5. alfejezetet.

I.4. Amire nem vállalkozom ebben a keretben

I.4.1. Nagypolitikai párhuzamok vizsgálatára

Egy ilyen, több mint tíz éve „érő” téma, illetve az, ahogy megérteni próbáljuk a történeteket, sokat változik ennyi idő alatt. Egy Nyíregyháza melletti kistelepülésről lassan érnek el hírek az országos sajtótermékekig, és szempontjaink sem voltak nagyon, illetve nagyon más szempontjaink voltak kezdetben egy, a hatalmat ilyen módon gyakorló polgármester és a falubeli történések megértéséhez. Sokat változott a világ azóta, hogy Orosz hatalomra jutott. Akkor már túl voltunk ugyan Meciar (1993–1994) miniszterelnökségén, de azóta már megismerhettük Berlusconi (2008–2011, 2001–2006, 1994–1995) miniszterelnökségét és hatalomgyakorlását; mögöttünk van Szepesy Zsolt hivatalban töltött monoki polgármesteri ciklusa (2006–2010), együtt élünk Toroczkai László 2013 óta tartó ásatthalmi polgármesterségével, és e sorok írásakor több mint nyolc éve tart Orbán Viktor második miniszterelnökségi időszaka (2010–, 1998–2002). Végül, de nem utolsósorban, immár Donald Trumpnak hívják az Egyesült Államok elnökét. Megváltoztak a közvetlen és közvetett tapasztalataink a hatalom működéséről.

Az emberek számára a sok-sok beszélgetésben, amit Érpatakról folytattam/folytatok, egy idő óta az egyik leggyakrabban visszatérő elem a nagypolitikai, elsősorban az országos párhuzam felvetése és mérlegetése. Erre példa az I.3. ábrán látható fórumhozzászólás is:

I.3. kép. A 2018-as időközi érpataki önkormányzati választásról tudósító hírhez (lásd Ács 2018) kapcsolódó egyik – sokak által lájkolt – fórumhozzászólás. Forrás: 444.hu

Azt gondolom, hogy az ilyen párhuzamok végiggondolása minden nehézségével és ellentmondásával együtt is nagyon gyümölcsöző lehet, de ebben a kötetben ilyen párhuzamokat nem vizsgállok. Amennyire lehet és képes vagyok rá, annyira szeretném önmagában láttatni azt, ami Érpatakon az Orosz-féle modell összefüggésében történt.

I.4.2. Orosz Mihály Zoltán pszichológiai elemzésére

A másik, előre deklaráltan nem vizsgált aspektus Orosz Mihály Zoltán személyisége, illetve a történetek személyes pszichológiai mozgatórugói, korrelátumai.

Egyetértek azzal, hogy felvethető és érdekes lehet a pszichobiográfiai szál, vagy ennek részeként akár a pszichológiai értelemben vett mentális egészség kérdése is a volt polgár-

mester esetében, mint ahogy jogi értelemben vett beszámíthatóságának, cselekvőképességének kérdése is.

Ám, bár végzettségemet tekintve pszichológus vagyok, kezdetektől meggyőződésem, hogy nem efelől érdemes elsősorban megközelíteni Orosz Mihály Zoltán tevékenységének és az „Érpataki Modellnek” az érdemi vizsgálatát. Sokkal nagyobb össztársadalmi haszonnal kecsegtet annak a mikro-, mezo- és makrotársadalmi környezetnek és hatótényezőinek a feltárása, amelyek Orosz ilyenfajta működését és az „Érpataki Modell” címkével jelölt jelenségkomplexum kialakulását, valamint ilyen hosszú fennmaradását lehetővé tették. E céllal a fókuszban íródott ez a kötet is. A pszichodiagnosztika énem nem jut szóhoz ebben a munkában.

I.5. Előzmények – amire és akikre támaszkodtam e kötet összeállításakor

Egyáltalán nem magától értetődő, hanem jó néhány ember munkájának köszönhető, hogy immár nagyon sokat tudunk arról, mi történt 2005-től (illetve azt megelőzően) 2018 márciusáig (és azóta) Érpatakon. Ábécé sorrendben:

- Becker András az Átlátszó újságírójaként nagyon fontos gazdasági és jogi feltárómunkát végzett a következő bekezdésben említett Móricz Csabával közösen. Meghatározó szerepe van abban, ami rendkívül fontos, hogy az Átlátszónál napirenden maradhattak az érpataki történések, ilyen mélységben senki sem foglalkozott ezzel a magyar sajtóban.
- Az egyik legtöbb áldozatot hozta az események feltárásának ügyéért Móricz Csaba nyíregyházi újságíró, akinek nagyon fontos szerepe van az érpataki történések megismerésében és megismertetésében.
- Hasonlóan fontos Nagy Pál érpataki származású történész feltáró munkája. Ő volt az, aki 2013-ban a *Cigány Néprajzi Tanulmányok* 16. kötetében az első tudományos megközelítésű tanulmányt írta a történekekről (lásd NAGY 2013).
- Szintén nagy munkát végzett a helyzet feltárásának ügyében a volt TASZ-ügyvéd, Sántha Szabolcs, aki – többek között – jogi ügyeket is végigvitt, például a jogosulatlan doktori címhasználat ügyét. Neki köszönhető, hogy a jelenség kapcsán láthatóvá vált a jog-, és igazságszolgáltatási rendszer működése és működésképtelensége.
- Első helyen említendő a volt TASZ-munkatárs, Szöllősi Gábor, aki Orosz hivatalban töltött idejének elejétől az iskolabezárástól mint az „első ügytől” kezdve – a helyi iskola tanáráként személyesen is érintve – gyűjti, dokumentálja a történéseket, és aki mára 15-20 gigabájtnyi képi, hang- és írott dokumentációt gyűjtött föl az eseményekről. Édesanyjával a kezdetektől, a fizikai biztonságuk veszélyeztetését is vállalva „beleálltak” a jogérvényesítésért, a közösségi kontrollért folytatott küzdelembe Érpatakon.

- Tódor János újságíró az „Érpataki Modell” eszme- és ideológiai történetét, Orosz szélsőjobboldali kapcsolatrendszerét tárta fel. Szöllősi Gáborral ők voltak azok, akik a több helyen is említett 2013-as iskolai becslétnapi megemlékezés kapcsán a bíróság és a Független Rendőri Panasztestület révén is elégtételt vívtak ki maguknak Orosz joggal való visszaélése miatt. Ennek meglátásom szerint a későbbiek tükrében is nagyon nagy jelentősége van.

I.6. Egy fontos körülmény: a polgármesterség átalakuló színtere

Ahogy a II. fejezetben megfogalmazásra kerül, Érpatak tulajdonképpen egyfajta „ideáltipikus” prototípusa annak a rendparti településvezetésnek, amely Monok, Ásotthalom, illetve a nagyobbak közül korábban Tiszavasvári és Miskolc egy-egy időszakára is jellemzővé vált. Csak nagyon röviden tudunk annak a kontextusnak a bemutatására kitérni, amelyben egy településvezetőnek tevékenykednie kell, fontos azonban látni – legalább nagy vonalakban –, hogy miként alakul(t) az az erőter, amelyben a településvezetői munkát végezni kell és lehet a közelmúlt és a ma Magyarországon.

A rendszerváltást követően Magyarországon – a helyi önkormányzatokról szóló, 1990. évi LXV. törvény (Ötv.) elfogadásával – az akkori törvényhozók szándéka szerint egy európai viszonylatban is igen liberális és széles felelősségű helyi önkormányzati rendszer jött létre. (NAGY és HOFFMAN 2012)

A 2012. január 1-jén hatályba lépett, az Ötv.-t felváltó 2011. évi CLXXXIX. törvény (Mötv.) több vonatkozásban is lényeges változásokat hozott. Ami nekünk ebből itt most fontos, az az, hogy alapjogi szinten megváltozott az önkormányzatiság, illetve hogy megváltoztak a helyi hatalmi erőviszonyok is az egyes települési szereplők között.

„...A helyi önkormányzatok az egységes állami szervezetrendszer részeként hozzájárulnak az Alaptörvényben foglalt államcélok megvalósításához, elősegítik a jogszabályi kötelezettségek teljesítését.” – fogalmazza meg Mötv. preambuluma.

Ezzel együtt a törvény a korábbi törvényességi ellenőrzés helyett törvényességi felügyeletet biztosít a központi hatalom számára a helyi önkormányzatok felett, és megteremt annak a lehetőségét, hogy a kötelezettségeit mellőző önkormányzat működésébe a központi államigazgatás közvetlenül beleszólhasson.

A helyi hatalmi erőviszonyok változásának pedig helyben a mindenkori polgármester lett az igazi „nyertese”. Egyfelől a polgármesternek a képviselő-testülettel szemben is megnőtt a befolyása, másrészt a jegyzővel szemben is megerősödött, hisz a jegyző gyakorlatilag a polgármester alárendeltjévé vált (lásd FORGÁCS 2012).

Már az Ötv. megvalósítása kapcsán is látszott, hogy a feltételek sem az anyagiak, sem a humánerőforrás vonatkozásában nem voltak adottak a szubszidiaritás elve mentén történő hatalomgyakorlás megvalósításához a majd 3200 magyar településen. Ezt a problémát a 2011-es törvény nem kezelte, sokkal inkább átformálta és elmélyítette. Az ellentmondásos helyzetet tovább élte a megújított közmunkarendszer megvalósítási gyakorlata is. Ennek kapcsán írta például Molnár György azt, hogy:

a centralizáció keretében rengeteg forrást vontak el az önkormányzatoktól, amit azok a közfoglalkoztatás révén tudtak pótolni, úgy, hogy néhol még a település kismértékű fejlesztésére is futotta (MOLNÁR 2017).

Röviden összefoglalva tehát: a településeken a polgármester személyén keresztül sok tekintetben inkább egyszemélyi lett a hatalomgyakorlás a változások következtében, miközben a központi hatalom már nemcsak a független önkormányzás törvényességét, hanem az új Alaptörvény céljainak tartalmi megvalósítását is erős jogosítványokkal felügyeli, és a finanszírozáson keresztül nagy befolyással bír az önkormányzatok működésére. Történt mindez azzal párhuzamosan, hogy a településektől a feladataik és a finanszírozás egy jelentős részét elvonták, ugyanakkor megerősítették a közigazgatás járási szintjét. Miközben a 2010 óta regnáló hatalom e módon sok vonatkozásában kiüresítette az önkormányzati működést, a társadalmi problémák egy jelentős részét „rátolta” a települési önkormányzati rendszerre. (A közmunkát tárgyaljuk majd itt ezek közül részletesebben.)

Érpatak volt polgármestere az ekként alakuló hatalmi térben jutott szerephez, és fogalmazta meg az „Érpataki Modell”-t, illetve alakította ki saját működési gyakorlatát. Ez, bár sok esetben valós társadalmi problémák törésvonala mentén, de ahogy látszik majd, a törvényi határok szabta kereteken jóval túlnyúló megoldáskeresést jelentett, amely, mint majd szintén látszik, élesen szembement például a más fókuszú – azaz nem rendpárti, hanem például az önellátó település koncepcóját mevalósítani igyekvő – megoldáskereséssel, például a tiszadadai gyakorlattal. (Lásd a II. fejezetet.)

I.7. Érpataki eseménytörténet

Azért, hogy átlátható legyen időrendben is, egy *táblázatban* is összerendeztem a kötetben számba vett érpataki események közül a legfontosabbakat.

2005 Orosz Mihály Zoltánt időközi választáson polgármesterré választották
2006 Orosz Mihály Zoltánt újra polgármesterré választották
2007. december a Magyar Gárda vonult Érpatakon
2009 november – 2010 október Orosz Mihály Zoltán jogerősen nem volt polgármester
2010 Orosz Mihály Zoltánt harmadszor polgármesterré választották
2013. február 9. A Becsület-napi ünnepség az iskolában, ahonnan Orosz rendőrökkel kivezettette Szöllősi Gábort és Tódor Jánost
2014 júliusa és augusztusa „a jogrend gyilkosainak” és két izraeli vezetőnek a jelképes akasztása Nyíregyházán és Érpatakon
2014 nyara „Pride-akció”
2014. október Orosz Mihály Zoltánt negyedszer is polgármesterré választották
2015-től kiéleződtek a konfliktusok a képviselő-testületben, ettől az évtől a képviselő-testület nem fogadta el a zárszámadást, nincs/nem volt költségvetése a falunak
2016. szeptember Elfogadta a 2015-ös zárszámadást és feloszlatta magát a képviselő-testület
2016. február – 2016. december a „Érpataki Modell” alapján „rendteremtési kísérlet” Tiszavasváriban
2017 megszűnt a közmunka Érpatakon
2018 március eleje a „kóborkutya-befogási” akció
2018. március 25. Orosz Mihály Zoltán elveszítette a polgármester-választást, és a támogatói közül is csak egy fő jutott be a képviselő-testületbe
2018. augusztus 13. – szeptember 05. Orosz Mihály Zoltán jogvédőként hirdette meg szolgáltatását a Facebookon; majd körülbelül három hétre elérhetlenné tette a felületét

I.4. ábra. A kötetben tárgyalt kulcsesemények

Irodalom

- ÁCS D. (2018): Ismét villantott az érpataki modell: Repült a hógolyó és a kamera is a demokrácia ünnepén. <https://444.hu/2018/03/25/ismet-villantott-az-erpataki-mo-dell-repult-a-hogolyo-es-a-kamera-is-a-demokracia-unnepen> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- DOROS J. (2016): Torkig vannak az érpataki modellel, új választást írnak ki a darutollas mintafaluban. *Népszabadság Online* 2016.09.07. <http://nol.hu/belfold/torkig-van-nak-az-erpataki-modellel-uj-valasztast-irnak-ki-a-darutollas-mintafaluban-1630853> (Letöltés ideje: 2018. október 12.)
- ERŐS F. (1990): Mérei fényében és árnyékában. (Mérei Ferenc: Társ és csoport: Tanulmányok a genetikus szociálpszichológia köréből; Freud fényében és árnyékában; A pszichológiai labirintus: Fondorlatok és kerülő utak a lelki életben). *Buksz* (2)2. 150–154.
- FORGÁCS N. (2012): Az új önkormányzati törvény magyarázata – interjú a szerkesztőkkel, Nagy Mariannával és Hoffman Istvánnal. 2012.12.19. <https://jegyzo.hu/az-uj-on-kormanyzati-torveny-magyarazata-interju-a-szerkesztokkel-nagy-marianna-val-es-hoffman-istvannal/> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság 6.K.31.719/2017/14. számú ítélete. <https://tasz.hu/files/tasz/imce/img-z11134029-0001.pdf> (Letöltés ideje: 2018. október 12.)
- HAIN F. (2006): *Kapcsolatháló a világhálón – a WiW. Egy közösségi weboldal és közösség szociálpszichológiai elemzése*. PhD-értekezés. Kézirat.
- HERNÁDI M. (1987): Nekem nincs absztrakt mondanivalóm. Interjú Mérei Ferencel. *Magyar Tudomány* (32)7–8. 588–597.
- MÉREI F. (1989): Bevezetés. Az együtességtől a szerződésig. In: MÉREI F. (szerk.): *Társ és csoport*. Akadémiai Kiadó, Budapest. 9–24.
- MOLNÁR Gy. (2017): A közmunkaprogram leépítése jó irány, de több bölcsesség kellene hozzá. *Mérce.hu*, 2017. november 18. (Letöltés ideje: 2018. október 12.)
- NAGY M. – HOFFMAN I. (szerk.) (2012): *A Magyarország helyi önkormányzatairól szóló törvény magyarázata*. HVG-Orac, Budapest.
- NAGY P. (2013): „A C betű a hátunk megett van”. Cigány-magyar együttélés és az „Érpataki-modell”. In: SZUHAY P. (szerk.): *Távolodó világaink. A cigány-magyar együttélés változatai*. Cigány Néprajzi Tanulmányok 16. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest. 389–423.
- PARISER, E. (2012): *The Filter Bubble: How the New Personalized Web is Changing what We Read and how We Think*. Penguin Books. New York.
- REZSŐHÁZY R. (2015): Mit jelent a „politikai termék” fogalma. 2015.03.25. https://mosmai-orum.blog.hu/2015/03/23/mit_jelent_a_politikai_termek_fogalma (Letöltés ideje: 2018. október 12.)

II. A KÖZMUNKA, A KÖZBIZTONSÁG ÉS A KÖZÖSSÉG SZERVEZŐDÉSE

**Két falu működésének és településvezetési gyakorlatának
összehasonlító elemzése**

A fejezet tartalomjegyzéke

II.1. A két település és a két településvezetés

II.1.1. Érpatak településvezetése

II.1.2. Tiszadada településvezetése

II.2. A közmunka

II.2.1. A közmunka Érpatakon

II.2.1. A közmunka Tiszadadán

II.3. A közbiztonság (mint a „rend” egyik alappillére a modellben)

II.3.1. A közbiztonság Érpatakon

II.3.1. A közbiztonság Tiszadadán

II.4. A két faluközösség szerveződése

II.4.1. A faluközösség szerveződése Érpatakon, a településvezetés szerepe

II.4.2. A faluközösség szerveződése Tiszadadán, a településvezetés szerepe

II.5. Összefoglalás – következtetések

Irodalom

Jegyzetek, magyarázatok, mellékletek

Az „Érpataki Modell” hivatalos weboldalán, egykoron, a modell rövid bemutatása így jelent meg: „Érpataki Modell = a biztonságos és élhető település kialakításának elvrendszere és módszertana”.

Ezt a címet a modellalkotó, rögtön a honlap bevezetőjében, a következőképpen magyarázta:

A település vezetőinek élen járva kell felvállalni a szükséges konfrontációkat, szövetséges segítségnyújtás mellett, a könnyelmű konfliktuskerülés helyett, a támogató segítségnyújtás aktív biztosítása által (a gyermekjóléti szolgálat képviselőjétől, a védőnőtől kezdve a szabálysértési előadón, a gyámügyi előadón, a jegyzői gyámhatóságon, a gyámhivatalon keresztül, a rendőrkörig, az ügyészig és a bíróságig bezárólag) minden jogalkalmazóval fel kell vállaltatni a konfliktusokat a „probléma személyekkel” : vagyis a törvényen kívüliekkel, a bűnözőkkel, a seftesekkel, az ügyeskedőkkel, az adóelkerülőkkel, a fehérgalléros jogkerülőkkel-ügyeskedőkkel és minden típusú közösségrombolóval, úgy, hogy a törvényeket korrekten, következetesen és kivételezések nélkül, kellően visszatartó erejű szankciókkal a rendeltetésszerű joggyakorlás szabályai, vagyis a biztonságos és élhetővé váló települések szent érdekei szerint betartatjuk.... Ha nincs rend egy településen, akkor a közösség haldoklik, akkor a beruházásoknak és a különböző fejlesztéseknek nem lesz igazi közösség-fejlesztő hatása. Csak a rendre, mint szilárd alapra lehet építeni a munkahelyteremtő beruházásokat és a településfejlesztéseket. (Lásd erpatak.hu é.n.)

Ahogy az idézetből is látszik, a modell jegyében Érpatakon tehát a rend mindenekelőtt való biztosítása a deklarált program; rend nélkül – Orosz szerint – nincs munkalehetőség (akár piaci, akár közmunka) és ezután következhet csak a település fejlesztése, illetve ebben a keretben történhet a közösség fejlesztése.

Mizser Zsolttal, Tiszadada polgármesterével folytatott beszélgetéseim hoztak fordulatot abban, ahogy az eltelt évek alatt megérteni próbáltam azt, ami Érpatakon történt. Tiszadadán az „önellátó falu”- modell és a kapcsolódó értékteremtő közmunka eszményének a jegyében igyekeznek élhetőbbé tenni a települést a falu lakói, és ennek kapcsán mondta egyszer a polgármester, hogy bár aktívan foglalkoztak a bűncselekmények csökkentésének a kérdésével, de a rendőrkapitány évente küldött statisztikai összefoglalója tette nekik is nyilvánvalóvá, hogy a bűnügyi vonatkozásban is eredményt hozott a falu-fejlesztő munkájuk.

A közfoglalkoztatás hatása a bűncselekmények alakulására más forrásból ismert volt számomra (IGNITS – VARGA 2016), de a polgármester megjegyzése szöveget ütött a fejembe, és ötletet adott a tiszadadai és az érpataki polgármester településvezetési gyakorlatának összehasonlító vizsgálatához.

Ezzel a megfontolással és belátással, először általában a két falut és a két falu településvezetését mutatom be röviden (1. alfejezet); és ezt követően veszem górcső alá a két települést a közmunka (2. alfejezet), a közbiztonság (3. alfejezet), illetve mindezek összefüggésében a közösség, a két település társadalmi tereinek alakulása szempontjából. (4. alfejezet)

A fejezet végén összefoglalom a tartalmi elemek összefüggései révén megfogalmazódó tanulságot. (5. alfejezet)

II.1. A két település és a két településvezetés¹²

Mind a két falu Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Tiszadada Nyíregyházától 40, Érpatak 20 kilométerre található. Nincs vonatközlekedés egyik településen sem; Volán-buszsal eljutni Nyíregyházára Tiszadadáról 70-90, Érpatakról pedig 30-60 perc alatt lehet. Tiszadada területe 49, Érpataké 31 km²; az előbbi 2247, utóbbi 1673 lakost számlált a fejezet megírásának idején. A romák aránya a 2011-es népszámlálás hivatalos adatai szerint Érpatakon: 6,8%; Tiszadadán: 14,4%. A helyiek becslése szerint ez az arány mind a két településen lényegesen magasabb, Érpatakon körülbelül a lakosság 20%-a, Tiszadadán 40-50%-a lehet.

Mindkét község társadalmi, gazdasági és infrastrukturális szempontból kedvezményezett- [105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet], illetve jelentős munkanélküliséggel sújtott településnek számít.

A két település összehasonlításához releváns Beluszky Pál és Sikos T. Tamás falutípológiája (lásd BELUSZKY – SIKOS 2007), amely szerint mind a két falu az ún. hagyományos falu-típusba tartozik, amelyek ráadásul ugyanazon, az ún. VII., Észak-Tiszántúli falutájon találhatóak. E falutáj általános jellemzője a rossz munkaerőpiaci helyzet, a stagnáló vagy enyhén fogyó népesség, illetve a tradicionálisan kedvezőtlen természeti és társadalmi feltételek. A homokos és rossz vízgazdálkodású, az agrártermelés lehetőségeit korlátozó talaj miatt a növénytermesztés csak a 20. században virágzott fel ezekben a falvakban, miközben e települések lakossága nem élt a születésszabályozás eszközeivel, így a lakosság, különösen a kedvezőbb időszakokban, gyorsan túlnépesedett. Ennek a régiónak a közelmúltig jelentős volt a szerepe az ország népesség-utánpótlásának biztosításában, miközben a szocialista korszak iparosodása csak későn és akkor is kisebb mértékben érte el a régiót. Ennek következtében, e falutájon viszonylag régi hagyománya van az ingázásnak, ami itt nem jelenti feltétlenül a település kiürülésének első lépését.

Számottevő különbségek is vannak a két falu között: fontos például az általunk vizsgált települések fentebb ismertetett távolsága Nyíregyházától, a mintegy húsz kilométeres, fél egy órányi plusz utazási többlettel. Lényegesen nagyobb próbatétel tehát Tiszadadáról Nyíregyházára naponta ingázni, amit így értelemszerűen arányaiban kevesebben is vállalnak.

¹² A két település, illetve helyzetük adataalapú összehasonlításához az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatbázisának Helyzet-Tér-Kép nevű alkalmazása adatait használtam. A „Helyzet-Tér-Kép” egy olyan informatikai modul, ami egy adott területi egység (régió, megye, járás, település/budapesti kerület) társadalmi gazdasági tényezőinek állapotát és változásait leíró mutatók egy csoportjának – magasabb területi szint adataival összevethető módon történő – megjelenítésével ad alapvető információkat egy-egy településről. Lásd: <https://www.teir.hu/index.html>, róla pedig lásd: https://www.teir.hu/doc/TeIR_Helyzet-Ter-Kep-utmutato.pdf.

Szűkebben a szatmári vidékre, de ide, a Nyírségre és a Felső-Tisza-vidékre is érvényes sajátosságaként írta le Kovács Katalin a.) a rokkantnyugdíjasok, a megváltozott munkaképességűek járulékában részesülők nagy számát, b.) az egyéni igyekevs és szorgalom számtalan, jól megfigyelhető megnyilvánulását, illetve c.) az önkormányzatok tevőleges és meghatározó közreműködését a megélhetési források bővítésében (lásd Kovács 2008).

Azért különösen érdekes ez itt nekünk, mert a c.) pont a bevezető fejezet 4. alfejezetében, a polgármesterség átalakuló színtere kapcsán kifejtettek mellett, még inkább relevánssá teszi az ilyen falvakban az itt vizsgált településvezetési szerepet.

II.1.1. Érpatak településvezetése

Érpatakon Orosz Zoltán faluvezetése, ahogy már említésre került, egyfajta prototípusa a Monok, Ásotthalom, a nagyobbak közül korábban Tiszavasvári, illetve Miskolc rendpárti településvezetésének. Az érpataki település volt polgármestere, a településvezetési tevékenysége mellett rendkívül expanzív „ismeretterjesztő”, marketing tevékenységet folytatott az általa kitalált „Érpataki Modell” kapcsán. Ennek termékei, többek között, a következő jól kommunikálható jelmondatok is: *„Rend a lelke mindennek! Rendet kell tenni, mert rendnek kell lenni”*; mindkettő a (nagy)politikai ambíciókkal rendelkező polgármesterhez fűződik. E jelmondatok és a tudatos arculatkezelés például a falu egyik gépkocsiján is megnyilvánultak, ahogy a III. fejezetben, a *III.8. képen* látszik is.

Az e fejezetet indító idézet jól példázza a rendpárti településeszményt. Mindent megelőz, mindent megalapoz „a rend”, aminek „a jogszerűség az alapja. Ennek kapcsán pedig, ahogy Orosz megnyilvánulásai alapján egyértelműen látszik, a volt polgármesternek egy igen sajátos értelemben vett küldetésstudata van.

Adat- és szöveggötött, a keret szabta határok között, de az átfogóság igényével igyekeztem összeállítani e fejezet leíró részeit, ám alkalmanként az idézett szöveg más szövegekre mint értelmezést segítő (kon)textusra szorul. Az érpataki mezőőr egy sajtóban megjelent nyilatkozata segít például értelmezni a „jogszerűséget, mint alapot” a modell összefüggésében:

Minden a csapatmunkán múlik – mondja Bakti Péter, amikor azt kérdezzük, mi a siker titka. – Nem csak az újfehértói rendőrök, de a gyermekvédelmisek is maxímalisan segítik a munkánkat. Ha valaki olyan ügyesen lop, hogy nem tudjuk megfogni, szólunk a gyermekvédelmiseknek, akik kimennek a családhoz, és ha szükséges, elindítják a gyermekvédelmi eljárást, és kiemelik a gyermeket a családból (LASS 2011).

Valószínűleg nem lehetett elég hatékony a csapatmunka, mert ezt az eszközt aztán igen gyakran be kellett vetni a „rend” nevében. Érpatakon, a fenti nyilatkozat elhangzását követő évben majdnem kilencszer annyi volt az ideiglenes gyermekelhelyezések (hatósági) kezdeményezése, mint a hasonló lakosságszámú Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei településeken. Tulajdonképpen majdnem minden 10. gyerekek esetében indítottak eljárást. (Lásd a THEIR adatbázisban a KSH vonatkozó adatait.)

II.1.2. Tiszadada településvezetése

Tiszadada az „önellátó települési”- vagy az ún. „helyi kezdeményezésű gazdaságfejlesztési programok” jó gyakorlataként jellemezhető.¹³ A nyilvánosságban nagyobb teret kapó ilyen jellegű települési jó gyakorlatok (Rozsály, Katymár, Tiszatenyő vagy Gyulaj, illetve akár Cserdi) helyett itt azért választottam ezt a települést, mert – ahogy fentebb látszik – több tekintetben is módszeresebben összevethető Érpatakkal.

Tiszadada sokkal kisebb publicitást kapott, mint Érpatak. A településen, a vizsgálatunk szempontjából érdekes időszakban – az e sorok írásakor is hivatalban lévő – Mizser Zsolt volt a polgármester. Ő a harmadik polgármester a rendszerváltás óta Tiszadadán, és különösen érdekes, valamint a település működésmódjáról sokat elárul, hogy a polgármesteri cím, egy pár éves „betanulás” után, valamiféleképpen eddig mindkétszer áthagyományozódott a régi és az új polgármesterek között¹⁴ (lásd még ÉSIK 2018). Figyelemre és itt mindenképpen említésre méltó, szintén valamiféleképpen a közösségelvűség élő ethoszát tükrözi, hogy a rendszerváltás utáni első polgármester, Gedeon Árpád nevéhez kötődően kialakult az a gyakorlat, mely szerint a képviselők nem veszik fel a tiszteletdíjukat a településen, hanem felajánlják azt a falunak.

A település alapvető, konszenzussal azonosított problémája és ehhez kapcsolódóan célja: a települési infrastruktúra karbantartása, fejlesztése; illetve a munkanélküliség lehetőség szerinti csökkentése, kezelése. Ennek megfelelően a START közmunkaprogram keretében, régiós viszonylatban is nagyarányú közfoglalkoztatott ún. értékteremtő foglalkoztatását igyekszik a falu megvalósítani, az „önfenntartó település” rozsályi, tiszatenyői példáját követve. Ezeket a példákat a jelenlegi polgármester a hivatali ideje elejétől, illetve már azt megelőzően is, a képviselő-testület tagjaival közösen tanulmányozta. Az e minta mentén egymásra épülő projektek révén a falu képes volt fejlődni, például a vagyongyarpodásban mérhetően értéket teremteni, valamint – a lakosok megélhetésének segítségével – a közösség és az egyének önfenntartásához hozzájárulni.

Erre még később visszatérünk, de a polgármester egy vele való beszélgetéskor büszkén idézte Nácsa Balázst, a Tiszatér vezetőjét, aki elmondása szerint azt állította, hogy Tiszadada az egyetlen település a környéken, ahol nincs pártpolitikai ellentét a testületen belül.

13 Lásd például a Kormány közfoglalkoztatási weboldalán a *Közkedvelt a tiszadadai* tészta című bejegyzést. Online dokumentumként: <http://kozfoglalkoztatatas.kormany.hu/kozkedvelt-a-tiszadadai-teszta> (Letöltés ideje: 2018.12.20.).

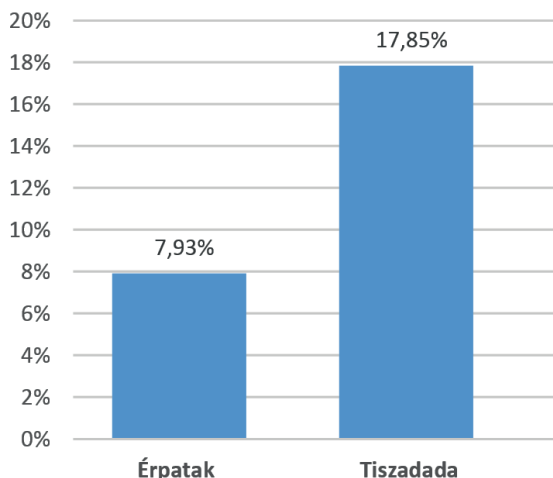
14 Ez azt jelenti, hogy az új polgármester képviselőként hosszú ideje úgy dolgozott a polgármester mellett, hogy ő maga a polgármesterségre készült. Ezt a szándékot aztán természetesen a közösség a választásokon megerősítette, ezzel mintegy „jóváhagyva” az előző polgármester ebbéli döntését. Ez a vezető döntésének elfogadása kapcsán kialakult közösségi konszenzust tükrözi, ami élesen szemben áll a nagy- vagy pártpolitikai szempontokat bevonó érpatrick hatalmi gyakorlattal.

II.2. A közmunka

A két falu összehasonlításakor látszik, hogy a mind a két településen kulcskérdésként felvetődő munkanélküliség kapcsán nagyon hasonló a helyzet (Érpatak: 9,68%; Tiszadada: 9,86%). Szignifikáns a különbség azonban a tartós munkanélküliek vonatkozásában. Itt Érpatakon már lényegesen rosszabb a helyzet. (A munkanélkülieken belül a tartós munkanélküliek aránya Érpatakon: 37,74%; Tiszadadán: 27,82%.)

Árnyalja a képet és szintén érdekes a jövedelemi helyzet. Tiszadadán az egy főre jutó (kimutatható) éves jövedelem lényegesen magasabb (Érpatak: 351 498 Ft; Tiszadada: 439 019 Ft), miközben az adófizetők aránya is magasabb (Érpatak: 38,14%; Tiszadada: 43,76%).

E fentebbi összefüggésben érdekes a közmunkát végzők aránya, a munkaképes korú népességre vetítve. Ahogy a 2.1-es ábrán látszik, több mint kétszer annyi embernek biztosított lehetőséget a közmunka Tiszadadán, mint Érpatakon a véletlenszerűen kiválasztott időszakban.

II.1. ábra. A két vizsgált településen közmunkában foglalkoztatottak száma a munkaképes korú lakosság-számra vetítve (2015. április)

Ezek a számszerűsíthető tételek, de a közmunkához jutás lehetőségén túl, ahogy fentebb azt érintettük, legalább ilyen fontos az elérhető árú vagy ingyenes közkonyha, illetve a közmunka programból kedvezményesen kapott élőállat, zöldség, illetve gyümölcs a mindennapi megélhetés biztonsága szempontjából. Ez bár jövedelemként nem mutatható ki, de jelentősen növelheti a tiszadadaiak életminőségét, ám ez az, ami Érpatakon nem volt elérhető segítség az ott lakók számára.

II.2.1. A közmunka Érpatakon

A közmunka Érpatakon alapvetően hatalmi eszközként működött Orosz időszakában: a szerepe Orosz hatalmi helyzetének stabilizálása, megtartása volt, és – ezzel szoros összefüggésben – fegyelmező eszközként szolgált mint a modell egyik legdemonstratívabb eszköze. Ezt az Orosz által „oktatási, népszerűsítési” céllal készített anyagok mutatják meg leginkább. Groteszk, hogy a róla tudósító, Orosszal kritikus, vele ironizáló sajtótudósítók sokszor érdemben nem tudtak hozzátenni semmit az Orosz által készített anyagokhoz. Ilyen híres-hírhedt példák a „csatornatisztítás” (lásd róla például a sokszor idézett Földes-cikksorozat második részét, FÖLDES 2011b), vagy a „kötörés” (lásd *erpatakimodell* – Youtube csatorna 2015).

A csatornatisztítás-példázatot az idézet cikk így írja le:

Egy cigány férfi büszkén számol be önkormányzati megbízásra végzett munkájáról: egy utca alatt húzódó, eltömődött átereszt kell kipucolnia. A férfi bemászik a kilencven centi átmérőjű, sárral feltöltött csőbe, hogy két héttel később húsz méterrel arrébb lyukadjon majd ki.

„Térden kell csúszni, fejemen lámpa, úgy túrom rá a sarat erre a lavórra. Amikor megtelik, kihúzzák. Mikor lemegyek, kicsit megizzadok, mert nincs annyi levegő, meg a pára, de aztán már megy a munka” – mutatja be a folyamatot olyan lelkesen, mintha nem is egy Dickens-regénybe illő munkáról lenne szó. Októberig kell átadnia a csatornát, amelyért fix árat alkudott ki a polgármesterrel. Nem vagyunk szakemberek, úgy tippeljük, egy markolóval és néhány betonkávával egy-két nap lenne a munka (Földes 2011b).

Az előbbi példák a pedagógiai célú büntetés-nevelés demonstrációs elemei. Brunner dokumentumfilmjében egy olyan esetet mutat be, amikor valakit a szabályok megszegése miatt Orosz kirúgott a közmunkából. (BRUNNER 2015)

Érpatakon videokamerával felszerelt közmunka-ellenőröket foglalkoztatott a polgármester, akik a közmunkásokat figyelték folyamatosan. A szabályok „bizonyított” megszegése a közmunkából való eltávolítást vonta maga után, ami az adott évben a foglalkozás-helyettesítő támogatás elvesztését is eredményezte.

Természetesen nem önmagában a munka ellenőrzése a probléma, de az érpataki gyakorlatban ez alapvetően a hatalommal visszaélve zajlott, amiről dokumentumok, például hangfelvétel tanúskodik.

Mindezzel együtt Érpatakon szabálytalan elszámolás miatt 2017-ben teljesen megszűnt a közmunka, ami csak Orosz leváltását, a helyzet rendezését követően indult újra viszonylag kis létszámmal, húsz-huszonöt fővel, 2018 második felében.

II.2. kép. A közmunka Érpatakon – kötörés. Kép forrása: erpatakimodell – Youtube-csatorna

II.2.1. A közmunka Tiszadadán

Szemben az egykori érpataki gyakorlattal, Tiszadadán a gazdálkodóktól minden konfliktus nélkül visszavett földeken folyik a mezőgazdaság munka, a gabona-, illetve – 17 kertben – a zöldségtermesztés. Az így előállított takarmányt felhasználják az állattenyésztéshez, többek között egy négyezeröttszáz, a falu tulajdonát képező, csirketelep takarmányellátásához. A termény és nevelt állat feldolgozásának az eredménye, többek között, egy majdnem ezeradagos közkonyha és egy térsztagyár, ami nem csak a saját fogyasztásra, hanem a piacra is képes termelni.

Tiszadadán – szemben az érpataki gyakorlattal –, ahogy fentebb érintettük is, *rurális innovatív* (lásd SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI 2015), a helyi lehetőségek egymásra épülő elemeiből összeálló, alulról szerveződő módon építkező, hozzáadott értéket teremteni igyekvő (köz)munka folyik. Az egyre komplexebb együttműködés, az egy-egy területen specializált szakértői tudás rendszerszerűen utalja egymásra a résztvevőket, a település különböző tagjait, az összekapcsolódásra egyszerre lehetőséget és kényszert teremtő, egy ellátási láncba szerveződő közös munka révén.

A nagyarányú közfoglalkoztatásnak köszönhetően nőtt a lakosság összbevétele, nőtt a vásárlóerő, a megélhetés biztonsága. A közfoglalkoztatás a közbiztonságra is hatással volt/van a polgármester meglátása és a statisztikai adatok szerint, ahogy előljáróban ezt már említettem.

A polgármester különösen büszke rá, hogy nagyon sokan képesek a közmunkából piaci alapú munkahelyre váltani, ami az öröm mellett természetes módon nehézséget is jelent, hisz egy működő gazdasági vállalkozás-komplexumban szükség van a képzett munkaerőre.

Természetesen szó sincs arról, hogy a helyi erőforrások és a közmunka közösségi célokat is figyelembe vevő felhasználása teljes egészében orvosolni volna képes a strukturális

társadalmi problémákat, de nagyban hozzájárulhat az azok által okozott károk csökkentéséhez, segítve például a családok mindennapi megélhetését, illetve az ebben a keretben elsajátított kompetenciák révén a munkaerőpiacra való belépéshez is hozzájárul.

II.3. kép. A közmunka Tiszadán – a térszövetkezetben. Kép forrása: tion.hu

II.3. A közbiztonság (mint a „rend” egyik alappillére a modellben)¹⁵

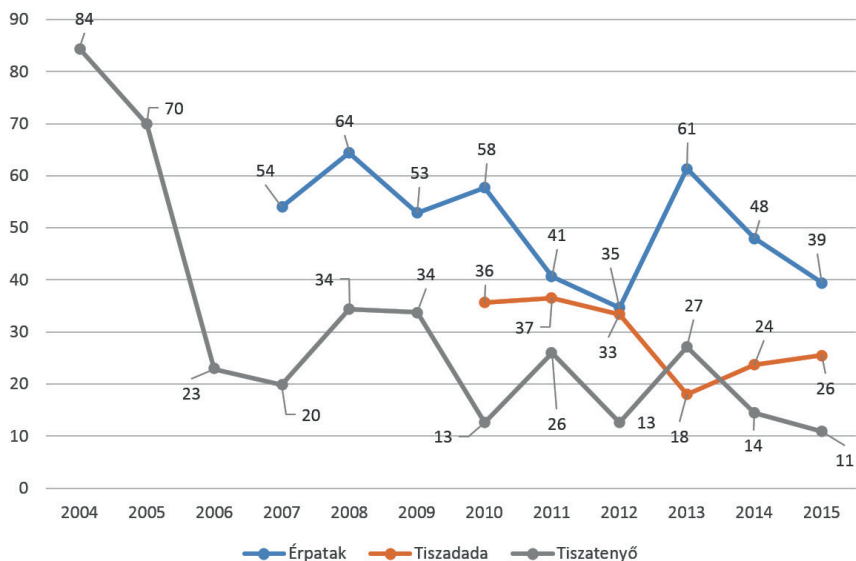
Mindenekelőtt érdemes röviden kitérni arra, hogy az általunk használt bűnügyi statisztikát miként kezeltem: az elemzés tárgyát 1.) a „regisztrált közvádas bűncselekmények” száma 1000 főre vetítve, az elkövetés helye szerint, települési szinten 2004-től 2009-ig; illetve 2.) „a regisztrált bűncselekmények száma” 1000 főre vetítve, az elkövetés helye szerint, települési szinten 2011-től 2015-ig adatok képezik, a (TeIR) |KSH-NEPSZ| KSH-TSTAR adatbázisa alapján. (Lásd TeIR é. n. és e fejezet II. 7. pontját, a II. 8. táblázatot.)

Meggyőződésem, hogy az ebben az adatbázisban meg nem jelenő bűnesetek nagyon erősen torzítják az általunk itt megjelenített statisztikákat, Érpatak „javára”, azaz Érpatakot sokkal jobb színben tüntetik fel, mint ami ténylegesen ott történt/történik. Ugyanis Érpatakon az adatbázisban nem szereplő bűncselekmény típusok sokkal inkább, egyene-

¹⁵ A „vizsgált időszakot”, ahogy a II.4. ábrán is látszik, a két polgármester hatalomra jutásának időpontja, illetve a 2015-ös év között eltelt időszak jelenti. Az előbbi egy, az összehasonlítás szempontjából természetes időhatár, az utóbbit, a 2015-öt pedig a TeIR adatbázisban elérhető adatok jelölik ki, eddig álltak rendelkezésre ugyanis bűnügyi adatok az adatbázisban e fejezet írásakor.

sen más nagyságrendben jellemzőek – a saját tapasztalataim szerint – mint Tiszadadán.¹⁶ Ezzel együtt azonban – az előzetes tájékozódás alapján – véleményem szerint még így is elemzésre és megfontolásra érdemesek az adatok, amelyek az Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs adatbázisban ennek címén találhatók.

Mindennek figyelembevételével, a II.4. ábrán három település bűnügyi mutatóit jelenítettem meg. Az érpataki adatsort 2007-től mutatja az ábra. Orosz például 2011-ben a *Demokrata* című újságban nyilatkozta, hogy „2007 volt a mélypont” az érpataki bűncselekmények vonatkozásában, és hogy a rákövetkező évben indult el az „Érpataki Modell”. (LASS 2011)

II.4. ábra. A bűncselekmények számának alakulása Érpatakon, Tiszadadán és Tiszatenyőn (1000 főre vetítve)

16 Ami kimarad a TeIR bűncselekményi statisztikáiból: 1.) a szabálysértéseket értelemszerűen nem veszi számításba az adatbázis; 2.) a szabálysértési értékhatár megemlése; 3.) a be nem jelentett bűncselekmények; valamint 4.) a statisztikában nem megjelenő becsületsértési és rágalmozási ügyek. Érpatakon például a rágalmozás és a becsületsértés miatt indított eljárások száma rendkívül magas (lehet/ett/). A polgármester két – talán legaktívabbnak mondható – egykori ellenlábas közül előbbi körülbelül 70, utóbbi körülbelül 50 ügy mentén áll(t) perben a polgármesterrel. E perek döntő többsége becsületsértési ügy. Bár ezek kimenete – a tapasztalatok szerint – időben nagyon elhúzódik, de az eredményeik nem jelennek meg az adatok között. Pedig csak a két, fentebb említett szereplő ügyszáma jelentős mértékben, nagyságrendileg megnövelné Érpaták bűncselekmény-mutatóit. A másik fontos hiányzó elem, hogy az adatbázis nem tartalmazza a szabálysértések statisztikai adatait, hisz a szó szakmai értelmében bűncselekmények és nem bűnügyek statisztikájáról van szó. Ez értelem szerint megint jelentősen, nagyságrendileg csökkenti az itt számszerűsödő bűnügyi adatszámokat. Erre erősített még rá, hogy a vizsgált időszakban, 2012-ben 20 ezer Ft-ról 50 ezer Ft-ra emelték a vagyon elleni szabálysértések értékhatárát, amivel lényegesen „javult a bűncselekmények statisztikája” országszerte, ugyanis csak 50 ezer Ft-os értékhatártól beszélünk bűncselekményről.

A Magyar Polgármester hírportál és az *Index* 2011-es három részes Érpatak-cikksorozata is szinte szó szerint ugyanúgy idézi Oroszt:

2007-ről 2008-ra kétharmaddal csökkent a bűncselekmények száma, 2008-ról 2009-re ismét kétharmaddal... (HERCEG é. n.; FÖLDES 2011).

Ez magyarázza Érpatak esetében tehát azt, hogy 2007-től jelenítettem meg az adatokat.

Tiszadadán 2011-ben a Start közmunkaprogram elindulásával nyíltak meg a polgármester elmondása szerint azok a lehetőségek, amelyek érdemben lehetővé tették az azóta megvalósított helyi gazdaságfejlesztési programokat. Ez indokolja a tiszadadai adatok – egy referenciaévvvel kiegészített – 2010-től történő megjelenítését.

A harmadik település, amit egyfajta referenciaként jelenítettem meg itt: Tiszatenyő. A falu polgármestere az „önellátó falu modell” egyik „atyja”, aki 2002-től van a hivatalában. Az adatbázisban 2004-től érhetőek el a KSH bűnügyi adatai, így e település esetében az adatbázisban hozzáférhető első évtől jelenítettem meg az adatokat.

II.3.1. A közbiztonság Érpatakon

Szemben tehát azzal, amit a volt polgármester az idézett szövegekben állít, ahogy a *II.4. ábrán* látható, a megjelenített érpataki adatok egyáltalán nem támasztják alá a bűncselekmények számának az egyértelmű és tendenciózus csökkenését az „Érpataki Modell” bevezetésével egyidejűleg. A „mélypontot” jelentő 2007-es év után, a TeIR-adatok alapján, 2008-ra nem csökkent, hanem majdnem 20%-kal nőtt a bűncselekmények száma Érpatakon és 2008-ról 2009-re, csak eggyel kevesebb bűncselekmény történt mint 2007-ben. A modell bevezetését követő nyolc évben mindössze négy év telt el úgy, hogy a 2007-es referenciaévhez képest számottevően, legalább 5%-kal, alacsonyabb volt az elkövetett bűncselekmények száma, és egyáltalán nem egyértelmű a csökkenő tendencia sem (lásd a 2013-as évet).

II.3.2. A közbiztonság Tiszadadán

Az összehasonlítás másik településén, Tiszadadán a 2011-es indulóértéktől látszik a viszonylag következetes csökkenő bűnügyi tendencia, illetve egyértelmű, hogy a kiinduló évhez képest minden évben legalább 5%-kal alacsonyabb az ismertté vált bűncselekmények száma.

Érpatak és Tiszadada 2015-re csak mérsékeltebben javuló helyzetét az általános Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei bűnügyi helyzet magyarázza. A vizsgált 2007-től 2015-ig tartó időszakban az országosan jelentős csökkenést mutató tendencia ellenére Érpatakon csak lassan és nem egyenletesen volt csökkenő az ismertté vált bűncselekmények száma. Ebben a kontextusban látszik, hogy ha nem is éri el a két település eredménye 2015-re az országos bűncselekmények számának csökkenési mértékét, ám szabolcsi viszonylatban mind a két település az adott időszakban az átlagnál jobban teljesített. Fontos azonban, hogy Tiszadadán négy év alatt nagyobb arányban és egyenletesen csökkent a bűncselek-

mény-mutató, nem így Érpatakon 12 év alatt. (Az átláthatóság kedvéért a II.5. táblázatban számsoros, táblázatos formában is feltüntettem az adatokat.)

		változás 2007-ről 2011-re	változás 2007-ről 2015-re
országos szintű változás		106,08%	62,71%
Szabolcs-Szatmár-Bereg		93,83%	76,14%
Érpatak		75,93%	72,22%
Tiszadada			70,27%
	változás 2004-ről 2007-re	változás 2007-ről 2011-re	változás 2004-ről 2015-re
Tiszatenyő	23,81%	30,95%	13,10%

II.5. táblázat. A bűncselekmények számának alakulása országosan, a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében és településenként

* * *

Tiszatenyő, mint „referenciafalu” esete egyértelmű és világos a bűnügyi statisztikák alakulásának szempontjából és ezen a településen, akár csak Érpatakon, szemben Tiszadadával, már elég idői kifutással fejthették ki a hatásukat a háttértényezők. Tiszatenyő, ahogy szó volt már fentebb róla, a tiszadadai törekvéseknek – kimondva is – a mintájául szolgál. Ahogy a II.4. ábrán látszik, Tiszatenyőn, Kazinczi István polgármester hivatalba lépését (2002) követő harmadik évtől két-három további év alatt jelentősen csökkent az ismertté vált bűncselekmények száma, és aztán ez a szám évről évre egy igen alacsony sávban stabilizálódott.

Tiszatenyő esetének jelentőségét növeli, hogy mindez Jász-Nagykun-Szolnok-Bereg megyében történt, ahol a települési szinten ismertté vált bűncselekmények száma 2015-ben országos szinten is magas volt, még a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyeinél is magasabb. A település 2004-ben a 97. volt az 1000 lakosra vetített ismertté vált bűncselekmények országos listáján, viszont 2015-re a 2019. helyre esett vissza a 3147 települést tartalmazó listán. Ha valami, akkor ebben a vonatkozásban ez az, ami országos szinten modellértékű.¹⁷

¹⁷ A tiszatenyőihez hasonlóan jók a tiszadadai polgármester által mintaként említett másik falu, Rozsály bűncselekményi adatai is, ami még inkább erősíti a bűnmegelőzési vonatkozásában az „önellátó falu – modell” minta voltát.

Fontos, hogy Érpatak vonatkozásában, ahogy fentebb már volt is róla szó, a rendelkezésre álló adatok is kételyre adnak okot, illetve a sejtésem szerint, a nem ismert adatok (például a szabálysértések adatai) is a valóságnál kedvezőbb képben tüntethetik fel a falut. Egy, a témával foglalkozó blogbejegyzés idézi a szerző egy helyi interjúvoltját:

„Nem merek kakast tartani, mert az elárulja, hogy van tyúk is” – mondja a helyi kocsmá egyik vendége. „Amikor még voltak csendőrök, akkor az is elbújt, aki nem csinált semmit, bezzeg most semmi fegyelem nincs” – nosztalgizál egy idősebb úriember. „Többen emlegetik, hogy nemrég ellopták az egyik templom kapuját, mások a saját kárukra, fényes nappal történt betörésre, bicikli-, gázpalacklopásra panaszkodnak.” – összegzi a helyszíni tapasztalatait 2014-ben a blogbejegyzés szerzője. (Korutonkivul.blog.hu/2014.)

Az ilyen történeteket úgy mesélték nekem is az emberek Érpatakon, hogy azt is hozzátették, nincs értelme feljelentést tenni, mert úgy sem lesz semmi következménye, a rendőrség nem csinál semmit sem.¹⁸ Míg ez viszonylag általános volt Érpatakon, Tiszadadán nem tapasztaltam hasonlót.

Az érpatakiak elmondása alapján arra a kérdésre, hogy tényleg növelte-e a közbiztonságot az érpataki modell, „a válasz egy erős talán” – foglalja össze a blogbejegyzés.

Tiszadadán a közbiztonsági probléma kezelése is hűen tükrözi a közösségelvűséget, a településen a vizsgált időszakban aktív önkéntes polgárőri tevékenység folyt:

...a 2017-es évben, 47 polgárőr 3999 óra szolgálatot adott, ebből 105 órát a rendőrséggel közösen... Az egyesület munkáját a helyi önkormányzaton kívül – a beszámoló szerint – több vállalkozó is segíti – írta a meg Szabolcs Online (TARNAI 2017).

Összefoglalóan elmondható: a bűncselekményi mutatók alakulása mentén az látszik, hogy szemben azzal, amit a volt polgármester állít, a megjelenített érpataki adatok (2007-től 2015-ig) egyáltalán nem támasztják alá a bűncselekmények számának egyértelmű és tendenciózus csökkenését. Ráadásul országos viszonylatban Érpatak még rontott is a bűncselekményi adatokból összeállított rangsorbeli helyezésén, ami azt jelenti, hogy az ország összes többi településén ebben az időszakban a 3146 településen átlagosan jobban javult a bűnügyi helyzet a „modell” nélkül, mint Érpatakon a „modell” alkalmazása révén.

Tiszadadán, ezzel szemben, egy teljesen más településvezetési és települési társadalmi tér-szerveződési metódus mentén, 4 év alatt (2011-től 2015-ig) egyértelműen és tendenciózusan javult a helyzet. A tiszadadai településfejlesztő munkának mintát adó Tiszatenyőn,

¹⁸ Lásd még ennek kapcsán a saját tapasztalatom élményszerű leírását a IV.3.2. részben.

az ott megfigyelhető bő tíz évben ez a települési modell, szemben az érpataival, nagyságrendekkel jobb eredményt produkált. Nagyon fontos, hogy úgy mondhatjuk mindezt el, hogy az érpataki adatok (ténylegesen bejelentett esetek/megindult rendőrségi eljárások száma, a szabálysértések itt most meg nem jelenítése, egyes bűncselekményi kategóriák meg nem jelenítése a használt adatbázisban) nagy valószínűséggel nagyságrendekkel kedvezőbb helyzetben tüntetik fel az érpataki helyzetet, mint amilyen valójában lehet.

Nem egyszerű technikai, vagy közrendészeti szakmai kérdésről van szó. Például a köztéri kamerarendszer, a polgárőrség, a fokozott rendőri jelenlét, vagy akár a közmunka lehetősége mint releváns meghatározó tényezők fontosak, de mégsem adnak teljes körű magyarázatot a bűncselekmények számának alakulására. Mind a két településen mind-egyik közbiztonságot segítő eszköz megtalálható volt a vizsgált időszakban, ám mégis lényegesen különböző közbiztonsági eredményt produkált a két település.

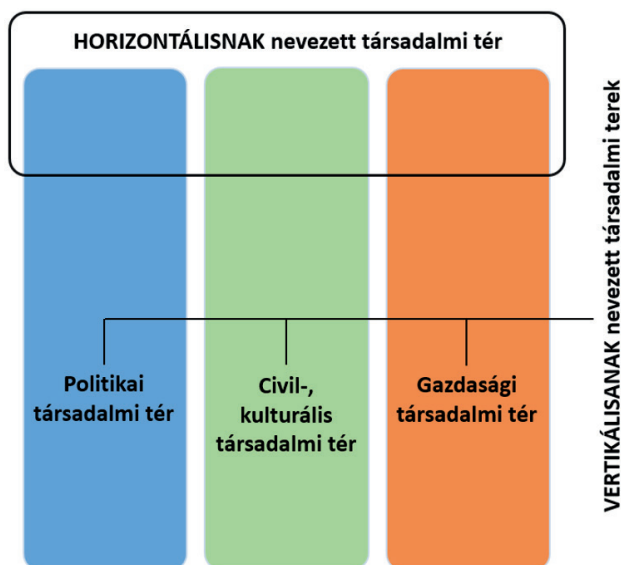
Szemben Érpatakkal, Tiszadadán, egy szervesen formálódó közösség tereiben egyfelől kisebb lett a deviancia kialakulásának a valószínűsége, másfelől létezik közösségi szándék, intézményi segítség a mégis kialakuló szabály- és normarendszeren kívüli megoldási utak és a kapcsolódó problémák kezelésére. Ez történt, mint a bűnmegelőzés, a (köz)rend védelme terén is.

II.4. A két faluközösség szerveződése

Jogilag és az anyagi erőforrások tekintetében, ahogy az I.4. alfejezetben is megfogalmaztam, egyfelől beszűkült, másfelől meg valamelyest mégis csak kiterjedt a településvezetői mozgástér. Ahogy e fejezet II.1. pontjában, a rövid szakirodalmi összefoglalásban idéztem, a két vizsgált településnek is helyet adó észak-tiszántúli falutájon és a két településre is jellemző, ún. hagyományos falutípus esetében még kiemeltebben érvényesül a faluvezetés felé irányuló aktív, társadalmi, gazdasági szerepelvárás a lakosok részéről. Ez, ahogy a két vizsgált település esetében is látszik, olyan különböző településműködési gyakorlatokhoz/társadalmi térszerveződési konstrukcióhoz járulhat hozzá, mint a fentebb röviden leírt érpataki, illetve a tiszadadai.

A két település közötti különbség értelmezéséhez és demonstrálásához a *társadalmi tér* fogalmát használom, most itt csak leíró értelemben úgy, hogy három vertikálisnak nevezett teret különítek el: 1.) a politikai-társadalmi 2.) a civil kulturális-társadalmi, és 4.) a gazdasági társadalmi teret. Ezek, a konkrét közösségi konstrukció függvényében, alapvetően egymástól valamelyest elkülönülő társadalmi terek. Mint ilyenek, az adott közösségi, esetünkben települési térszerveződési sajátosságainál fogva önmagukban lehetnek inkluzívak (befogadóak-integrálóak) és exkluzívak (kirekesztőek) is. Akár ugyanabban a települési közösségi térben egymástól eltérően is.

Horizontálisnak nevezem a társadalmi térszerveződésnek azt a speciális, nem szükségszerűen megkonstruálódó, de azért sok esetben kialakuló társadalmi téri formáját, ami a különböző vertikális tereken áthúzódik, de ami azonosíthatóan egy önálló logika mentén szerveződik.

II.6. ábra. A vertikális és horizontális társadalmi terek

Ez akár az egyik vertikális társadalmi térszerveződési módnak a más terekre történő kiterjedése is lehet. Például amikor egy vallási elköteleződés, vagy az életvilág logikája mentén szerveződik meg egy nagyobb közösség gazdasági aktivitása, vagy akár politikai önszerveződése is, akkor ezt, adott esetben, véleményem szerint, lehet értelme egy önálló, horizontális társadalmi térszerveződési logikaként azonosítani.¹⁹ Természetesen ez a társadalmi térszerveződési mód is lehet inkluzív (befogadó-integráló) és exkluzív (kirekesztő) is.

II.4.1. A faluközösség szerveződése Érpatakon, a településvezetés szerepe

Érpatakon teljesen széttöredezett, szétforgácsolódott a falu társadalmi tere. Sem vertikálisan, de horizontálisan sem működnek a településen az összekapcsolódás, az integráció mechanizmusai.

A volt polgármester hatalomra jutásakor jellemző állapotokról a településen hű tükröt rajzol a 2003–2004-ben készült kistérségi fejlesztési koncepció diagnózisa (lásd Északkelet-Magyarországi Regionális Fejlesztési Rt. 2005): ez az anyag település-, kistérségfejlesztési megközelítésből körvonalazta a település problémáit. Eszerint ekkor Érpatakon kistérségi viszonylatban is alacsony volt az településen élők iskolai végzettsége, nagyon magas volt azoknak az aránya, akik helyben nem találtak munkát és más településre kellett járniuk

¹⁹ Viszonylagosan ismert, az itt vázolt lehetőséget megvalósító példázat Uszka település társadalmi térszerveződése: ebben a faluban a '70-es évektől egy kisegyházi pasztorációs kezdeményezés révén a civil, kulturális tér szerveződési logikája és szervezői lettek a települési politika meghatározói, amik/akik a helyi gazdasági alrendszer működésére is erős hatással lettek. (Lásd ennek kapcsán ÉLŐ 2008-as írását és az uszkai önkormányzat weboldalának egyházi és önkormányzati aloldalait)

dolgozni. A falu földjein néhány nagygazda leginkább dohány- és gabonatermesztéssel foglalkozott, ahogy ez ma is van. A földbérlet, földtulajdonos nagygazdák idényjellegű napszámosmunkát tudtak adni a helyieknek. Rajtuk kívül az egyetlen nagyobb foglalkoztató helyben, az önkormányzaton kívül, a helybeli Zsindelyes pálinkafőző és kereskedés (volt). Az üzem korábban, még az orosz piac nyitottsága idején, 100-130 munkavállalónak tudott munkát biztosítani; ma már csak mintegy 50 főnek. A mintegy ezerkétszáz, 15-62 éves korú potenciális munkavállaló számára ez nagyon kevés volt. A termények tárolására, feldolgozására, hozzáadott érték előállítását célzó munkára lehetőség nem volt, és ma sincs a faluban. Amikor a polgármester 2005-ben hatalomra jutott, ezekre a problémákra kellett volna valamiféle megoldást találnia. Ezekben a kérdésekben azonban, Orosz regnálása alatt, nemhogy javult volna, hanem inkább tovább romlott a helyzet.

Érpatak háromosztatú társadalmi-közületi tere: a települési közéleti-politikai tér, a gazdasági és a civil-kulturális tér, túl a polgármester expanzív, minden térben meghatározó jelenlétén, teljesen elkülönült, elvált egymástól, a társadalmi terek (potenciális) szereplői kisebb-nagyobb mértékben marginalizálódtak. A szétesett helyi társadalom tereinek ezeket a szegmenseit a polgármester nagy részükben „leuralta”, kiűresítette.

A közéletet, a szűkebb értelemben vett politika terének szereplőit és kapcsolati hálózatát tükrözi a helyi választásokon induló és megválasztott képviselők és polgármesterjelöltek, valamint kapcsolataik. (Lásd a kapcsolódó adatokat részletesen a fejezet végén a *II.9-es ábrán*, illetve e tényező későbbi alakulását a VI. fejezet *VI.1.*, *VI.2.* és *VI.5. táblázatát*.) Meglepő, hogy milyen sokan indulnak egy-egy választáson, és hogy ehhez képest milyen kevesen rúgtak ténylegesen labdába. Ahogy látszik, alapvetően néhány nagytekinélyű helyi család képviselője adja a falu politikai reprezentációját.

Polgármesterjelöltként – érdemi mennyiségű szavazatot is kapva – Orosz mellett egy helyi terményfelvásárló két-három alkalommal is elindult, majd a kettővel ez előtti ciklusban bekövetkezett halála után a felesége próbált meg hasonló politikai szerepet vállalni. 2018. március 25-én ő lett az Oroszt váltó polgármester. A másik, szintén jelentős mennyiségű szavazatot kapott polgármesterjelölt az elmúlt időszakban a Simon család egyik nőtagja, Simon Miklósnak, a 2002 óta a Fidesz egyéni választókerületi országgyűlési képviselőjének a sógorasszonya volt. Lényeges, hogy Orosz 2010-ben és 2014-ben is kevesebb szavazatot kapott, mint a második és harmadik legtöbb szavazatot kapott jelölt együttesen.

A 2010-es választások idejére – amikor a 9 helyett már csak 6 fő lett a képviselő-testület – tisztultak le teljesen az erőviszonyok. Ezek után Orosz testvére és az Oroszt támogató körzeti orvosi asszisztens mellett tulajdonképpen az említett házaspár férfi, aztán később nőtagja, a Simon család egy-két tagja, illetve egy másik régi érpataki család két tagja, a Gagna-testvérpár alkotta a képviselő-testületet. 2014-ig a képviselők különböző felállásban támogatták Oroszt, de 2015-re – a folyamatos konfliktusok eredményeképpen – a volt polgármester elvesztette a többség támogatását. Ez vezetett ahhoz, hogy 2016-ban a testület feloszlatta magát.

Orosz tényleges bukását, vagyis a 2018-as fordulatot a politikai reprezentáció terén történt változás hozta: a Simon család kiegyezett a volt terményfelvásárló feleségével, nem indítottak ellene jelöltet a polgármesterségért, és bár független képviselőként, de velük

szövetségben elindult az egyik, eddig a politikai színtéren szerepet nem vállaló nagybirtokos család egy férfitagja is, illetve maguk mellé állították a korábbi, egykor befolyásos, ma már nem élő roma kisebbségi önkormányzati elnök fiát is. A falu elitjének egy jelentős része a Simon család vezetésével tulajdonképpen összefogott Orosz ellen és a falu választópolgárai is támogatták ezt.²⁰ (Lásd a fejezet végén a II.9-11. táblázatot és a VI. fejezet VI.1., VI.2. és VI.5. táblázatait.)

A civil szféra Orosz hatalmi időszakában gyakorlatilag elhalt. 2013-ban a településen működő 12 civil szervezetből 6 kapcsolódott valamiképpen Oroszhoz. A volt polgármester befolyási területén túl, érdemben egyedül egy szervezet, az asszonykórus látszott valamelyest működni. (Lásd a fejezet végén a II. 9–11. ábrát.)

A falu kulturális tere az iskola tanár-értelmisége és az aktív helyi értelmiség/ kultúra-alkítók híján teljesen kiüresedett. Közösségi eseményt ezekben az időkben kizárólag Orosz, legtöbbször külső résztvevők meghívásával lebonyolított reprezentatív szélsőjobboldali rendezvényei, illetve egy-két, jellemzően a választásokhoz közel eső „falunap” jelentett.²¹

Miközben a volt polgármester időnként, de következetesen rendkívül vallásos, hívő emberként prezentálja magát, addig a falu görögkatolikus parókusával szemben folytatott folyamatos kizorítási törekvése rendkívül kitartó és többé-kevésbé eredményes volt.

A gazdasági térben a pálinkafőző tulajdonos-vezetője helyben nyíltan nem politizál, akár csak a tulajdonolt földterület, vagy a kapott támogatások mentén meghatározónak tűnő négy-öt nagybirtokos család sem, a Simon család kivételével. Ennek következménye, hogy a –Simon-család mellett -- legkiterjedtebb kapcsolathálózatra/befolyási övezetre, ebben a szegmensben (is), a volt polgármester tett szert. Bár családi vállalkozásai nem jövedelmeztek magasan, az önkormányzat éves költségvetése, illetve a különböző konstellációban a köre által elnyert, bő százmilliós pályázati támogatás a település viszonylatában

20 Elgondolkodtató, hogy Orosz is az országos politika színpadára való lépésével (először a 2007-es Gárda-felvonulás Érpatakra szervezésével, később a szélsőjobbposzter szerepvállalásaival) és a vele szemben álló Simon család, Simon Miklós a fideszes beágyazottsága és háttere révén, tulajdonképpen az országos, pártpolitikai és az ehhez kapcsolódó médiatérbe emelték a helyi hatalmi harcukat. Ez rövid távon talán előnyt jelenthet(ett) az egyes szereplőknek, de biztos, hogy nem használt és ma sem látszik, hogy használna a település hosszú távú érdekeinek.

A helyi, települési szereplők, ahogy országszerte több példából is látszik, tanulják a különböző társadalmi nyilvánosságokban való boldogulást. Ennek egy „érdekes” példaként tűnt fel egy kis falu, Ócsény „társadalmi nyilvánosság karrierje”, amit szintén a helyi szereplők, helyi hatalmi harca indított be (HAIN 2018b). Ide kapcsolódik, hogy a III. fejezetben az érpataki polgármester, saját szempontjából sikeres és kevésbé sikeres nyilvánosságbeli akciót és ennek a települést is érintő összefüggéseit is elemzés tárgyává tettem.

Itt is kiemelt jelentősége van annak, amit fentebb, a települési előzmények kapcsán a tiszadai polgármestertől egy vele való beszélgetés révén idéztem: Nácsa Balázs, a Tiszatér vezetőjének elmondása szerint, Tiszadada az egyetlen település a környéken, ahol nincs (párt)politikai ellentét a testületen belül. Egészen más légkör a helyi politizálásnak tehát, mint amit Érpatakon megfigyelhetünk.

21 A többször idézett TeIR-KSH adatbázisban számtalan adat igazolja ezt, például a könyvtárhasználati adatok, a művelődési közösségek és tagjaik száma a két faluban, vagy az ismeretterjesztő és kulturális rendezvények és az azokon részt vevők száma a két faluban.

pénzügyi értelemben is meghatározóvá tették a volt polgármester befolyását. (Lásd fejezet végén a II.11. ábrát.)

II.4.2. A faluközösség szerveződése Tiszadadán, a településvezetés szerepe

Tiszadadán, ahogy már többször is említésre került, a politikai közösségi tér nem szélsőségesen megosztott a pártpolitikai törésvonalak mentén, hanem a szó legszorosabb értelmében látszik „politikainak”, azaz a ténylegesen közös dolgok, ügyek, problémák közösségi kezelésének terepe lenni. Egy ilyen keretben, a „falu érdekének” ethosza mentén a döntésben résztvevők a szélesebb közönség számára elfogadható közös megoldás felé orientálódnak.²² A két falu politikai társadalmi terének hangulata ellentéte egymásnak, a két képviselő-testület tagjaival beszélgetve a falu dolgairól, mint ha nem is két falu ugyanazon intézménye kapcsán lenne szó alapvetően hasonló problémákról, feladatokról és megoldási lehetőségekről.

A gazdasági térben Tiszadadán – szemben az érpataki gyakorlattal –, ahogy fentebb érintettük is, a közmunka keretében igazi *rustalis innovatív*, már piacilag is életképes vállalkozói tevékenység folyik, és ahol ez lehetséges, ott mindez a helyi vállalkozókkal együttműködésben valósul meg. A közmunka terén tehát egyre komplexebb az együttműködés, az egy-egy területen specializált szakértői tudás rendszerszerűen utalja egymásra a résztvevőket, a település különböző tagjait az összekapcsolódásra egyszerre lehetőséget és kényszert teremtő, – piaci nyelven – egy úgynevezett ellátási láncba szerveződő közös munka révén. Ez a fajta munka-jellegű összekapcsolódás a társadalmi szempontból is az integráció irányába hat.

Hasonlóan integratívan, sokakat, a falu számottevő létszámú lakosát megmozgatóan működik a civil, kulturális társadalmi tér Tiszadadán. Nagy látogatottságú a tájház, a közösségi ház sokszor, sokféle formális és informális rendezvény színtere. Ahogy a fentebbi lábjegyzetben látszik, ez operacionalizálható és mérhetővé is tehető, de nyilvánvalóan látszik a különbség a két település és az ott élők hangulata között akkor is, ha egyszerűen csak az ott élőkkel beszélgetünk.

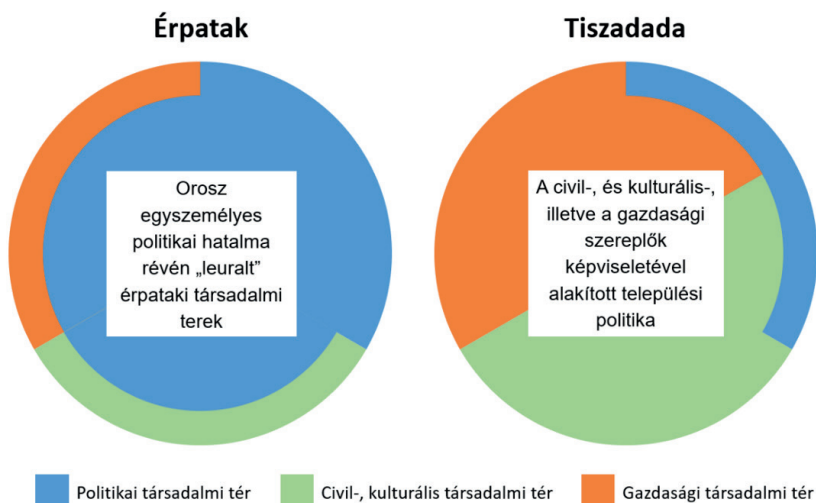
A három vizsgált társadalmi térben a leírtak nagyban elősegítik a vertikális irányú társadalmi integrációt. Különösen érdekes azonban, hogy a vertikálisnak nevezett gazdasági, vagy civil, kulturális térben vezető személyek egyben az önkormányzat – az ottani lakosok által megválasztott – képviselő-testületében a politikai vezetői (is) a falunak. A képviselő-testület tagja a pap, a közösségi kultúrház vezetője, illetve a közmunkában irányító szerepet betöltő személyek, ahogy fentebb szó volt róla, társadalmi munkában. Ezzel a saját társadalmi tereiket, azoknak a szempontjait, érdekeit jelenítik meg a politikai tér

²² A falubeli beszélgetések során többek által felemlített tényező volt az előző polgármester „kommunista” mivolta. Ezt a megszólalók maguktól eltávolítóan jegyezték meg, de mindig elhatárolva a volt polgármester településért végzett, osztatlanul nagyra értékelt munkájától. A történelmi múlt és/vagy a pártpolitikai különbségek, úgy tűnik, nem osztották/osztják meg Tiszadada lakóit. Arra, hogy ez mennyire nem általános, a már többször idézett Nácsa Balázs észrevételt tudom felhozni, miszerint ebben egyedülálló a falu a környéken.

ben, ezzel horizontálisan is „közösítik”, „társadalmi térszervezik” a falu közösségét. Ezt nevezem horizontális integrációnak.

II.5. Összefoglalás – következtetések

Az előző szakasz záró állítását próbáltam meg vizuálisan is (két dimenzióban) megjeleníteni a *II.7. ábrán*. A két település társadalmi tereinek modelljei gyakorlatilag ellentétei egymásnak: Orosz idejében minden társadalmi térben egyszemélyi és politikailag uralt volt a működésmód, illetve a működés hiánya Érpatakon, és személyi vonatkozásában diverzifikáltan, integrálóan működtek/ működnek az egyes társadalmi terek Tiszadadán, a települési közéleti-, politikai terében is megjelenítve képviselője révén az adott társadalmi szegmenst, a települési gazdasági és a települési civil-, kulturális szférát

is.

II.7. ábra. A vertikális és horizontális társadalmi terek érpataki és tiszadadai modellje

Ahogy a III. részben erről bővebben is lesz szó, Orosz bár érpataki nagygazda család sarja, a debreceni egyetemi évei után a faluba visszatérve, szüleivel sokszor konfliktusba kerülve, nem találta a helyét a faluban. A településen befutott közéleti karrier és Orosz személyes karaktere sok tekintetben előrehuzalozták a volt polgármester hatalmi helyzetének kényszerpályáit és lehetőségfeltételeit. Orosz a falu erős családjai által képviselt közéleti-politikai térben megszerezte a faluban a hatalmat és érvényesíteni tudta az akaratát. A pillanatnyi érdekközösségeken túl azonban nem tudott és nem is akart helyi közéleti

szövetségeket kötni, a támogatói a településen legfőképpen helyi, tőle függő helyzetben levő, hozzá hű önkormányzati foglalkoztatottakból és a településen kívülről érkezőkből, sokszor szintén az önkormányzat által foglalkoztatottakból kerültek ki. Ennek az volt a velejárója, hogy Orosz, az önkormányzat erőforrásaira építve, monopolizálta helyben politikailag és gazdaságilag is a hatalmát, a falusi elit tagjai felé alkalmi alkuk és nyomásgyakorlás, a falu lakossága felé a represszió, a marginalizálás, valamint a nyilvánosság manipulációja révén.

Orosz tömegbázisát a lakosság felől az alacsony szintű, nem értéktérmető közmunkában könnyen lecserélhető résztvevők; a napszámot végző és teljesen kiszolgáltatott-, illetve az ebben a minőségükben a felelős közösségi döntéshozatalból kirekesztett, a helyi hatalomtól függésben lévő lakosok jelenítik meg a legszemléletesebben.

A faluközösség alkalmazott munkavállalói, akik nem voltak közvetlen függőségben, s akik helyi munkalehetőség híján napi, heti ingázók voltak, nem utolsósorban a falubeli jelenlétük (időbeli) hiánya miatt részlegesen, vagy teljesen kirekesztődtek a falu társadalmi tereiből.

A faluban így kialakult, alapvetően egy kisebbség képezte csoport, a maga kb. háromszáz fős létszámával a megosztott ellenzék miatt a helyi választásokon garantálta Orosz számára a „számszerű többséget”.

Nagy Pál az elmúlt húsz év válságtorlódásainak érpataki lokális konstrukcióját, Ladányi János nyomán (LADÁNYI 2012), új feudalizmusként, új hűbériségként azonosította. (NAGY 2013, 392) A területi korlátok miatt nincs mód ennek a részletes taglalására, de ez a késő kádárkori felemás polgárosodás teljes visszafordítását, egyfajta refeudalizációt is jelent egyben.

Ez a fajta „visszafejlődés” nem csak a fent említett három, vertikális társadalmi térben, hanem a falu fizikai tereiben is azonnal szembeötlő: érdemes körülnézni Érpatakon, a más falvakban megszokott, ápolt elő-, és kiskertek, a háztáji gazdaság ritka élményt jelentenek a faluban sétálónak. Mindezek mellett a falu központjában is nagyon sok az elhanyagolt és/vagy elhagyott ház.

Ha tetszik, rendkívül banális az összefüggés: egy ténylegesen sokkal inkább közösségként működő, és az adott feltételek között boldogulni igyekvő kistelepülésen egyértelműen jobb a helyzet a közbiztonság, a bűnmegelőzés, a munkalehetőségek és a közösségi szerveződés terén is, mint egy, a megosztás, a kirekesztés és gyűlöletkeltés alapján és a kontrollálatlan hatalomgyakorlás révén működtetett településen.

A Tiszadada biztosította lehetőségek sokkal inkább módot és támogatást kínálnak a kanalizált élet-, és boldogulási utak bejárására, míg Érpatakon a források szűkössége és represszió, az elzárt legitim boldogulási csatornák rákényszerítik az érintetteket a deviáns útkeresésre, az elégedetlenség kifejezésére. Lassan formálódott meg ez utóbbinak a települési politikai keretek közötti artikulációja, de Orosz tizenkét éves uralmának lezárása mégis csak ennek lett az eredménye.

Irodalom

- BELUSZKY P. – SIKOS T. T. (szerk.) (2007): *Változó falvak – Tizenkét falurajz Kercaszomortól Nyírkárszig.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- BRUNNER B. (2015): Érpatak Modell. Dokumentumfilm. Lásd róla még: <https://www.imdb.com/title/tt6030676/> (Letöltés ideje: 2018. december 03.)
- ÉLŐ A. (2008): Édentől keletre. Indiai mintára parasztosítanak a cigányokat. *Válasz.hu.* 2008.12.01. <http://valasz.hu/itthon/edentol-keletre-20634> (Letöltés ideje: 2018. december 03.)
- Émoh Titkárság (2016): Szavazás a 2016. 09. 06-i képviselő-testületi ülésen, Érpatakon. Részletek: <https://www.youtube.com/watch?v=4kYeUwAqLRk&t=303s> (Letöltés ideje: 2018. december 03.)
- Erpatak.hu*²³ (é. n.): Érpataki Modell= a biztonságos és élhető település kialakításának elvrendszere és módszertana. <http://www.erpatak.hu/index.php?l=8> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- erpatakimodell* – Youtube csatorna (2015): Érpataki Modell a gyakorlatban 2. rész – Közérdekű munka, kötetés. 2013.06.24. <https://www.youtube.com/watch?v=SQI13fQVNCM> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- ÉSIK S. (2018): Haraszin Gyula Polgármester, Tiszadada. 2018.01.17. *Napkelet Almanach – Kulturális, művészeti, és hagyományőrző internetes magazin* <https://napkeletnepe.hu/2018/01/17/haraszin-gyula/> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- Északkelet-Magyarországi Regionális Fejlesztési Rt. (2005): A Dél-Nyírségi Többcélú Önkormányzati Kistérségi Társulás gazdaságfejlesztési, infrastruktúra-fejlesztési és turisztikai koncepciója. http://www.terport.hu/webfm_send/3262 (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- FÖLDES A. (2011a): Aki nem érti, annak bele kell verni a fejébe. 2011.07.18. https://index.hu/belfold/2011/07/18/fejbe_verik_a_rendet_erpatakon/ (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- FÖLDES A. (2011b): Rend van, más nincs. 2011.08.11. <https://index.hu/belfold/2011/08/11/erpatak/> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- HAIN F. (2014): Érpataki közvéleménybrókerek kapcsolathálója – GYORSELEMZÉS. A civil és gazdasági szervezetek, az önkormányzati képviselők és képviselőjelöltek, illetve a településen EU-s pályázatot és MVM-támogatást nyertek kapcsolatai. Kézirat. http://www.academia.edu/37326184/erpataki_kozvelemenybrokerek_kapcsolathaloja_-_GYORSELEMZES (Letöltés ideje: 2018. szeptember 01.)
- HAIN F. (2018a): A közigazgatás állatorvosi lova: az „Érpataki Modell” alulnézetből. Kézirat.

23 A hivatkozott honlapot már e fejezet írása közben, 2018. augusztus 24-én teljesen megújították. A település honlapja eddig adott helyt az „Érpataki Modell” anyagainak. A volt polgármester leváltása után 5 hónappal elteltével ezen a webcímen az anyagok „már” nem érhetőek el.

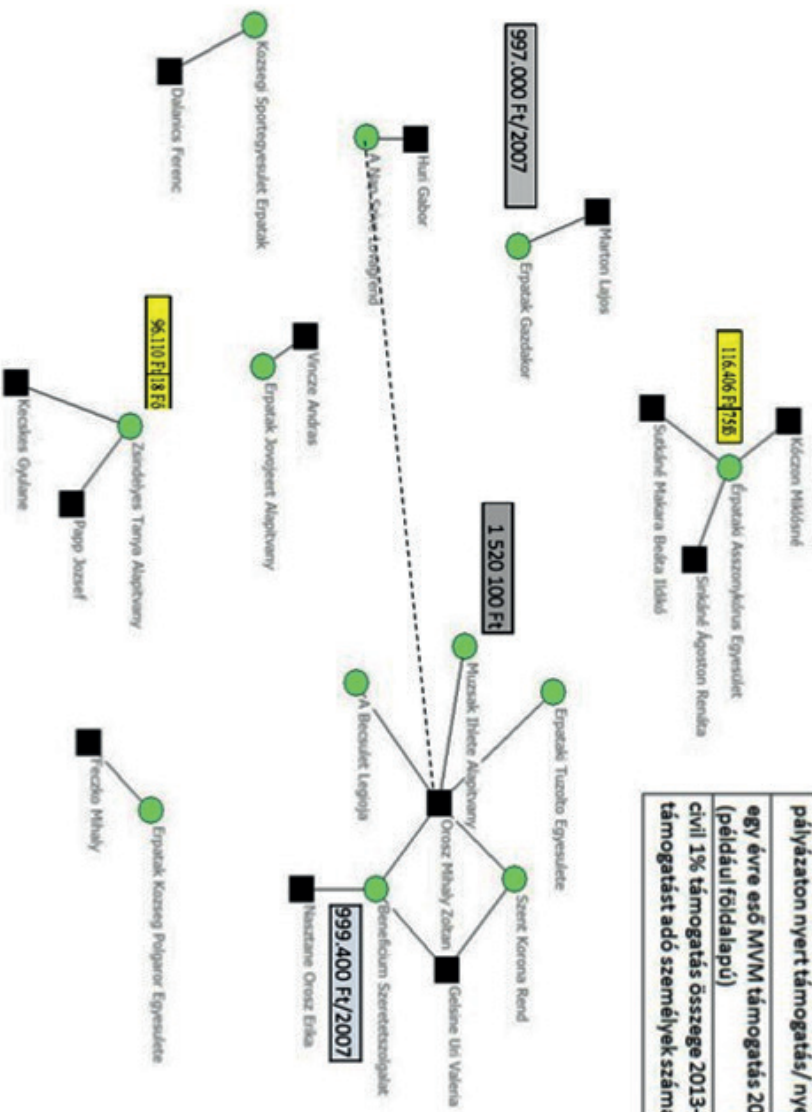
- HAIN F. (2018b): Az Öcsény-mém. *Népszava*, 2018. augusztus 13. https://nepszava.hu/3004831_az-ocseny-mem (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- HORVÁTH B. (2013): Gépek helyett közmunkára utasítottakkal töret követ Érpatak polgármestere. 2013.06.30. <https://444.hu/2013/06/30/gepek-helyett-kozmunka-ra-utasitottakkal-toret-kovet-erpatak-polgarmestere> (Letöltés ideje: 2018. szeptember 01.)
- HERCEG I. (é. n.): Rend a lelke mindennek – Bűnmegelőzéssel az aktív közösségért. *Magyar Polgármester Online* <http://www.magyarpolgarmester.hu/?site=102&c=203> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- IGNITS GY. – VARGA L. (2016): A közfoglalkoztatás hatása a bűncselekmények számának alakulására Magyarországon. https://kozfoglalkoztataskormany.hu/download/b/f6/71000/A_kozfoglalkoztatas_hatasa_a_buncselekmények_száma_nak_alakulása_Magyarországon.pdf (Letöltés ideje: 2018. szeptember 01.)
- korutonkivul.blog.hu (2014): Érpataki Modell? Beszéljenek a számok! *A Körúton Kívül Blog* 2014. szeptember 16. https://korutonkivul.blog.hu/2014/09/16/erpataki-modell_beszeljenek_a_szamok (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- KOVÁCS K. (2008): Kistelepülések lépéskényszerben. In: VÁRADI M. M. (szerk.) (2008): *Kistelepülések lépéskényszerben*. Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- LADÁNYI J. (2012): *Leselejtezettek. A kirekesztett népesség társadalom- és térszerkezeti elhelyezkedésének átalakulása Magyarországon a piacgazdasági átmenet időszakában*. L' Harmattan Kiadó, Budapest.
- LASS G. (2011): Letörték a kígyó fejét. *Demokrata* 2011.08.03 <http://www.demokrata.hu/cikk/letortek-kigyo-fejet> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- NAGY P. (2013): „A C betű a hátunk megett van”. Cigány-magyar együttélés és az „Érpataki-modell”. In: SZUHAY P. (szerk.): *Távolodó világaink. A cigány-magyar együttélés változatai*. Cigány Néprajzi Tanulmányok 16. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest, 389–423.
- SZÖRÉNYINÉ KUKORELLI I. (2015): Vidéki térségeink innovációt befogadó képessége – Egy kutatás tapasztalatai. *Tér és Társadalom* 29(1) 97–115.
- TARNAI L. (2017): Sikeres évet zártak a dadai polgárőrök. *Szabolcs Online*, 2017.03.24. <http://www.szon.hu/siker-es-evet-zartak-a-dadai-polgarorok/3421588> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 19.)
- TeIR (2015): Érték-Térkép – Felhasználói útmutató. https://www.teir.hu/doc/TeIR_Ertek-Terkep-utmutato.pdf (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- TeIR, Helyzet-Tér-Kép: Érpatak. 2018. szeptember. https://www.teir.hu/tmp/remek_T1085_153580447258.pdf (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- TeIR, Helyzet-Tér-Kép: Tiszadada. 2018. szeptember. https://www.teir.hu/tmp/remek_T643_153580546187.pdf (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- TeIR – Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer. <https://www.teir.hu/>

Jegyzetek, magyarázatok, mellékletek

II.8. táblázat. A TeIR közigazgatási adatbázisban megjelenített bűncselekmények

Ismertté vált közvédas bűncselekmények száma
– államigazgatás, igazságszolgáltatás és közélet tisztasága elleni bűncselekmények
– gazdasági bűncselekmények
– személy elleni bűncselekmények Személy elleni bűncselekmények közül befejezett emberölés
– házasság, család, ifjúság és nemi erkölcs ellen bűncselekmények
– közlekedési bűncselekmények Közlekedési bűncselekményekből ittas vezetés
– közrend elleni bűncselekmények Közrend elleni bűncselekményekből visszaélés kábítószerrel
– vagyon elleni bűncselekmények Vagyon elleni bűncselekményekből betöréses lopás Betöréses lopások közül lakásbetörés Vagyon elleni bűncselekményekből csalás Vagyon elleni bűncselekményekből jármű önkényes elvétele Vagyon elleni bűncselekményekből lopás Lopások közül személygépkocsi-lopás Vagyon elleni bűncselekményekből rablás Vagyon elleni bűncselekményekből sikkasztás

jelmagyarázat	jel
civilszervezet	●
civilszervezet képviselője, vezetője, tisztviselője	■
pályázaton nyert támogatás/ nyeresége egy évre eső MVM támogatás 2011-ben (például földalapú)	997.000 Ft/2007
civil 1% támogatás összege 2013-ban, támogatást adó személyek száma	1 520 100 Ft
	116.406 Ft/756

II.9. ábra: Érpataki civil-kulturális társadalmi tere 2014. év elején

III. OROSZ A HELYI KÖZÉLETBEN ÉS AZ ORSZÁGOS NYILVÁNOSSÁGBAN

A fejezet tartalomjegyzéke

III.1. Orosz karrierútja a faluközösségben

III.2. Orosz a mediatizált, országos (nagy)nyilvánosságban

III.2.1. Az elhíresült három esemény

III.2.1.1. A Pride-akció

III.2.1.2. A Nyíregyházi Törvényszék előtti demonstráció

III.2.1.3. Az izraeli vezetőket jelképező bábuk érpataki akasztása

III.2.2. Három további példa

III.2.2.1. Egy Index-cikk(sorozat) és a helyreigazítása

III.2.2.2. A „kutyabefogás”-ügy

III.2.2.3. Orosz „a minősített jogvédő” – ügy

III.3. Összegzés

Irodalom

Jegyzetek, magyarázatok, mellékletek

Ahogy a bevezetőben már érintettük, Orosz egy több vonatkozásában is különösen érdekes példája az országos ismertségre szert tett településvezetőknek. Nincs itt arra lehetőség, hogy ennek a társadalmi nyilvánosság felőli, illetve kommunikációelméleti oldalát átfogóan értelmezzük, de ezek nélkül az összefüggések nélkül önmagában is érdemes látni Orosz Mihály Zoltán híressé/ hírhedtté válását a faluközösségben és a magyar közéletben. A helyi és az országos karrier története természetesen szorosan összekapcsolódik, ami egyfelől Orosz hatalmi pozícióit és lehetőségeit máig meghatározza, másfelől ami egyfajta kor-, és körtünetként is érdekes.

III.1. Orosz karrierútja a faluközösségben

A volt polgármester bár érpataki nagygazda család sarja, a debreceni egyetemi évek után hazatérve, nem találta a helyét a faluban. Az egyik falubeli beszélgetőpartnerem Orosz édesapjának egy mondatát idézte ennek kapcsán: „...*csináljunk polgármestert ebből a gyerekből, mert nem fogunk vele bírni...*” („Érdekes ötlet”, ami ahogy látszik, minden ellentmondásával együtt megvalósult.)

Orosz – az interjúalanyaim szerint – az egyetemi évek után nem akart a családi gazdaságban dolgozni; anyagi nehézségei, és ettől nem függetlenül, apjával folyamatos vitái voltak. Többen is felidéztek a beszélgetések során a falubeliek közül azt a motívumot – különösen a polgármestersége alatt viselt drága, extrém öltözetek kapcsán –, hogy ebben az időszakban cipőfűző helyett dróttal megkötött cipőben járt. Innen vezetett az út a polgármesterségig; ennek az útnak az első állomásai tehát az őt támogató gazdaktól és azok elvárásaitól, a viszonzóviszonyok köteleitől való függetlenedés, illetve Orosz saját helyi, környékbeli tekintélyének a megerősítése voltak.

Szimbolikusnak érzem, hogy Orosz egyik első, jelentős hatást gyakorló faluközeleti tevékenysége a falu csatornázása körüli (vélt) korrupció megakadályozása, a csatornázási beruházás leállít(tat)ása volt. A szimbolika szerves részét képezi, hogy a tiltakozás eredményeképpen a beruházás akkor megghiúsult, és hogy azóta sincs csatornázva a falu.

Orosz a 2002-es önkormányzati választásokon lett képviselő-testületi tag. Bár ezen a választáson polgármesterjelöltként is elindult, és ugyan a második legtöbb szavazatot kapta, de megszorítani sem tudta Kóczon Pált, aki a rendszerváltás óta vezette a falut. Kóczon hirtelen bekövetkezett halála miatt azonban 2005-ben időközi polgármester-választást rendeztek Érpatakon, és a falu ekkor már Oroszt választotta meg polgármesternek.

Ahogy Nagy Pál egy beszélgetésben elmondta:

Orosz lett a polgármester, a képviselő-testület tagjaként, mint valami „üdvöske”, mint egy „tanult ember”, akitől a helyi vállalkozók egy része jelentős változást várt. Többen nagyon komolyan támogatták anyagilag is, a helyi közéletben is... Nagyjából azt várták tőle, hogy a paternalista urambátyámos viszonyok helyett lendületet kap a falu, és pályázatok révén, modern eszközökkel fejlesztési forrásokat fog Orosz

a településre hozni. Persze ebből az Oroszt támogató vállalkozói csoport önmagának is hasznot remél... (HAIN 2018).

Orosz – az elmesélések szerint – az őt hatalomba segítőknek ment neki először a polgármestersége kezdetén, és néhány új helyi szövetséges, valamint a szélsőjobbors országos politikai közeg felé orientálódva igyekezett egyszerre településvezetőként és a párpolitikai térben is számottevő politikusként pozíciót kialakítani magának.

A fiatal polgármesternek többek által is említett új helyi szövetségei például Pap József, a Zsindelyes Pálínkfőző tulajdonosa, a falu legnagyobb vállalkozásának vezetője, illetve Barabás Zoltán²⁴ voltak. Barabás szintén érpataki származású, Debrecenben kiterjedt vendéglátói érdekeltséggel rendelkezik. A falubeliek elmondása szerint, e két, helyben közismerten radikális, szélsőjobboldali beállítottságú személy révén ismerkedett meg Orosz Fekésházi Szabolccsal is, aki Újfehértó rendőrkapitánya volt, és aki később az „Érpataki Modell” rendőri támogatója és támogatottja lett.²⁵

Nem csak Orosz szélsőjobboldali szemléletének és indítatásának a megalapozásában, hanem személyes kapcsolathálójának építésében is meghatározó szerepet játszottak a debreceni László András és az ő köréhez tartozó Baranyi Tibor Imre, akik később a Jobbik Vona Gábor nevével fémjelzett korszakának és az ehhez kapcsolódó, úgynevezett néppárti fordulatnak is a meghatározó szellemi háttérfigurái voltak.²⁶

A helyeik véleménye szerint Orosz (környékbéli) megítélésében a 2007. decemberében rendezett érpataki gárdavonulás hozott lényeges fordulatot. A *kuruc.info* a következőképpen adott hírt az eseményről:

Orosz Mihály Zoltán polgármester, aki független jelöltként lett a település előljárója, példamutatóan Árpád-sávors karszalagot viselve haladt a felvonulók mellett, majd a helyi általános iskolában tartott Árpád-ünnepségen a Jobbik tagjaként köszöntötte a megjelenteket. Szegedi Csanád, a Jobbik alelnöke a rendezvényen árpádsávors zászlót ajándékozott Érpatak önkormányzatának. A program zárásaként a polgármesteri hivatal házasságkötő és tanácskozó termét Árpád-teremnek nevezték el, ahol felavatták Balogh Géza nyíregyházi szobrász Árpád fejedelmet ábrázoló domborművét. (kuruc.info, 2007)

Az idézetben több, a gondolatmenetünk szempontjából lényeges motívum is felsejlik:

1.) Akkortájt folytak a jogi viták arról, hogy törvényesek-e az egyenruhában/egyforma ruhában történő, megfélemlítő vonulások/ az ún. „közös séták”. Vona Gábor 2007 nyarán alapító tagként vett részt a Gárda egyesületi formában történő megszervezésében. Ennek a Jobbik belső hatalmi csatározásaiban is meghatározó szerepe volt. Az egykori *Origo* egy cikke segít rekonstruálni a történeteket:

24 Lásd Barabás Orosszal való kapcsolatáról Tódor János írásait. Például TÓDOR 2017.

25 Lásd az előző lábjegyzetben hivatkozott szöveget.

26 Lásd erről, az Attila Király Szellemtudományi és Nemzetstratégiai Akadémia szellemi köréről Zubor Zoltán 2015-ös cikkét (ZUBOR 2015).

Lemondott a Jobbik Magyarországért Mozgalom három alapítója, Kovács Dávid, Nagy Ervin és Fári Márton, mert – mint elmondták – zsákutcának tartják a Magyar Gárda megalakítását. (...) Véleményük szerint: (...) a Gárda megalakulása mögött nem a szocialista-liberális hatalom és „annak spionhadserége” állt, hanem a magyar társadalom önvédelmi reflexe, amelyet éppen ezen diktatórikus hatalom brutalitása váltott ki – állapítják meg. Ugyanakkor arra is kitérnek, hogy a Magyar Gárda megalakítása szerintük „nem a legszerencsésebb” formája volt ezen reflex megnyilatkoztatásának – idézi az Origo (2008).

A budapesti, addig egyfajta „MIÉP-fiókpártként” működő szervezetben ekkor, vidéki támogatók mozgósításaival kerül vezetői pozícióba a gyöngyösi Vona Gábor, aki új arculatot adott, és más irányt mutatott a pártnak. Természetesen szó sincs róla, hogy Orosz itt egy magában királycsináló lett volna, de fontos szerepet kapott a megújuló Jobbik megújuló politikai tematizációjában és a problémákra ajánlott megoldás kapcsán is az, amit Orosz, nagyjából ekkortájt, „Érpataki Modell” -ként kezdett el hirdetni.

Visszatekintve jól látható a politikai „know-how” hiánya és az Orosz-féle mondani-való kapcsán az arra való igény. Érdemes felidézni, hogy jó pár évvel később a Jobbikban a nagyobb városokban meghatározóvá vált politikusok számára is hivatkozási alappá vált az „Érpataki Modell”: Jakab Péternek Miskolcon (*kuruc.info* 2014 vagy ÉM 2014), Janiczák Péternek Ózdon (KOVÁCS 2014), Fülöp Eriknek Tiszavasváriban (lásd róla a II. fejezetet).

2.) A *kuruc.info*-s idézetből látszik a dolog másik oldala is, ami mentén Orosz „politikailag felnő” a Jobbik „felszentelésével”: „*a polgármester... példamutatóan Árpád-sávos karszalagot visel*”, szintén a polgármester... „*Jobbik tagjaként köszöntötte a megjelenteket*”, „*a Jobbik alelnöke a rendezvényen árpádsávos zászlót ajándékozott Érpatak önkormányzatának*”.

Oroszt mindez kiemelte a falusi közéleti térből, egyfajta rangot kölcsönzött neki, ettől fogva jó ideig – többek között – a *kuruc.info* „ünnepezt sztárja”, sokat emlegetett példaértékű figurája, egyfajta levelező munkatársa lett.

A helyi romákban mindez egy tiltakozó demonstráció erejéig ellenreakciót váltotta ki, ám a történetek mégis megosztották a falu cigányságát (NAGY 2014).

Mindezzel párhuzamosan rendszerezések lettek a szélsőjobbos rendezvények a településen: a Jobbik vezetői, a Tyirityán-féle Betyársereg jó néhány tagja; az MNA vezetői – Györkös István, Zagyva Gyula György és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalom tagjai visszatérő vendégek lettek Érpatakon, amiről Orosz saját közösségimédia-felületein tájékozódhatott a legbehatóbban az érdeklődő. (Lásd például Orosz Facebook-oldalát vagy korábban az *erpatakimodell.hu* honlapot)

A legaktívabb időszakban Orosz személyes jelenléte a faluközösségben gyakori szórólapozással²⁷, illetve akkor és azután is rendkívül expanzív közösségi médiabeli jelenléttel egészült ki. Különösen erős kontraszttal bír ez az expanzív közösségi és tömegkommu-

27 Az Orosz-féle szórólapok hangulatát érzékeltetendő, e fejezet végén, minden kommentár nélkül, közzétettem egy szórólapot. (Lásd a III. 5. mellékletet!)

nikációs médiajelenlét akkor, amikor a többi helyi szereplő, illetve az általuk képviselt álláspontok és nézetek a falu közeleti terében szinte egyáltalán nem, vagy Oroszhoz képest nagyon gyengén jelentek csak meg. Orosz az új kommunikációtechnikai megoldások révén gyakorlatilag „leuralta” a falu hagyományos keretek között szerveződő nyilvánosságát és ennek alternatívát, rendkívül mozaikosan, tulajdonképpen csak egy helyi tanár (későbbi TASZ-aktivista), Szöllősi Gábor, illetve az általa generált, javarészt a 2010 után ellenzékiként aposztrofált médiatér egyes tartalmai, valamint az országos nyilvánosság ingerküszöbét átütő, egy-egy ügy mentén teremtett nyilvánosság-mozaikok teremtettek. (Lásd erről bővebben a következő alfejezetet!)

Fontos, részletesebben majd a VI. fejezet 2.1. alfejezetében térek ki rá bővebben, hogy mindez egy olyan hatalmi kontextusban történt, ahol Simon Miklós, Orosz falubelije a Fidesz – egészen különleges státuszú – egyéni parlamenti képviselője 2002 óta.

Az Orosznak (politikai) alternatívát jelentő helyi erők már Orosz bukása utáni „helyi nyilvánosságbeli (nem) jelenlétének” egyik kifejező példája, hogy az Oroszt váltó új faluvezetés a megválasztása utáni ötödik hónapban újította csak meg a falu honlapját. 2018. március végétől egészen augusztus végéig Érpatak honlapja még Orosz „Érpataki Modelljét” hirdette.²⁸

III.2. Orosz a mediatizált, országos (nagy)nyilvánosságban

Ahogy a bevezetőben megfogalmazódott, a volt polgármester és a tevékenysége, az Érpatakon és környékén, illetve a közösségi média szűkebb nyilvánosságán túl, néhány médiakompatibilis, provokatív, sokak számára jól érthető és jól kommunikálható (média)esemény révén vált ismertté.

Az egyik ilyen a 2014-es Pride során a menethez történő csatlakozási kísérlete – a „buzikamionra való felmászás jogának a követelése” volt.

A másik két, egymással összekapcsolódó eset, szintén ugyanabban az évben az igazságszolgáltatás képviselőit jelképező bábuk felakasztása Nyíregyházán, valamint Érpatakon az izraeli elnököt és miniszterelnököt jelképező bábuk felakasztása volt.

Az előbbieken túl, három további példát veszünk még röviden számba ebben a fejezetben: egy indexes cikksorozatot és annak utóéletét; az ún. „kutyabefogás-ügyet” (Lásd a III.2.2.23. részt); valamint az ún. „Orosz, a minősített jogvédő” ügyet (Lásd a III.2.2.3.

28 A volt érpataki polgármester médiatudatosságáról, illetve arról, ahogy a választási esélyeket megítélte, árul el sokat, hogy a modellépítés kapcsán felépített legnagyobb online tartalomtárának – úgy tűnik – egy jelentős része is „elveszett” a honlap megújításával. Ennek előzménye, hogy Orosz polgármestersége idején az „Érpataki Modell” internetes címe (az erpatakimodell.hu) 1.) Érpatak község honlapjára, az erpatak.hu-ra mutatott, 2.) az önkormányzat finanszírozta azt, az önkormányzat rendelkezett a tárhellyel. Bár Orosz nehézkesen adta csak át a hivatalt, de arra (valószínűleg) nem gondolt, hogy a domainnevet átírassa. Így vált elérhetetlenné Orosz legnagyobb médiatára. Mindezzel együtt, a „sors” ironikus fintora, hogy az e sorok leadás előtti utolsó átolvasásakor is, az erpatakimodell.hu az öt legyőző új polgármester (a falu) honlapjára visz.

részt). Ezek híven bemutatják Orosz nyilvánosságbeli feltűnésének és „tündöklésének”, valamint a „bukásának” egy-egy fontos mozzanatát. Mindezen eseményeket a fejezet végén megkíséreltem rendszerbe foglaltan értelmezni is.

III.1. kép. Orosz Mihály Zoltán a Pride-on. Kép forrása: MTI

III.2.1. Az elhíresült három esemény

III.2.1.1. A Pride-akció

Amennyire elhíresült az expolgármester által a performansz során alkotott „buzikamion” kifejezés – amire a felmászás lehetőségét követelte Orosz a 2014-es Pride-on –, annyira nem közismert a történet érdemi háttere. Orosz a 2013. február 9-én az érpataki önkormányzat által, az érpataki általános iskolában szervezett önkormányzati rendezvényen, amelyet a „Becsület napja” alkalmából tartottak, a közönség soraiban észrevéve a vele folyamatosan vitában álló helyi TASZ-jogvédőt és egy újságíró, verbálisan rájuk támadt, a – nekik tulajdonított – liberális nézeteik miatt hosszan pocskondiázta őket, majd rendőrt hívott, hogy kivezettesse őket. A rendőrség annak ellenére Orosz felszólításának megfelelően járt el, hogy Szöllősi Gábor és Tódor János rendzavarására a polgármester állításán kívül semmilyen jel nem utalt. A Nyíregyházi Törvényszék ezért elítélte Oroszt, majd egy nagyon hosszú eljárás végén pedig a Független Rendőri Panasztestület az eljáró rendőröket. Orosz tulajdonképpen annak jogán akart a Pride-on akciózni, ott botrányt csinálni, hogy neki is el kellett fogadnia a tőle különböző álláspontot képviselők jelenlétét a saját rendezvényén. Nyert ügye van, ha botrányt csinálhat; és kettős mércét kiálthat, ha nem engedik botrányt csinálni – gondolhatta. Ez utóbbi történet 2014 nyarán.

III.2. kép. Demonstráció a Nyíregyházi Törvényszék előtt. Kép forrása: MTI

III.2.1.2. A Nyíregyházi Törvényszék előtti demonstráció

Orosz 2014 júniusában a Nyíregyházi Törvényszék épülete előtt bírókat és ügyészeket jelképező bábukat akasztott, a „jogrend gyilkosainak igazságot szolgáltatva” a demonstrációjával.²⁹ A bíróság előtt, a becsületnapi iskolai ügyben hozott, Oroszt elmarasztaló ítéleten túl, a volt polgármester korábbi saját ügyeit is felemlgette a tiltakozásképpen tartott demonstráció során mondott beszédében (SOMLÓ 2014).

III.2.1.3. Az izraeli vezetőket jelképező bábuk érpataki akasztása

Érpatakon pedig Orosz Benjamin Netanjahu izraeli kormányfő és Simon Peresz izraeli elnök fényképével megszemélyesített bábukat akasztatott fel, egy, az izraeli zászlóra emlékeztető lobogót is meggyalázva, a *Dicsőség a névtelen palesztin hősöknek! Igazságot Palesztinának!* címmel rendezett, úgynevezett „önkormányzati és civil tiltakozás” keretében, az Érpataki Modell Országos Hálózatával és a Hatvannégy Vármegye Ifjúsági Mozgalommal közösen (lásd például Index 2014).

²⁹ Az eseménnyel kapcsolatban, a már átalakított érpataki honlapon voltak információk elérhetőek, egy 2014. június 16-i bejegyzés formájában. A fentebbi idézetek onnan valók. (Lásd ennek kapcsán még az előző lábjegyzetet.)

III.3. kép. Az izraeli vezetők jelképes akasztása Érpatakon. Kép forrása: erpatakimodell – Youtube-csatorna

A két, illetve három ügy összefügg egymással: a TASZ-jogvédő, illetve az újságíró személyiségi jogainak megsértése miatt ítélték el Oroszt, aki – többek között – ez ellen tiltakozásul rendezte a bíró- és ügyészek jelképes akasztásával fémjelzett rendezvényt Nyíregyházán, 2014. június 17-én. Ezzel összefüggésben igyekezett botrányt csinálni a Pride-on is. Az előbbi két rendezvénynek – ahogy az Átlátszó megírta – két következménye lett: egyrészt ettől kezdve a Nyíregyházi Törvényszék elfogultságra hivatkozva kizárta magát minden olyan eljárásból, amelyben Orosz érintett volt, másrészt a sikeren felbuzdulva a polgármester két hónappal később Érpatakon újra eljátszhatta az akasztás-előadását. Láthatólag nem volt mitől félnie, mert bár a nyíregyházi rendezvény alkalmas volt arra, hogy másokban riadalmat, félelmet keltsen, semmilyen eljárás sem indult ellene (lásd erről bővebben: *Atlatzo.hu* 2016).

III.2.2. Három további példa

III.2.2.1. Egy Index-cikk(sorozat) és a helyreigazítása

Földes András az elsők között írt Érpatakról az *Index*en, mindjárt egy három részes cikksorozatot 2011 júliusában és augusztusában. (Lásd Földes 2011a; 2011b; 2011c)

A cikksorozat második része után ez a rövid megjegyzés olvasható:

A polgármester cikkünk megjelenése (sic!) után az alábbi kiegészítéseket tette (a szerző kommentárja)

„– A naposcsibéket a falusiak tudomásával szemben ő maga intézte egy vállalkozó barátja támogatásával.

- Csak az ügyészség ítélte el, de a különböző szintű bírósági döntések jó része viszont mellette áll.
 - Az emlékművek ingyen készültek, közadakozásból.
 - Nem 150, hanem legfeljebb 25 pere van a faluban.
- (Orosznak a cikkhez fűzött kiegészítései)

A szerző kommentárjában szándékkal hagytam benne az elírásokat, ami azt mindenképpen tükrözi, hogy a szerző nem szentelt különösebb figyelmet az utótörténeteknek, annak, hogy Orosz nem hagyta szó nélkül már a második cikkét sem. Orosz azonban nem elégedett meg a fentebbi kiegészítésekkel, a cikksorozat 2011. augusztusi 18-ai utolsó részét követően a figyelmes *Index*-olvasó 2012. január 14-én a teljes cikksorozat több alapvető állítását érintő helyreigazítást olvashat a hírportálon.³⁰

Érdekes a dolog másik oldala is, Orosz egyik saját médiafelületén „dicsőségsajátosság” formájában számol be a helyreigazításról, a következő címmel:

Sajtó- és média hírek az ÉRPATAKI MODELL-ről 123: Index: Rend van, más nincs című cikk hazugságainak bíróság általi helyreigazítása... (Lásd erpatakimodell.blogspot.hu 2012).

Amit Orosz ír, biztosan nem igaz, legalább is a „bíróság általi” vonatkozásában. Hűen tükrözi viszont ez a viszonylag korai példa azt, amit oly sok online, vagy nyomtatott médium gyakorlatként kialakított: megjelentetnek egy írást, aztán minden további kommentár nélkül közlik a helyreigazítási kérelmet, és ennyivel részükről elintéztnek is veszik az ügyet.

Ez a gyakorlat azonban nem méltányos senkivel sem: sem az érintettel szemben, akiről a helyreigazított írás szólt, sem az olvasóval szemben:

1.) nem kárpótolja érdemben a helyreigazítás azt, aki az – esetlegesen – hamis hírbe hozása után, sokszor hosszú idő elteltével, néhány sorban „elégítetelt kap”³¹.

2.) Ugyanakkor az, hogy nem áll ki egy médium az állításai, korábbi közlendője mellett, mert egyszerűbb helyreigazítani és továbblépni, többszörösen is erősíti a média rossz működési mechanizmusait. Az eredeti cikk elért kattintásszámán értelemszerűen nem változtat ez a működésmód, és nyilvánvaló: egy-egy vitába való beleállás, vagy egy sajtóper vállalása komoly erőforrás-áldozatot jelent egy-egy médiumnak³². Nagy azonban a társadalmi kára az így kialakult eljárásrendnek, mert egyszerre teszi könnyelművé és kevés-

30 A helyreigazítás szövegét lentebb teljes egészében, egy keretes írásban idézem. (A szöveg bibliográfiai adatait kapcsán lásd *Index* 2012).

31 Könyvtárnyi irodalma van a témának, de magyarul jó összefoglalója a „negatív hírek hatása” kérdésnek Tóth Péter *Miért vonzó a rossz hír?* című írása (Tóth 2005).

32 Lásd a helyreigazítás-probléma kapcsán például az *Atlatszo.hu*-n, Bodolai László *A sajtószabadság jogi korlátai Magyarországon* című, a médiatörvény vitája idején született cikkét. (BODOLAI 2011) Érdekes és fontos, hogy az Alkotmánybíróság 2001-ben foglalkozott ezzel a kérdéssel és a társadalmi szintű hátrányok és az elvárható előnyök mérlegelését szabta meg mérceként a személyiségi jogok védelméhez, a becsületsértés (és az ebből következő helyreigazítás) megfelelő szabályozáshoz, amit a hatályos törvények azóta sem teljesítenek. [Lásd az 57/2001. (XII. 5.) alkotmánybírósági határozatot.]

sé alapossá, illetve konfliktuskerülőkké az újságírókat, a médiát, másfelől gyengíti a sajtó erejét, a belé vetett bizalmat, a sajtónyilvánosság társadalomra hatni tudását.

2011. augusztus hó 11. napján megjelent *Rend van, más nincs* című, Érpatakról szóló cikkünkben az olvasóközönséget félrevezetve és megtévesztve állítottuk a következőket:

Valótlanul állítottuk, hogy Orosz Mihály Zoltán első ciklusa alatt állítólag elhanyagolta az iskolát, amely bezárt.

Valótlanul állítottuk, hogy Szöllősi Gábor pert nyert az önkormányzat ellen az iskolanyitás ügyében.

Valótlanul állítottuk, hogy a falut az iskola újraindítására kötelezték.

Valótlanul állítottuk, hogy Orosz Mihály Zoltán polgármestert 2009-ben egy évre jogerősen megfosztották hivatalától.

A valóság ezzel szemben az, hogy

Orosz Mihály Zoltán polgármester soha nem hanyagolta el az iskolát és a polgármester miatt az nem zárt be, hanem tagintézmény formájában közoktatási megállapodás révén tovább működött úgy, hogy az új fenntartó 2010-2011-es tanévben a közoktatási megállapodástól eltérően, önkényesen, az önkormányzat beleegyezése nélkül Biri székhelyen folyamatosan működtette az iskolát. A közoktatási megállapodást többek között ezért 2011. 04. 11-én, 2011. 06. 30-ai hatállyal a képviselő-testület megszüntette és az általános iskolai oktatást szeptembertől helyben Érpatakon újraindította.

Szöllősi Gábor nem nyert pert az önkormányzat ellen az iskolanyitás ügyében.

Az érptaki önkormányzatot semmilyen hatóság (se kormányhivatal, sem közigazgatási hivatal, sem ügyészség, sem bíróság) nem kötelezte az iskola újraindítására.

Orosz Mihály Zoltán polgármester ellen a Nyíregyházi Városi Ügyészség magánlaksértés miatt vádat emelt, az eljárásban – felülvizsgálati eljárás következtében – a Legfőbb Ügyészség indítványára a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága Orosz Mihály Zoltán polgármestert az ellene emelt vád alól 2010. november 23. napján meghozott ítéletével bűncselekmény hiányában felmentette. Ezen eljárás ideje alatt sem született olyan bírósági határozat, amely Orosz Mihály Zoltán polgármestert egy évre jogerősen megfosztotta volna polgármesteri tisztségétől.

Valótlanul híreszteltük, hogy a polgármester nyíltan ki is mondja, hogy aki ellene van, azt elüldözi.

III.4. Keretes szöveg. Az *Index*-helyreigazítás, ahogy az *Index* közölte. A „helyreigazítás” forrása: *Index* 2012.

Mindezt nagyon jó példázza az itt tárgyalt Földes-féle cikksorozat, a helyreigazítás és Orosz triumfálása. Ahogy Orosz visszatérő szófordulatával ezt leírja, „*móresre tanította a liberális szennymédiát...*” Történt mindez a fentebbi esetben úgy, hogy az indexes újságíró, ha gondosabban tanulmányozza a rendelkezésére álló dokumentumokat, valamint pontosabban fogalmaz, akkor jórészt elkerülhette volna a helyreigazításra kötelezést;

másrészt egy kis utánajárással bebizonyíthatta volna, hogy Orosz állításainak nincs tény-szerű alapjuk.³³ Tény a helyreigazításban számba vett állítások vonatkozásában, hogy

- Orosz, az iskolát akkor fenntartó önkormányzat nevében, nem az elvárható, az iskolaügyért elkötelezett településvezetőként járt el. A képviselő-testület és a polgármester hozzájárultak a helyi intézményegység ellehetetlenüléséhez, többek között ahhoz, hogy a szülők hirtelen ugrásszerűen megnövekedett mértékben vitték a környező településekre, elsősorban Újfehértóra a gyerekeiket;
- az ugyan igaz, hogy Szöllösi Gábor nem nyert pert az iskola újraindítása ügyében, de az is, hogy ilyen pert nem is indított;
- az iskola fenntartására nem (volt) kötelezhető a település, mert feladatellátási, nem intézményfenntartási kötelezettséget rótt ki a törvény ebben a kérdésben az önkormányzatok számára. Csak tájékoztatlanságból írhat ilyet valaki.
- Ténykérdés, hogy Orosz polgármesteri megbízása 2009. november 3-án, a csoportos magánlaksértésért történt jogerős elítélésével, a másodfokú ítélet jogerőre emelkedésével megszűnt. Ez pedig már a cikk megírásakor tudható volt, és volt olyan hivatalos dokumentum is, ami alapján ezt bátran állítani és igazolni is lehetett (volna).
- Tény az is, hogy Orosz nem szó szerint fenyegetett elüldözéssel, de... a „szabályok” be nem tartói, „megváltozhatnak, elmehetnek, vagy börtönbe jutnak...” Orosz viszsztatérő szlogenje szerint. Ezt pedig nehéz nem fenyegetésként, akár üldözésként érteni, ismerve a meghonosodott gyakorlatot. (A fejezet végén, a mellékelt szórólapon kontextusába helyezve is elolvasható mindez).

Nem mindenki viselkedett úgy, mint az *Index* a bemutatott esetben. Az Átlátszó Tódor János egy háromrészes cikksorozata (TÓDOR 2012a; 2012b; 2012c) kapcsán Orosz helyreigazítási kérelmére egyértelműen megtagadta a helyreigazítást:

Az érpataki polgármesterről írt első, második és harmadik cikkünkre válaszul helyreigazítási kérelem érkezett a szerkesztőségünkbe. A helyreigazításnak nem tudunk eleget tenni. – áll a helyreigazítási kérelemre reakcióként született cikk elején (Átlatszo.hu, 2012).

Tisztelt Uraim!

Majd ajánlom figyelmükbe a sajtó-helyreigazítással, a büntetőfeljelentéssel és a polgári kártérítési perrel kapcsolatos jövőbeni ítéleteket, ugyanis a cikk egy becsstelen lejárattási kísérlet, ugyanis a Legfőbb Ügyészség és a Legfelsőbb Bíróság (Kúria) egybehangzó álláspontja, jogerős ítélete szerint a szóban forgó esetben nem követtem el semmilyen bűncselekményt (még

33 Az állítások cáfolatához szükséges dokumentumok a szerző, Földes András egyik a cikkekben megszólaltatott interjúalanyánál, Szöllösi Gábornál– rekonstruálható, hogy – már akkor is elérhetőek voltak. Nyilván nem egyedül a szerző döntése, de szakmai és erkölcsi kérdés is, hogy egy-egy ilyen írás mögé milyen mértékben áll oda a szerző, illetve a szerkesztőség.

a vádemelés is törvénytörő volt). Azt gondolom, hogy ez az igazán felháborító, hogy egy törvényesen megválasztott polgármestert ártatlansága ellenére hosszú éveken keresztül meghurcolnak és a teljes, megfellebbezhetetlen jogi rehabilitációja után (2010-11-23) másfél évvel még ilyen gyalázkodó cikkek jelenhetnek meg balliberális oldalakon. Ez aztán az igazi jogi impotencia, ugyanis az ezen ügyek miatt ugyan már folyamatban vannak, de még nem született meg az a kellően visszatartó szankciójú ítélet, mely kellő erővel végérvényesen befejezhetné a hasonzorúkkal a jogsértő ítélet kapcsán az ártatlan polgármester irányába folytatott gyalázkodást. Még életemben soha nem voltam elítélve, születésem óta teljesen makulátlan az erkölcsi bizonyítványom. Ezért az irányomba történő gyalázkodásból sportot űző Tódor Jánost meg fogom tanítani, hogy nagy nyilvánosság előtt történő súlyosan becsületsértő-rágalmazó tényállítások megfogalmazásakor máskor sokkal alaposabban utána kell járnia a valóságnak, mert az ilyen valóságot meghamisító firkászi teljesítményért nagyon megütheti (és remélem meg is fogja ütni) a bokáját. Elég lett volna tájékozódni a TASZ nevű liberális jogvédőktől, mert egyik prominens „roma-terepmunkásuknak” Juhász Péternek a kezébe is adtam a Legfelsőbb Bíróság jogerős ítéletét, de sajnos ennek rejtélyes okokból nem tudnak hangot adni, és ezt mindig sikerül elhallgatni az ő köreikben. Tudják az Érpataki Modell egyik legfontosabb tétele, hogy „elég nekünk az Isten kegyelme”, „legyen igazunk és az Isten legyen erre a tanúnk” és ekkor az aljasok rendre mindig megszegyenülnek és előbb vagy utóbb kudarcot vallanak, immár 7. éve a harmadszori megválasztásom során folyamatosan.

Tisztelettel:

Dr. Orosz Mihály Zoltán Érpatak polgármestere

III.5. Keretes szöveg. Az Átlátszónak küldött helyreigazítási kérelem, amit az online portál ebben a formában közölt. A „helyreigazítás” forrása: Átlátszó 2012.

Ezt követően a cikk teljes terjedelmében közli Orosz kérelmét (lásd a *III.5. keretes szöveget*), majd tételesen cáfolja annak felvetéseit. Az Átlátszó blogjában, szerkesztőségi állásfoglalás formájában, ki is fejté az álláspontját e gyakorlat kapcsán:

Az Átlátszó már legyőzte Oroszt a bíróságon abban az ügyben, amit elvitt odáig... Való igaz, hogy mivel sajnáltuk volna a fontos célokra fenntartott jogi kapacitásainkat egy megszállott pereskedőre és feljelentőre elvesztegetni, ráadásul a bíróságot is meg akartuk kímélni egy futóbolond agymenéseitől, ezért egy az egyben, változtatás nélkül közzétettük három helyreigazítási kérelmét, amelyek Tódor riportjaira érkeztek. A szerkesztőség egyébként a helyreigazítás szövegét olyan kor- és orvostörténeti dokumentumnak tekintette, aminek élvezetétől nem kívánta megfosztani az olvasókat. Ezeket érdemes alaposan átböngészni, ha valós képet szeretnénk kapni erről a rendkívüli személyiségről (lásd atlatszo.blog.hu, 2013).

Ám miközben nemes szándékú, a saját, közölt írása mellett kiálló, a konfliktust felvállaló ez a magatartás, ugyanakkor azzal, hogy Orosz kérelmét egy az egyben közölték, Orosz saját közegében ezt is, mint „a sajtó móresre tanítását” tudta kommunikálni.

III.2.2.2. A „kutyabefogás”-ügy

A kutyabefogás-ügy azért különlegesen érdekes, mert Orosz korábbi, évek óta megszokott nyilvánosságbeli „hatékonyságával” és róla szóló közbeszéd saját oldali uralásával szemben, ez az akció Orosz nyilvánosságkezelésének már egyértelmű kudarcát hozta.

Az úgynevezett kóborkutya-probléma nagyon sok kisebb településen, illetve nagyobb városok egyes településrészein országszerte komoly, napi szintű gond. Erre reagált Orosz 2018. március eleji kezdeményezése, amikor is néhány kutyát segítőivel befogott a volt polgármester, médianyilvánosságot is teremtve akciójának. Orosz azt ígérte, hogy a befogott kutyákat átadják a gyepmesternek, és felszólította a videót néző lakosokat, jelezzék, ha látnak még kóbor kutyát a településen. Mindez, valószínűleg egyáltalán nem véletlenül, nem sokkal a március 25-i időközi érptaki képviselő-testületi és polgármester-választást megelőzően történt.

III.6. kép. A befogott kutyák Érptakon. Kép forrása Orosz Mihály Zoltán Facebook-oldala

Itt és most számunkra a legérdekesebb tényező talán az, hogy Orosz, szokatlan módon, nagyon rosszul mérte fel a helyi nyilvánosság és a közösségi médián keresztül a nagy nyilvánosság elérését, az ezirányú hatásgyakorlás kimeneteit, illetve ezek lehetséges kölcsönhatásait.

Nem áll rendelkezésemre reprezentatív vizsgálat, de ahogy várni lehetett, és erről információm is van, különösen az idősebb falubeli lakosok körében jó visszhangja lett a kutyák befogásának.

Azonban a fenti kép, amit Orosz saját videótudósításából emelt ki az Orosz tevékenységét kritikusan figyelemmel kísérő egyik hírportál, a 444.hu, állatbarát és állatvédő körökben rendkívül heves reakciókat váltott ki. Ezt az érdeklődést tükrözi, hogy az említett 444.hu egy pár napon belül kétszer is foglalkozott a témával: tudósított egyszer Orosz nyomán a kutyák begyűjtéséről, aztán egy helyszínre érkező állatvédő csapat akciójáról (lásd SZILY 2018a; 2018b).

Az önmagában természetesen nem idegen helyzet Orosz számára, hogy az országos nyilvánosság egyes szereplői vagy egyes csoportjai támadják. A forgatókönyv már régóta működik: a helyben népszerűséget hozó, a szélesebb nyilvánosságban viszont elutasított megnyilvánulást felvállalja, ugyanakkor megkérdőjelezi a nem helyiek illetékességét és kompetenciáját. Ilyenkor soha nem érveket sorakoztat, hanem a problémát felvető személyt vagy csoportot támadja, és próbálja őket hitelteleníteni, sokszor alpári, primitív és infantil módon. Az egyik, Érpatakon megjelenő állatvédőt például „liberális szukaként” aposztrofálva sértegette Orosz, míg az állatvédő az önkormányzaton a törvények betartását kérte rajta számon. Miközben Orosz érdemi választ – természetesen – nem adott a megfogalmazott felvetésre (lásd Szily 2018b és Orosz 2018a).

A helyzet azonban nem az Orosz által várt módon sült el. Nemcsak a nagy nyilvánosságból fordultak sokan Orosz ellen, hanem a helybeliek közül többeknek is sok volt ez az akció. Volt, akinek az állatokkal való bánásmód nem tetszett, de voltak olyanok is, akiknek az Orosz által keltett rossz híre a falunak volt elfogadhatatlan és felháborodásra okot adó. A településről más helységbe dolgozni eljáró fiataloktól hallottam az időközi választás napján a megbolydult faluban: elégük van már abból, hogy restellniük kell magukat egy ilyen hír hallatán az ismerőseik előtt az érpatakiságuk miatt. Március 25-én többen a faluból elszármazottak közül ezzel indokolták a választásra való hazajövetelüket: elég volt ebből az országos szűgyenből!

Vagyis – többek között – ez a hír is elérte az országos nyilvánosságok ingerküszöbét és erősen (vissza)hatott itt és most az (elszármazott) érpataki fiatalok egy jó részére. A fiatalokat és az erre érzékeny polgárokat még inkább a polgármester-választáson való részvételre buzdította az esemény kapcsán keletkezett médiavisszhang, a helyi közösségi térbe az Orosz-kritikus hangokat erősítve. Ez pedig biztos nem lehetett célja az akciónak.

III.2.2.3. Orosz: „a minősített jogvédő” – ügy

2018. augusztus 12-én – a fentebb hivatkozott – 444.hu hírportál az *elsők között tudósított arról, hogy Orosz saját Facebook oldalán tudatta a világgal: immár jogi tanácsadóként folytatja a pályafutását* (lásd a III.7-es képet; és RÉNYI 2018).

Orosz, itt, ahogy látszik, még az „kutyabefogás-ügynél” is meggondolatlanabban kezelte a helyzetet, és olyan területre tévedt, ahol a kialakult kommunikációs rutinjai teljesen vakvágányra vezették.

Egy blogbejegyzést idéznék a történetek kapcsán, ami széles körben terjedt Orosz posztjának megjelenése után. Ebben Eszes Beáta, egy magát „a B2B szolgáltatói-értékesítő cég

III.7. kép. Orosz jogvédelmi tanácsadó szolgáltatását hirdeti egy közösségi oldalon. Kép forrása: Orosz Mihály Zoltán Facebook-oldala³⁴

piacon több évet eltöltött” szakértőként meghatározó blogger írt felháborodottan (részletek a blogposztból, lásd Eszes 2018):

...Tegnap robbant a hír, hogy Orosz jogvédőnek állt egy igen nagy szervezet égisze alatt. Nos, tegnap felhívtuk ezt a szervezetet, és tájékoztattuk őket, hogy valójában ki az az Orosz Mihály Zoltán....

...Mi történik, ha az orbáni diktatúrában felmorzsolódó szélsőjobb a korábban általuk szidott nemzetközi cégpiacon próbál szerencsét? Van-e dolga a versenyszférának a kirekesztő társadalmi magatartással?...

...írtam a D.A.S. Jogvédelmi Biztosító Zrt. vezérigazgatójának, marketing vezetőjének és a titkárságnak a fenti fejleményekről és Orosz Mihály Zoltán számtalan folyamatban lévő büntetőügyéről, állásfoglalásukat kérve. Előre jeleztem nekik, hogy a cégük nevét Orosz Mihály Zoltán eddigi tevékenységével együtt fogom lehozni, az eddigi híradásokhoz képest ezt az információt tudom újdonságként megadni. A véleményüket kértem, miként képviselheti cégüket egy ilyen ember...

...Időközben, augusztus 13-án, hétfő kora délután Orosz lecserélte a D.A.S.-t megnevező borítóképét, valamint a sikeres szakmai vizsgájáról szóló posztját is törölte az üzenőfaláról. Feltett helyette egy olyan borítóképét, amely arra próbál reflektálni, hogy őt üldözik. Átlag 2-3 havonta cseréli csak a borítóképét, így a mostani 24 órán belüli módosítás egyértelműen a céges intézkedés hatására történhetett...

34 Ahogy fentebb írtam, Orosz ezt a bejegyzést törölte, és a teljes Facebook-oldalát elérhetetlenné tette hetekig a történetek után.

...A D.A.S. hivatalos közleménye a médiát igen, Oroszt nem támadja... nem cáfolja..., hogy Orosz a D.A.S. jogvédelmi szolgáltatását értékesítheti...

...Orosz megfutamodása mögött minden bizonnyal a D.A.S. intézkedése áll, akik feltehetően Oroszt is felszólították, távolítsa el borítóképét. A cégvezetésnek írt levelet követő négy órán belül e-mailben válaszoltak, a címzés alapján több médiumnak elküldve a közleményüket, amely azt mindenképp cáfolja, hogy a bukott érpataki polgármester jogvédő lenne, mint amiről a hírek szóltak. A cégnél tett sikeres szakmai vizsgáját megerősítették...

...UPDATE: Cikkem legutolsó frissítése idején, augusztus 14-én, kedd 1:07-kor Orosz Mihály Zoltán rajongói facebook-oldala már nem elérhető. A cikk a D.A.S.-nál letett sikeres értékesítő vizsgájáról, és azzal jó eséllyel megkezdhető biztosítást értékesítő tevékenységének lehetőségéről szól. Ez a lehetőség továbbra sincs megcáfolva sem a céges közleménnyel, sem Orosz oldalának felfüggesztésével...³⁵

Orosz teljesen összezavarodott és egyáltalán nem tudta kezelni a helyzetet. Zavarodottság és teljes kuszaság jellemzi a pár nappal az idézett blogbejegyzést követően készült, Orosznak a Facebook felülete felfüggesztését közvetlenül megelőzően közzétett videóját is (lásd OROSZ 2018b).

A volt polgármester harmincnyolc és fél percben valamelyest számot vet a történetekkel, az egész polgármesteri tevékenységével és reflektálni próbál jó néhány, vele szemben megfogalmazott észrevételre és vádra a kitört botrányt követően. A dolog súlyát szerintem mindenképpen jelzi, hogy az egész polgármesterségével vet számot ebben a monológban. Teszi mindezt követhetetlenül, véleményem szerint a részleteket nem ismerők számára teljesen érthetetlen és összefüggéstelen módon.

Ha a volt polgármester, Orosz Mihály Zoltán a választások elvesztésének estéjén patetikusan úgy fogalmazott, „Érpatakot, mint világítótornyot ledöntöttek”, akkor talán nem túlzás azt mondani, ezzel a videós számvetéssel mint közéleti szereplő Orosz önkéntes száműzetésbe menekült.

III.3. Összegzés

Ahogy fentebb fogalmaztam: Orosz a polgármestersége kezdetén néhány új helyi szövetséges, valamint a szélsőjobbors országos politikai közeg felé orientálódva igyekezett egyszerre településvezetőként és a párpolitikai térben is számottevő politikusként pozíciót kialakítani magának.

³⁵ Hasonló, a szóban forgó szervezetet értesítő akciójáról, a Facebook-felület megváltozásával járó, majd eltűnő következményekről tudósított Móricz Csaba újságíró is a saját, Érpatakkal foglalkozó Facebook-felületén. Lásd MÓRICZ 2018.

Jelentőséggel bír ebben a megfogalmazásban, hogy „politikusként”. Már egy kétezres lakosságszámú település vezetőjének is, túl azon, hogy vízióval kell rendelkeznie a település jövője kapcsán, az adott mai magyar viszonylatok között, a településfejlesztési tervének megvalósítását stratégiaileg is menedzselnie kell, és mindeközben a globalizálódó és mediatizálódó társadalmi térben érdemben kommunikálnia is kell a közössége tagjaival. Orosznak mindezt úgy kellett véghez vinnie, hogy fiatal, a tanulmányai után a faluba visszatért emberként az ismertségét és az elismertségét is meg kellett teremtenie. Ahogy említésre került, egy olyan hatalmi kontextusban, amiben Simon Miklós, Orosz falubelije a Fidesz egyéni parlamenti képviselője 2002 óta (lásd ennek kapcsán a VI. fejezet 2.1. alfejezetet).

Ebben az összefüggésben van különös jelentősége annak, hogy Orosz a Jobbik néppártosodási fordulatával, a Vona-féle irányzat megerősödésével párhuzamosan „találta meg” az ideologikus, modellteremtő szerepét, ami egyszerre pozicionálta őt a helyi és a nagypolitikai viszonylatban is.

Nehéz az ebbéli teljesítményt átfogóan értékelni, de a II. fejezetben bemutatott tiszadai polgármester és a tevékenysége, illetve az ő ennek kapcsán megfogalmazott álláspontja, mindenképpen éles kontrasztot teremt az Orosz által hirdetett elképzeléseknek és az Orosz által megvalósított gyakorlatnak (lásd a II. fejezetet).

Mindezt figyelembe véve, különösen a szűkebb társadalmi környezet kontextusában mindenképpen innovációnak tekinthető Orosz expanzív jelenléte a falu nyilvánosságában (lásd szórólapon), a közösségi média tereiben és az országos politikai sajtó (szélső)jobboldali nyilvánosságában (Lásd még ennek elméletibb összefüggései kapcsán SEBESTYÉN – GAYER 2017).

Összetettebb és sok szempontból ellentmondásos, ahogy Orosz néhány akciója révén a nagynyilvánosság médiatereiben meg tudott jelenni. Ennek emblematisztikus megnyilvánulásai azok, amiket az „elhíresült három esemény” címen fentebb tárgyaltunk.

Fontos kontextuális eleme mindennek, hogy a kétezres évek második évtizedére sok tekintetben megváltozott a magyar nyilvánosság (Lásd ennek kapcsán HELLER – RÉNYI 1996, illetve POLYÁK 2014). Elkerülhetetlen volt az egyre összetettebbé váló társadalmi jelenségek közepette a „látásviszonyok romlása” (lásd ANGELUSZ 2000), de ezzel együtt, számunkra is jelentősége van itt és most annak, hogy a magyarországi „polarizált pluralista vagy mediterrán” nyilvánosság-modell (HALIN, MANCHINI 2008): ez a gyenge médiapiacnak, a magas politikai párhuzamosságnak (a pártpolitikai törésvonalak mentén megosztott nyilvánosságnak), az alacsony szintű újságírói professzionalizációnak és az erősen beavatkozó államnak a közös eredőjeként alakult ki (lásd POLYÁK 2014). Az amúgy is „véleménybuborékosodó” közegben (lásd ennek kapcsán PARISER 2012) a politikai megosztottság mentén képződő törésvonalak és médiatér-megosztottság teremtették meg azt a fel-tételrendszert, amiben Orosz, egy kistelepülési polgármester agresszív (média) jelenléte az „Érpataki Modell” kapcsán a magyar társadalmi nyilvánosságban viszonylag jelentős mértékben képes volt befolyásolni a róla és a tevékenységéről szóló tartalmakat, valamint

terjedésüket. Ehhez a jogi szabályozás és az ehhez kapcsolódó jogérvényesítés rendszerű ellentmondásai is hozzájárultak (lásd a IV. fejezet vonatkozó részeit).

Ezt, az Orosz számára sokáig viszonylag kedvező helyzetet jól tükrözi a – fentebb számba vett – három elhíresült példa és az *Index* 2011-es cikksorozata, a helyreigazításával együtt. A társadalmi jelenségek kapcsán érzékenyebb, kritikus, ellenzékinek tartott médium pellengérre állítja – a maga újságírói rutinjai mentén, a témáját felszínesen megragadva – az „Érpataki Modell”-t és gyakorlatát. A helyreigazítási kérelemnek nem sokkal a cikk megjelenése után, előbb néhány részletében, majd azután teljes egészében helyt ad. Az *Index*-olvasó az eredeti írásokon valószínűleg elszörnyülködik, és jó eséllyel már nem hozza összefüggésbe a cikksorozattal, ha olvassa a helyreigazítást. Az eredeti, és az elkövetkezőkben hasonló logika mentén megírt cikkek kattintásszámát ez nem befolyásolja, a „karaván halad”. Orosz pedig triumfál a saját közössége köreiben. Az egymástól elkülönülő nyilvános terekben pedig csak fújódnak és fújódnak a véleménybuborékok.

A sokfelé szakadt országos nyilvánosság egy részében évekig elsősorban Orosz öltözéke extrémítása, a „buzikamionozás” a hír (lásd erre példaként a *444.hu* idézett cikkeit és a *III.9. képet*); ez azonban Orosznak a saját közegében egyáltalán nem rombolta a felépített imázsát, sőt, az általános ismertségét viszont nagyban növelte.

Egy másik szegmensében a nyilvánosságnak, a saját nyilvánosságában pedig Orosz önreklámja, saját narratívája kapott helyet: *Letörte a kígyó (a helyi maffia – H.F.) fejét..., nulla forintból megoldotta a társadalmi integráció kérdését..., amire máshol milliárdokat szórtak el/ loptak el..., Vépatakból újra Érpatak lett....* (Lásd az e kötetben már idézettek közül: *kuruc.info* 2007; HERCEG é.n.; LASS 2011, illetve a *II.8. képet*)

A bekövetkezett társadalmi mozgások, a hatalmi viszonylatokban történt változások nyomán Orosz korlátait mutatja a két további, részletesebben tárgyalt példa: a „kutyabefogás” és az „Orosz, a jogvédő” -eset. Az elsőben Orosz teljesen rosszul mérte fel a helyi politikai akciójának a széles közvéleményben keletkező visszhangját, illetve ennek visszahatását a falubeliekre, különösen a faluból elszármazottakra.

III.8. kép. Orosz Mihály Zoltán saját szélsőjobboldali narratívája a modellről. *Kép forrása: alfahir.hu*

A második, az „Orosz, a jogvédő” – ügyben pedig láthatóan a volt polgármester nem értette, hogy az ő média-reprezentációjával és a saját, a más társadalmi nyilvánosságokétól teljesen elszakadó narratívájával magáról és a tevékenységéről, a saját közönsége felé alkalmazott, bevált kommunikációs rutinjai nem működnek egy, a közönség hangjára valamelyest is érzékeny szakmai-piaci környezetben.

III.9. kép. Egy jellemző példa az ún. ellenzéki médiumok „Orosz-képéről”. Kép forrása: cink.hu

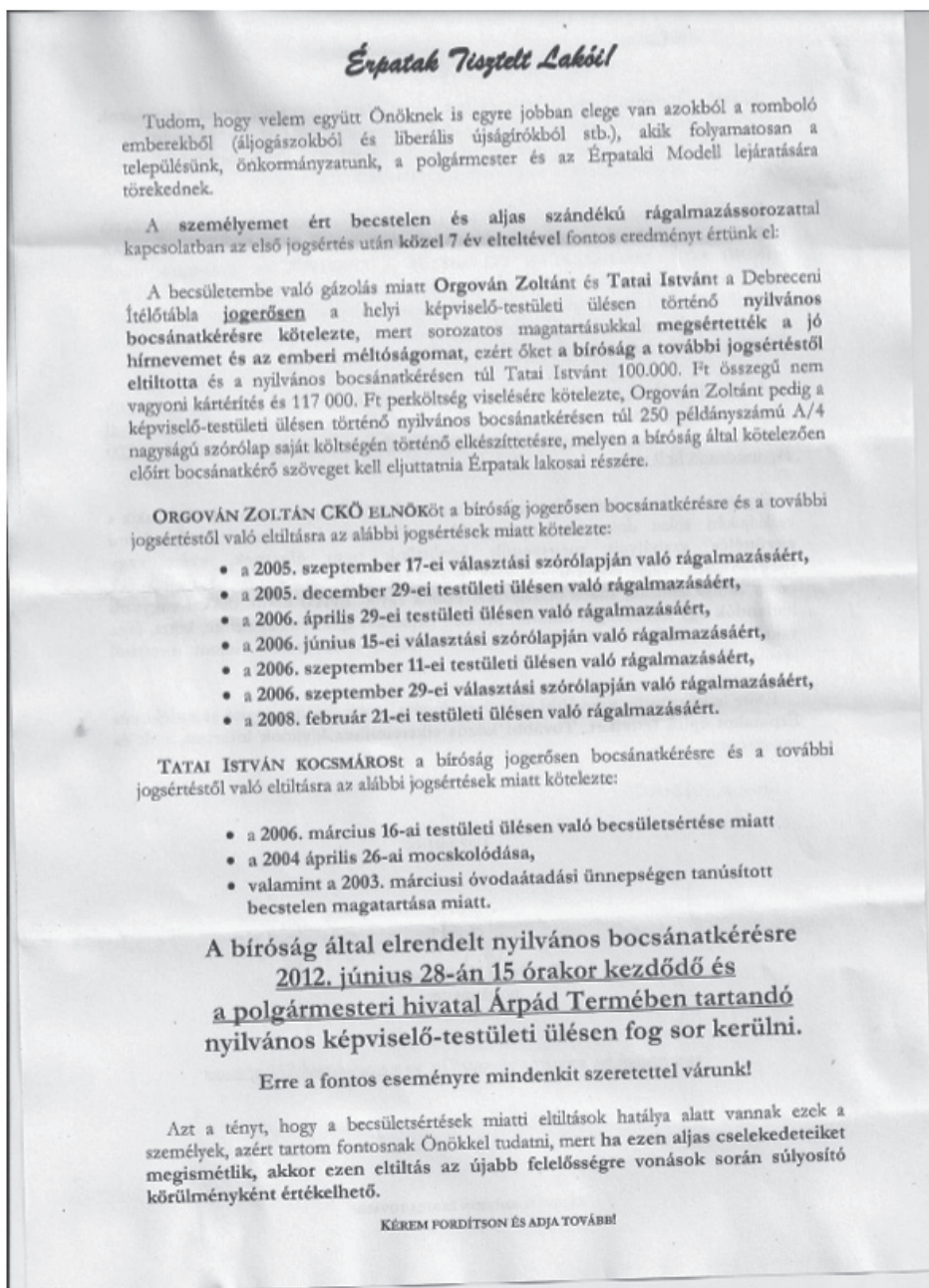
A nagypolitikai viszonyok átalakulásának és saját tevékenységének következményeként is elfogyott a levegő Orosz körül. A volt polgármester valóságérzék-vesztésének ez a két kommunikációs hiba egyfelől tünete, másfelől Orosz helyzetét tovább rontó hatótényezője. Orosz a „jogvédő-ügy” után – ezt valamelyest érzékelve, egy időre – eltűnt a nyilvánosságból. Egy „búcsúvideó” elkészítése után, amelyben valamelyest az egész addigi tevékenységével számot vetett, minden kommentár nélkül, három hétre elérhetetlenné tette a Facebook oldalát. Erre az eltűnésre a „visszatértekör”, például a 2018. szeptember 5-én közzétett „első” videóban, nem adott érdemi magyarázatot (lásd Orosz 2018c).

Irodalom

- ANGELUSZ R. (2000): *A társadalmi láthatóság görbe tükrői Társadalomoptikai tanulmányok* Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest.
- Atlatzo.hu (2016): Már féltucat büntetőeljárás folyik az érpataki polgármesterhez köthető ügyekben címmel. *Atlatzo.hu*, 2016.08.02, <https://atlatzo.hu/2016/08/02/mar-feltu-cat-ugyben-folyik/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- Atlatzo.hu (2012): Orosz Mihály fenyegetőzik, de nincs igaza. *Atlatzo.hu*, 2012.05.01, <https://atlatzo.hu/2012/05/01/orosz-mihaly-fenyegetozik-de-nincs-igaza/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- atlatzo.blog.hu (2013): *Perben és haragban az érpataki Rambóval*. https://atlatzo.blog.hu/2013/02/16/perben_es_haragban_az_erpataki_ramboval (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- BECKER A. – HAIN F. (2014): Ahol csődöt mondott a jogrendszer: az Érpatak-szindróma 2014. szeptember 10. *Atlatzo.hu*, <https://atlatzo.hu/2014/09/10/ahol-csodott-mon-dott-a-jogrendszer-az-erpatak-szindroma/> (Letöltés ideje: 2018. május 23.)
- BODOLAI L. (2011): A sajtószabadság jogi korlátai Magyarországon. *Atlatzo.hu*, 2011.11.12. <https://atlatzo.hu/2011/11/12/a-sajtoszabadsag-es-jogi-korlatai-magyarorszagon/> (Letöltés ideje: 2018. december 13.)
- ÉM (2014): Jobbik: az érpataki modellel számolnák fel a gettókat. *Borsos Online* 2014.02.16. <http://www.boon.hu/jobbi-az-erpataki-modellel-szamolnak-fel-a-gettokat/2481983> (Letöltés ideje: 2018. december 05.)
- ESZES B. (2018): *AZ ÉRPATAKI BUKOTT NEONÁCI A D.A.S. BIZTOSÍTÓNAK KAMPÁNYOL*. Orosz Mihály Zoltán közokirathamisítóként vizsgázott a jogvédelmi biztosító cégnél. *nemgogol.glog.hu*. 2018.08.14. https://nemgogol.blog.hu/2018/08/14/az_erpataki_bukott_neonaci_a_d_a_s_biztositonak_kampanyol (Letöltés ideje: 2018. augusztus 31.)
- erpatakimodell.blogspot.hu (2012): *Sajtó- és média hírek az ÉRPATAKI MODELLről* 123. <http://erpatakimodell.blogspot.com/2012/01/sajto-es-mediahirek-az-erpataki.html> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- FÖLDES A. (2011a): Aki nem érti, annak bele kell verni a fejébe. 2011.07.18. https://index.hu/belfold/2011/07/18/fejbe_verik_a_rendet_erpatakon/ (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- FÖLDES A. (2011b): Rend van, más nincs. 2011.08.11. <https://index.hu/belfold/2011/08/11/erpatak/> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- FÖLDES A. (2011c): Robbanáshoz vezethet az érpataki modell. 2011.08.17. https://index.hu/belfold/2011/08/17/robbanashoz_vezethet_az_erpataki_modell/ (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- HAIN F. (2018): A közigazgatás állatorvosi lova: az „Érpataki Modell” alulnézetből. In: VASS L. – PAPP-VÁRY Á. (szerk.) (2018): *A hatékony kormányzás lehetőségei. Konferencia-kötet*. Dialóg Campus Kiadó. Megjelenés alatt.

- HALLIN, D. C. – MANCINI, P. (2008): *Médiarendszerek*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- HELLER Á. – RÉNYI M. (1996): A nyilvánosság kommunikációelméleti modellje. *Jel-Kép* 4. 3–20.
- HERCEG I. (é. n.): Rend a lelke mindennek – Bűnmegelőzéssel az aktív közösségért. *Magyar Polgármester Online*, <http://www.magyarpolgarmester.hu/?site=102&c=203> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- Index (2012): Helyreigazítás. 2012.01.14. <https://index.hu/belfold/2012/01/14/helyreigazitas/> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- Index (2014): Nyomoznak az érpataki akasztás miatt. *Index.hu*, 2014.08.05. https://index.hu/belfold/2014/08/05/nyomoznak_az_erpataki_akasztas_miatt/ (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- LASS G. (2011): Letörték a kígyó fejét. *Demokrata*, 2011.08.03. <http://www.demokrata.hu/cikk/letortek-kigyó-fejet> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- KOVÁCS I. (2014): „Csak amit a Fidesz nem csinált meg” – Hogyan győzött a Jobbik Özdon? *HVG Online*, 2014.01.13. https://hvg.hu/itthon/20140113_Csak_amit_a_Fidesz_nem_csinalt_meg_Mive (Letöltés ideje: 2018. december 05.)
- kuruc.info (2014): Áramtolvaj cigányokat buktatott le Felsőzsolcán Jakab Péter és Orosz Mihály Zoltán „civil bejárása”. *kuruc.info*, 2014.02.17. <https://kuruc.info/r/35/124005/> (Letöltés ideje: 2018. december 05.)
- kuruc.info (2007): Árpád-ünnepséget tartott és felvonult a Magyar Gárda Érpatakon. <https://kuruc.info/r/2/19472/> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- MÓRICZ Cs. (2015): Ilyen volt az érpataki akasztós performansz belülről – vádat emelt az ügyészség. 2015.07.16. <https://blog.atlatszo.hu/2015/07/ilyen-volt-az-erpataki-akasztos-performansz-belulrol-vadat-emelt-az-ugyeszseg/> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- NAGY P. (2013): „A C betű a hátunk megett van”. *Cigány-magyar együttélés és az „Érpataki Modell”*. In: SZUHAY P. (szerk.): *Távolodó világaink. A cigány-magyar együttélés változatai*. Cigány Néprajzi tanulmányok 16. Magyar Néprajzi Társaság, Budapest. 389–423.
- Origo (2008): A gárda miatt kiléptek a Jobbikból a párt alapítói. <http://www.origo.hu/itthon/20080310-lemondtak-a-jobbik-alapitoi-a-veszelyes-vallalhatatlan-magyar-garda-miatt.html> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- OROSZ M. Z. (2018a): Az összegyűjtött kóbor kutyák közvetítése a róluk gondoskodást vállaló személyek részére. *Facebook videó*. 2018.03.09. <https://www.facebook.com/mihalyzoltan.orosz/videos/741293562745240/> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- OROSZ M. Z. (2018b): Cím nélkül. *Facebook videó*. 2018.08.13. <https://www.facebook.com/mihalyzoltan.orosz/videos/273292089935879/> (Letöltés ideje: 2018. november 25.)
- OROSZ M. Z. (2018c): Cím nélkül. *Facebook videó*. 2018.09.05. <https://www.facebook.com/mihalyzoltan.orosz/videos/271874876979209/> (Letöltés ideje: 2018. november 25.)
- PARISER, E. (2012): *The Filter Bubble: How the New Personalized Web is Changing what We Read and how We Think*. Penguin Books. New York.
- POLYÁK G. (2014): Irányított nyilvánosság. In: POLYÁK G. – USZKIEWICZ E. (szerk.): *Foglyult ejtett média*. Médiapolitikai Írások. Gondolat, Budapest.

- RÉNYI P. D. (2018): Jogvédőként folytatja a cigányozó-buzizó volt érpataki polgármester, Orosz Mihály Zoltán. 2018.08.12. <https://444.hu/2018/08/12/jogvedokent-folytatja-a-ciganyozo-buzizo-volt-erpataki-polgarmester-orosz-mihaly-zoltan> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- SEBESTYÉN E. – GAYER Z. (2017): Az ó- és új nyilvánosság mint önmagába térő ösvény. Viselkedésváltozás és a társadalmi nyilvánosság szerkezetváltozása web 2.0-ás közegben. *Médiakutató* (16)3–4. 139–153.
- SOMLÓ S. (2014): Demonstráció a bíróságnál, az ügyészségnél. Videó. *Szabolcs Online*, 2014.07.17. <https://www.youtube.com/watch?v=5xdmNVX3Woc> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- SZABÓ M. D. (2014): Orosz Mihály Zoltán a Budapesti Pride-on. 2014.07.07. <https://index.hu/belfold/2014/08/05/nyomoznak-az-erpataki-akasztas-miatt/> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- SZILY L. (2018a): Kiskutyakínzás videót posztolt a Facebookra az érpataki polgármester. 2018.03.08. <https://444.hu/2018/03/08/kiskutyakinzos-videot-posztolt-a-facebook-ra-az-erpataki-polgarmester> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- SZILY L. (2018b): Élő adásban vonták felelősségre állatvédők a kutyakínzó érpataki polgármestert, Orosz Mihály Zoltánt, aki rendőrt hívott. 2018.03.10. <https://444.hu/2018/03/10/elo-adasban-vontak-felelossegre-allatvedok-a-kutyakinzo-erpataki-polgarmestert-orosz-mihaly-zoltant-aki-rendort-hivott> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 05.)
- TÓDOR J. (2017): VADÁSZJELENETEK Magyarországon. (Cigány sorozatgyilkosság. Eltitkolt tények?) [HTTPS://EZHIR.HU/2017/11/08/TODOR-JANOS-VADASZJELENETEK-MAGYAR-ORSZAGON-CIGANY-SOROZATGYILKOSSAG-ELTITKOLT-TENYEK/](https://ezahir.hu/2017/11/08/todor-janos-vadaszjeleNETEK-MAGYAR-ORSZAGON-CIGANY-SOROZATGYILKOSSAG-ELTITKOLT-TENYEK/) (Letöltés ideje: 2018. december 17.)
- TÓTH P. (2005): Miért vonzó a rossz hír? *Médiakutató* 4. [HTTPS://MEDIAKUTATO.HU/CIKK/2005_04_TEL/01_MIERT_VONZO](https://mediakutato.hu/cikk/2005_04_tel/01_miert_vonzo) (Letöltés ideje: 2018. december 17.)
- ZUBOR Z. (2015): Alacsonyabb rendűeknek mondják a nőket ott, ahol Vona Gábor is tanít. *Origo.hu*, 2015.02.26. <http://www.origo.hu/itthon/20080310-lemondtak-a-jobbik-alapitoi-a-veszelyes-vallalhatatlan-magyar-garda-miatt.html> (Letöltés ideje: 2018. december 05.)

III.10. ábra. Egy 2012. június 25-én kelt Orosz-féle szórólap

Kérem Önöket, hogy a lakosságot félrevezetni igyekvő, utcai állogászok ostobaságaira továbbra se hallgassanak, álljanak Önök is az igazság és a településfejlesztés oldalára, melyen mi mindig álltunk és állunk, ugyanis itt van a legnagyobb, nem e világi, és Istentől jövő támogatás és segítségnyújtás.

Újból hangsúlyozzuk, hogy NEM MI (AZ ÉPÍTŐ TEVÉKENYSÉGET FOLYTATÓ LAKOSOK, KÉPVISELŐ-TESTÜLETI TAGOK ÉS ÉN) KEZDJÜK A HARCOT, MI CSAK MINDIG KÖTELESSÉGSZERŰEN FELVESSZÜK A KESZTYÚT és igyekszünk minél hatékonyabban helyrerakni a település ellenségeit képező rendbontó személyeket. Mi már a MINTATELEPÜLÉS címünket, az élhető és virágzó település kialakításának gyakorlatát, és a növekedő ingatlanárakat nem hagyjuk. A minden jó szándékú embert szolgáló RENDet kialakítottuk és meg is védjük.

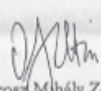
A köztünk lévő rendbontókat és lakosság félrevezetőket hatékonyan fogjuk szembesíteni a törvényekkel, de van mód is ezt elkerülni: a ROMBOLO létformával véglegesen fel kell hagyni és a becsületes, rendszeres munkavégzés általi ÉPÍTŐ életmódra át kell térni.

Érpatakon mindig tisztességes, szorgalmas munkából élő építő emberek éltek, akik a családjukért sokat dolgozva rengeteg áldozatot hoztak és hoznak. A társadalmi együttélés szabályait megszegők közöttünk nem élhetnek, ezért vagy megváltoznak vagy elköltöznék vagy börtönbe kerülnek. Mi csak munkából élő, békés és jó szándékú, közös országunkat velünk együtt ÉPÍTŐ EMBEREKKEL vagyunk hajlandók egy közösséget alkotni. Minden Érpatakot építő ember nemre, korra, fajra való tekintet nélkül bizalommal forduljon hozzám, a rombolók viszont messziről kerüljenek.

Előre is köszönjük a további erős összefogást, a sok őszinte segítő szándékot és Érpatakot építő tetteiket. További közös sikereinkhez kívánok kitartást, erőt és egészséget.

Érpatak, 2012-06-25.

Tisztelettel:

Dr. Orosz Mihály Zoltán
polgármester

www.erpatak.hu, www.erpatakimodell.hu, www.erpatakimodell.blogspot.com

KÉREM FORDÍTSON ÉS ADJA TOVÁBB!

III.11. ábra. Egy 2012. június 25-én kelt Orosz-féle szórólap. Dokumentum forrása: Szöllősi Gábor gyűjteménye

IV. AZ „ÉRPATAKI MODELL” JOGI ÉS IGAZSÁGÜGYI VONATKOZÁSAI

Orosz Mihály Zoltán a „doktorlovag” és „perbajnok”³⁶

A fejezet tartalomjegyzéke

**IV. 1. A jogok, az igazság érvényesülése Érpatakon az „Érpataki Modell”
kiteljesedésének idején**

IV. 2. Három emblematisz joi ügy

IV.2.1. Nem volt polgármester és mégis polgármester volt

IV.2.2. Doktor is, meg nem is doktor

IV.2.3. „...Aki veri a szüleit, az az én szememben nem ember...” – A szülőverés
becsületsértő vádja és ügye

IV. 3. A rendszerszerűsödő joi káosz

IV.3.1. A jegyzők cserélgetése

IV.3.2. A nem, vagy a volt polgármester igényei szerint intézkedő rendőrök,
a nem eljáró ügyészség

IV.3.3. A kapituláló államigazgatás részeként, amikor a jog és az igazságszolgáltatás
rendszere nem működik

Irodalom

³⁶ Az alcím két kifejezését Tódor Jánostól kölcsönöztem (lásd Tódor János kapcsolódó cikksorozatát: TÓDOR 2012a; 2012b; 2012c). Közelebbről szemügyre véve a címben azonosított jelenséget, annyira szürrealisztikus, groteszk kép bontakozik ki, hogy minden ellentmondásával együtt is ezt az alcímet éreztem a legtalálóbbnak.

IV. 1. A jogok, az igazság érvényesülése Érpatakon az „Érpataki Modell” kiteljesedésének idején

Ahogy az *„Orosz a helyi közéletben és az országos nagynyilvánosságban”* című részben szóba került, Orosz Mihály Zoltán egy pár „médiakompatibilisabb” akciója révén vált közismertté. A három, ennek kapcsán ott számba vett eset: 1.) a 2014-es Pride során a menet-hez történő csatlakozási kísérlete, 2.) az igazságszolgáltatás képviselőit jelképező bábuk akasztása ugyanebben az évben Nyíregyházán, vagy 3.) a szintén ugyanabban az évben, Érpatakon az izraeli elnököt és miniszterelnököt jelképező bábuk felakasztása voltak. Nem csak a volt polgármester ismertté válása kapcsán érdekesek ezek az esetek, hanem jogi szempontból is. Itt és most nekünk nem jogászszakmai szempontból, hanem a jogrendszer működésének egésze, valamint a jog-, és igazságszolgáltatás társadalmi funkciói és diszfunkciói felől.

Három esetet veszünk a továbbiakban részletesebben számba: az első példát – többek között – az *Atlatszo.hu* is részletesen tárgyalta, ahogy több írása révén magát a fejezetnek a tárgyául szolgáló problémát is. (Lásd *Atlatszo.hu* 2012; BECKER, HAIN 2014; TÓDOR 2012a; 2012b; 2012c) Ez a fejezet két további emblemikus példa elemző tárgyalásával, a tapasztalatok rendszerezésével, illetve egy saját helyzetértelmezéssel járul hozzá a címben megjelölt probléma feldolgozásához.

Érdemes a bevetőben említett három ügy jogi vonatkozásait áttekinteni: ezek, ahogy az előző fejezetben már tárgyaltuk, történetileg is összefüggésben állnak egymással: Orosz a III. rész 2.1. pontjában tárgyalt becsületnapra esetre hivatkozva akart jogot formálni a Pride-on való részvételre. Ha a – nyíregyházi – bíróság elítélte őt azért, mert rendőrökkel kivezettette a helyi jogvédőt és az újságírókat, és a bíróság ki is mondta, hogy csak azért, mert eltérő a véleményük, politikai nézetük, Orosznak el kellett volna tűrnie a jelenlétüket a saját, egyébként önkormányzati eseményén, akkor – Orosz szerint – neki is joga van csatlakozni a Pride menetéhez, noha más a véleménye. Kettős mércét, jogsérelmet emlegetett azért, mert a rendezvényt biztosítók nem engedték ezt meg neki.

Szemben Orosz érvelésével, a két rendezvény között alapvető különbségek vannak: egy önkormányzati rendezvényen, mint minden hivatalos állami rendezvényen, az egyenlő bánásmódhoz való jog jegyében, a politikai állásponttól függetlenül mindenkinek egyformán jár a részvétel lehetősége. Ezzel szemben a Budapest Pride a gyülekezési jog gyakorlása keretében rendezett esemény, amelyiken a törvény biztosította szabadság jegyében az együtt gyülekezők, például a biztonsághoz való jog jegyében megválogathatják, hogy kivel akarják közösen gyakorolni a gyülekezési jogukat. Ebben az esetben tehát joga van/volt a rendezőknek megtagadni valakitől a részvétel lehetőségét. Orosz tehát jogszerűen annyit tehetett, amennyit meg is tett, tiltakozhatott, kifejezhette a véleményét, erről saját videófelvételt is készí(tet)hetett, de nem formálhatott arra jogot, hogy a rendezők akaratával ellentétesen részt is vegyen a rendezvényen. Erről pedig, a rendezőknek joguk volt ott és akkor dönteni, ahogy ezt meg is tették.³⁷

³⁷ Lásd az ügy kapcsán a TASZ átfogó helyzetismertetését: SZABÓ 2014.

Azért érdekes ezt így a jogi összefüggéseivel együtt látni, mert Orosz efféle érvelése, „jogászkodása”, ahogy ő mondja „jogérvényesítése”, ahogy nem érti, vagy (szándékosan) félreértelmezi a jogi helyzeteket, szimptomatikus, a „modellnek” és Orosz működésmódjának az egyik sarokköve, az ekképpen sajátosan értett „rendnek” a „jogászi alappillére”.

A szimptóma másik része a törvényi, szabályozási, illetve a jogszolgáltatási környezet, ami mindezt a polgármesteri működési keretben létezni hagyta. A jog-, és igazságszolgáltatás egy kis szabolcsi faluig érő működtetéséről és működéséről van szó, ami több kormányzati cikluson keresztül tartott, és az elmúlt tizenhárom év ebbéli teljesítményének állít tükröt. És nagyon nem biztató, ami ebben a tükörben látszik.

IV. 2. Három emblematikus jogi ügy

IV.2.1. Nem volt polgármester és mégis polgármester volt

Ahogy az *Atlatszo.hu* írta: Orosz Mihály Zoltán „politikusi pályájának minden bizonnyal az egyik legbizarrabb eleme”, hogy Orosz a tizenhárom évnyi polgármestersége alatt közel egy évig „a jog szerint nem volt polgármester” (lásd *Atlatszo.hu* 2012 és TÓDOR 2012b). Az eset ismertetésében alapvetően az idézett két írásra építék.

Történt, hogy 2006 karácsonya előtt néhány nappal Orosz, két önkormányzati dolgozó társaságában megkereste nagykállói lakásán a község jegyzőjét. A jegyző nő hosszabb ideje betegállományban volt, de fogadta az önkormányzati küldöttséget. Orosz közölte vele és jelen levő szüleivel, hogy az elhangzottakat rögzíteni fogja a telefonján. Összeszólalkoztak, és a jegyző nő apja kiutasította a polgármestert és az őt kísérő két önkormányzati dolgozót. Orosz megtagadta, hogy távozzon még akkor is, amikor erre a kihívott rendőrjárőr szólította fel. Ezzel, illetve azzal, hogy harmadmagával volt jelen, megvalósította a csoportos magánlaksértést.

Az ügyből feljelentés lett, az ügyészség vádat emelt, majd a bíróság első és másodfokon is jogerősen elítélte Oroszt és a két önkormányzati munkatársat. Ebben az ügyben mindenki tette a dolgát, és mondhatni, működött az államgépezet.

A teljes képhez azért hozzátartozik, hogy a jegyző nő apja Nagykálló akkori polgármestere volt. Az ő hívására érkeztek ki a rendőrök percek alatt, és a lánya ügyében működött frappánsan az igazságszolgáltatás ebben az esetben.

A pontosság kedvéért tehát: a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 1. Bf.20/2009/8. számú, másodfokú határozata a polgármestert bűnösnek találta társtettesként elkövetett magánlaksértés vétségében, ezért helyben hagyta az elsőfokú bíróság egy év próbára bocsátást kiszabó ítéletét. A másodfokú határozat 2009. november 3-án jogerőre emelkedett és ezzel a polgármester megbízatása a törvény erejénél fogva, minden további nélkül, automatikusan megszűnt.

Orosz Mihály Zoltán I. rendű vádlottól, mint egy község polgármesterétől fokozottan várható el a törvények tiszteletben tartása, ezért az elsőfokú bíróság által alkalmazott szankciót mindenképpen indokoltnak tartotta a megyei bíróság – idézi az *Atlatszo.hu* (2012) az ítéletet.

Bár megszűnt Orosz polgármesteri megbízatása, de a történetnek itt még nincs vége. Az első csavar, hogy Orosz egyszerűen nem adta át a tisztségét és egy évig volt úgy polgármester, hogy jog szerint nem volt polgármester. Orosz eljárta a falu ügyeiben, képviselő-testületi ülést vezetett, aláírt és felvette a fizetését. Ezzel a hatóság nem volt hajlandó semmit sem kezdeni, a kormányhivatal nem volt hajlandó/képes végrehajta(t)ni az átadás-átvételi eljárást.³⁸ A kormányhivatal átadás-átvételi kísérletének napjaiban, Orosz „egyéb elfoglaltsága” miatt nem tudott megjelenni!³⁹ Fontos, hogy ezekben a napokban Orosz egy bírósági tárgyaláson sem jelent meg. Ez utóbbi helyen egy bő két hétre szóló orvosi igazolással mentette ki magát. Ám szintén ezekben a napokban, 2010. szeptember 22-től október 7-ig Orosz részt vett és beszédet mondott a falunapon, valamint folyamatosan kampányolt a faluban az önkormányzati választások kapcsán.

Szöllösi Gábor, látva mindezt, vélelmezte, hogy az orvosi igazolással nem lehet minden rendben, és feljelentette Oroszt. Szó szerint idézem az osztályvezető alezredes nyomozást megszüntető határozatát:

a kérdéses időszakban valóban betegállományban volt, de nem volt fekvőbeteg, bárhová szabadon, belátása szerint kijárhathott otthonából, az aktuális közérzetétől függött az, hogy hová megy és hogy hová nem, ha rosszabbul érezte magát, akkor otthon feküdt... – szól a nyomozást megszüntető határozat indoklási része.

Tehát maga a rendőrség magyarázza meg, hogy valaki a bíróságon és a hivatalátadás-átvételi eljáráson nem jelenik meg, de falunapot tud tartani.

A hatóságok az Orosszal kapcsolatos esetek egy részében nem voltak hajlandók eljárni, mert hivatalosan már nem volt polgármester, párhuzamosan ezzel más esetekben pedig

38 Szöllösi Gábor, akkor a TASZ érpataki munkatársa, 2011 májusában, tehát már a történetek után, megkérdezte a kormányhivatalt: 2009. november 3-a óta mit tett a polgármester tisztségének megszűnésével kapcsolatban. A kérdésre, szó szerint idézem, a következő válasz érkezett:

...A helyettesítő jegyző úr 2010. szeptember 23. napján átiratában jelezte, hogy az érintetteket tájékoztatta, Orosz Mihály Zoltán egyéb elfoglaltságára hivatkozva nem tud a megjelölt időpontban az átadás-átvételen megjelenni... A közigazgatási hivatal megtette a hatáskörébe tartozó intézkedéseket... a törvény vonatkozó rendelkezései alapján nincs jogköre arra, hogy a munkakör átadását kikényszerítse.

39 A kormányhivatal tehát a bírósági ítélet után majd egy évvel (azaz a következő év szeptemberének végén, másfél héttel a következő önkormányzati választások előtt, amelyen Orosz jogosult volt indulni) kísérelt meg tenni valamit, ami, a polgármester együttműködési szándékának a hiányában, meghiúsult?!

azért nem jártak el, mert azt állították, ő a polgármester. Egymásnak teljesen ellentmondó hatósági eljárások, ügyészégi bírósági állásfoglalások fogalmazódtak meg a kérdésben.⁴⁰

A második csavar az ügyben az, hogy a Legfelsőbb Bíróság majd egy évvel a meghozatala után megsemmisítette a másodfokú jogerős ítéletet. Tény, hogy az ügyben Oroszt a Legfelsőbb Bíróság felülvizsgálati eljárásban 2010. november 23-án hozott ítélete felmentette. Fontos, hogy az LB ítélete nem változtatott az első-, és másodfok által megállapított tényálláson, hogy a polgármester magánlaksértést követett el, és azon sem, hogy a másodfokú jogerős határozat egy évig érvényben volt.

Kifejező és ezt megerősítő a Szabolcs-Szatmár-Megyei Bíróság egy másik végzése is, ami indoklásában ezt írja:

*... nincsen jelentősége annak, hogy a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága a 2009. november 3. napján jogerőre emelkedett elsőfokú bíróság ítéletét milyen irányba változtatta meg 2010. november 23.-án...*⁴¹

A továbbiakban szó szerint idézem az *Atlatszo.hu* 2012-es írását a történetek minél pontosabb érthetővé tétel érdekében:

Orosz kizárólag egy apró ügyészégi hibának köszönheti a mentesítést: miután az ügyészégi vádirat a II. rendű terhelt –az egyik önkormányzati dolgozó– esetében semmilyen „elkövetési magatartást” nem jelölt meg, így őt elítélni sem lehetett volna – állapította meg az LB határozata.

A hibát egy elírás okozta: a vádiratból kimaradt egy kötőjel, így az nem az I.-III. rendű vádlottat, hanem csak az I. III. rendű vádlottakat érintette. Így csak két vádlott

⁴⁰ Ennek kapcsán korábban ezt írtuk: *Orosz 2010. szeptemberében feljelentette Szöllősi Gábor helyi TASZ-aktivistát hivatalos személy sérelmére elkövetett rágalmazás és becsületsértés miatt. (A hivatalos személy ő lett volna.) Csakhogy az eljáró Nyíregyházi Városi Ügyészség megtagadta a közbírási eljárást, mivel következetes maradt korábbi állásfoglalásához, miszerint Orosz nem polgármester, ergo nem hivatalos személy, tehát csak magánvádas eljárásban kereshet jogorvoslatot.*

Ehhez képest másfél évvel később ugyanez az ügyészség megtagadta a nyomozást az álpolgármester által aláírt szerződések vagy az általa jogtalanul felvett 6 millió forint tiszteletdíj és költségterítés ügyében: „Ráadásul (...) ezen időszak alatt Orosz Mihály Zoltán mint polgármester tevékenykedett is” – szól a nyomozást elutasító határozat legabszurdabb érve.

A legfurcsább hozzáállást az ügyben a Nyíregyházi Rendőrkapitányság Gazdasági Osztálya produkálta két Orosz elleni feljelentés nyomán a nyomozást megtagadó határozataiban. A feljelentések szerint jogerős elítélése után Orosz álpolgármesterként egyszerű közokirat-hamisítást követett el, valahányszor polgármesterként aláírt egy dokumentumot; másrészt ugyanebben az időszokban közérdekű adattal való visszaélés is elkövetett, mivel négy hónapon keresztül nem válaszolt a képviselők írásbeli kérdéseire (BECKER-HAIN 2014). A rendőrség és az ügyészség szerint külön-külön egyik esetben sem, és a két eset összefüggése-összeegyeztethetlensége kapcsán sem volt ok a vizsgálat megindítására?!

Nem érdektelen, hogy ez ellen az exlex állapot ellen Orosz maga is hangosan tiltakozott. A már említett Nyíregyházi Törvényszék előtti bíró és ügyész akasztós „utcaszínházi előadás” alatt hosszan kikelt magából a volt polgármester maga is ennek a helyzetnek a kapcsán.

⁴¹ Lásd a Szabolcs-Szatmár-Megyei Bíróság 3.Bf.516/201/5. számú végzését.

*maradt, a csoportos elkövetéshez viszont legalább hárman kellene. Hogy mi az oka annak, hogy az LB ennyire formálisan, a józanész szabályaitól eltérően értelmezte a vádiratot, arra csak pletykaszintű magyarázatok vannak. Mindenesetre ezzel a magánlaksértés szabálysértéssé szelődött, az pedig 2010-re már el is évült (lásd *Atlatszo.hu*, 2012 – illetve egyértelműen ugyanígy értelmezi a helyzetet a fentebb idézett megyei bírósági végzés is!)*

Az Orosz-féle igazságkeresés és jogértelmezés következménye, hogy Orosz becsületsértésért perelt újságírókat, akik mindezt megírták. Majd egy évvel a történetek után, így igazította helyre Orosz a már idézet Földes András cikksorozatát az *Index*ben: *valótlanul állítottuk, hogy Orosz Mihály Zoltán polgármestert 2009-ben egy évre jogerősen megfosztották hivatalától.* – írta a fentebbiek után az *Index*, ahogy a III.2.2.1. részben ez tárgyaltuk.

IV.2.2. Doktor is, meg nem is doktor

Tódor Jánost idézem, aki magát Orosz Mihály Zoltánt idézi:

...néhány hónapja az elhívatott érpataki polgármester doktori, dr. titulust biggyesztett a neve elé. Kérdésemre, hogy miféle doktort is tisztelhetünk személyében, elmondta, hogy a Sophia Perennis Egyház teológiai képzésén két év alatt szerezte a fokozatot. Az érpataki polgármesternek állítása szerint teológiai doktorátust adó egyház székhelye Debrecenben, az Őrmos L. utca 36. szám alatt van egy lakóépületben, míg ügyfélszolgálati irodája Érpatakon, a Napfény-major utca 1. szám alatt, az egyházaalapító, Orosz Mihály Zoltán címen található.

„Kérdeztük, mikor láttuk, hogy néhányszor dr.-ként ír alá, hogy mikor és hol doktorált, de erre soha nem volt hajlandó válaszolni”- kommentálta Gagna János önkormányzati képviselő a rejtélyes kisdoktorit. (TÓDOR 2012b)

Orosz Mihály Zoltán tehát doktori címet adományozott magának,⁴² majd elment a kormányhivatalba és bevezettette a személyi igazolványába a névváltoztatást. Ezt követően doktorként aposztrofálta magát. Sántha Szabolcs, volt TASZ-os ügyvéd szakmai támogatásával, jogosulatlan címhasználat szabálysértése miatt született feljelentés az ügyben 2013 elején. Öt bíróságon járt az ügy, négy bíróság jelentett be elfogultságot. Időközben az ügyészség közokirat-hamisítás bűncselekményi alakzatára módosította a vádat, amit ráadásul a volt polgármester, a vád szerint, a foglalkozása körében követett el számos alkalommal. Több mint három év elteltével, meglepő fordulat után, ért véget az ügy: Oroszt bűncselekmény hiányában felmentették – közölte a Hajdú Online tudósítása

⁴² Lásd bővebben: TÓDOR 2012b. Tragikomikus, hogy Orosz ennek a történetlemnek a kapcsán – a szerző elmondása szerint – csak a tekintetben kért helyreigazítást, hogy ő a saját egyháza nevében saját magának nem két év alatt, hanem egy ötéves eljárás során adományozott doktori címet.

Tatár Tímea, a Debreceni Törvényszék szóvivőjének tájékoztatását 2016. júniusban. (Lásd *Haon* 2016)

A vádirat alapján úgy látszik tehát, Orosz 2012-ben Debrecenben igényelt személyi igazolványa miatt került bajba: azzal, hogy a doktori címe bejegyzését kérte, mivel az arról igazolást kiállító teológiai akadémia nem államilag elismert felsőoktatási intézmény volt, így doktori cím adományozására sem volt jogosult. A vádhatóság szerint a vádlott erről tudott, s mint azt a bíró az ítélet indoklásakor ismertette, annak alapítója és legfőbb egyházfője is Orosz Mihály Zoltán maga volt.

Az ügyész a perbeszédében újból, ezúttal másodszor, pont a feljelentésben megjelölt szabálysértési tényállásra módosította a vádat. Lőrincz Andrea ügyész szerint ugyanis nem bűncselekmény, legfeljebb szabálysértés történt, így az ügyészség a vádlott felmentését indítványozta. Az ügyész álláspontja szerint a doktori cím valótlannal és jogtalanul lett bejegyezve, a személyazonosság bizonyító erejét azonban ez nem befolyásolta.

Az ítélet indoklásában Szilvássy László bíró kiemelte (és itt szó szerint idézem, ahogy a *Haon* is idézi Szilvássyt):

...az akadémia önmagára nézve kötelezőként írta elő a felsőoktatási törvényt, így Orosz tudta, hogy akkreditált képzést nem szervezhet, államilag elismert doktori címet nem adományozhat. Bár a vádlott a doktori címet polgármesteri munkája során nem használhatja, a bírósági eljárást ez nem befolyásolta, hiszen ez szabályt ugyan sért, de nem bűncselekmény. Miután a doktori cím nem része a névnek, használata nem lehet bűncselekmény. Az ügy kapcsán a bíró egy joghézagra hívta fel a figyelmet: a felsőoktatási törvény nem zárja ki a magániskolák által kiadható belső címeket, de ez nincs harmonizálva a közigazgatási szabályozással. A vádlott így legfeljebb szabálysértést követhetett el, ezt azonban a bíróság nem vizsgálhatta, a szabálysértések elévülési ideje ugyanis két év.

Nem jutott el odáig az ügy, hogy valaki százas nagyságrendben úgy ír alá közokiratot, hogy az a valóságnak nem megfelelő adatot tartalmaz, úgy, hogy ezzel teljesen tisztában volt és ezért –a józan észnek megfelelően– érdemben elmarasztalják?! Az ügyészség menet közben módosította a feljelentésben is megfogalmazott vádat bűncselekményi alakzatra, majd a döntéshozatal napján visszamódosította, a feljelentésben is szereplő szabálysértési vádra. Ezért ítélték el végül is Oroszt. Lehet, hogy a váderedményessége az ügyésznek ezzel javult, de az ügy a hosszú eljárás alatt, szabálysértésként elévült.

Itt aztán tényleg elég sajátosan érvényesült a „rend”, pontosabban a sajátos, Orosz-féle rend érvényesült.

IV.2.3. „...Aki veri a szüleit, az az én szememben nem ember...”

– A szülőverés becsületsértő vádja és ügye

A kötet más fejezeteiben már említett Polyák Ferenc (a falu egyik nagygazdája, Orosz támogatója a polgármesterré választásakor 2005-ben, majd az egyik fő ellenlábas) és Orosz egy emblemikus – sokak által sokat emlegetett közös története – egy becsület-

sértési ügye. Ennek során a volt polgármester tett feljelentést, mert Polyák Ferenc több esetben és kitartóan állította, hogy Orosz veri/verte a szüleit. Ezt Polyák Ferenc sokszor, sokak előtt elmondta. Elmondta a bíróság előtt is többször, még tudtommal olyan is volt, hogy a bírónő felszólítása ellenére is megtette ezt, aki megkérte, hagyja abba, mert ezzel becsületet sért. Polyák Ferenc azért csinálta ezt, mert provokálni akarta Oroszt, a tényállítást pedig a bíróság előtt is bizonyítani kívánta. Tanúkat hívva, hogy igazolja mindezt, és ezzel lejárassa Oroszt: a szó szoros értelemben a becsületében megsértve. Polyák Ferenc semmi mást nem kívánt, mint az igazát bizonyítani, valamint a faluban sokak által ismert és még többek által terjesztett történeteket a szélesebb nyilvánosság elé tárni.

Azért érdekes ez itt most nekünk, mert ez egy helyi parasztember egyszerű és világos logikája: miszerint valakit vérig sért valami olyannal, ami a helyiek és feltehetően „minden rendes ember” erkölcsét mélyen és bántóan sérti, ezzel végigjárja akár a jog lépcsőit is, ha kell, és igazán kellemetlen helyzetbe hozza majd az érintettet, esetünkben a volt polgármestert. Meg volt győződve az igazáról, fel sem merült benne, hogy a bíróságon az igaza ne érvényesülne.

Első fokon Polyák Ferencet folytatólagosan elkövetett rágalmozás vétségében bűnösnek mondta Szabó Andrea bírónő, és ezért 3 hónap, végrehajtásában 1 év próbaidőre felfüggesztett fogházbüntetésre ítélte 2012. május 21-én.

A Nyíregyházi Törvényszék mint másodfokú bíróság 2013. szeptember 10. napján (tehát majd másfél évvel később) ezt az ítéletet hatályon kívül helyezte, és az elsőfokú bíróságot új eljárás lefolytatására utasította.⁴³

Innentől pedig elveszni látszik az ügy szála és tudtommal nincs folytatás. Több ilyen ügy is van, a Szöllősi Gábortól kapott információ szerint 43 ilyen, valahogy „elhalt” bírósági ügy van, amiből ez az egyik (HAIN 2018).

Ez az eset azért fontos, mert jól mutatja, hogy egy falusi ember, aki mélyen meg van győződve az igazáról, eljut ennek hangoztatásával a bíróságra és nem szolgáltatnak neki igazságot. És ez, az ellene érvényesíteni akart igazság ellehetetlenítése megint csak Oroszt erősítette.

A három eset talán megmutat valamit abból, hogy Érpatakon, a volt polgármester környezetében jogi vonatkozásokban is extrém dolgok történtek, de fontos látni, hogy nem elszigetelt, egyedi események véletlenszerűen kiválasztott csokráról van szó.

IV. 3. A rendszerszerűsödő jogi káosz...

A rend a lelke mindennek – Rendet kell tenni, mert rendnek kell lenni! – ahogy az „Érpataki Modell” honlapján egykoron állt... – és ahogy folytatódott – minden típusú közösségrombolóval, úgy, hogy a törvényeket korrekten, következetesen és kivételezések nélkül, kellően visszatartó erejű szankciókkal a rendeltetésszerű joggyakorlás szabályai, vagyis a biztonságos és élhetővé váló települések szent érdekei szerint betartatjuk...

⁴³ Lásd a Nyíregyházi Törvényszék 1.Bf.498/2012/11. számú, 2013. szeptember 10-én kelt végzését.

Magával szemben sem sikerült ezt Orosznak érvényesíteni a fentebbiekben hirdetettéket. A kommunikációban a jogszerűségnek ez az ethosza és ennek mindenek fölé helyezése az „Érpataki Modellben” sokak számára tetszetős lehetett, de az Orosz-féle, mindennapi működtetési gyakorlat bizony igencsak ellentmondott ennek. Ahogy láttuk a fent említett magánlaksértés-ügyben, az önkényesen saját magának adományozott doktori cím ügyében, vagy a teljesen „félreértett” élővideózás ügyében (lásd a IV.3.2.-es részt) nyilvánvalóan törvénytelen jár(t) el Orosz, akár csak az I. fejezetben említett Tiszavasvári „rendteremtés” során. Ezt, az esetek egy részében, bírósági jogerős ítéletek is igazolják.

A fent említett jogtalanságok – a rengeteg jogi-gazdasági anomáliával⁴⁴ – Orosz és a modellje működése kapcsán, úgy látszik, rendszerszerű jellemzői a megtörténteknek.

IV.3.1. A jegyzők cserélgetése

A jogszerűség ethoszának például teljesen ellentmond az „Érpataki Modell” napi működtetésének vonatkozásában, hogy Orosz, tudtommal, 15 jegyzőt „fogyasztott el” 12 éves polgármesteri tevékenykedése alatt. Az önkormányzati működés jogszerűségét a jegyző hivatott ellenőrizni, ám a jegyző munkáltatója a polgármester. Ellentmondásos helyzet, amit Orosz polgármesterként olyan módon gyakorolt, hogy amikor nem tetszett neki az, ahogy egy jegyző látta a dolgokat, „kirúgta”, ellehetlenítette őt.

A fentebb részletesen tárgyalt első, ún. emblemikus ügy, a „polgármester volt-e, vagy nem” eset konfliktusgóca is a jegyző „megregulázására” tett kísérlet volt, ami ott és akkor a jegyző polgármester édesapján „vérzett csak el”. Bár, Orosz annyit azért mindenképpen nyert az ügyön, hogy ezek után már nem kellett együtt dolgoznia a szóban forgó jegyzővel.

IV.3.2. A nem, vagy a volt polgármester igényei szerint intézkedő rendőrök, a nem eljáró ügyesség...

Az alcímet megtestesítő legszemléletesebb példa, a korábban már – több vonatkozásában – is említett (részletesen lásd a III. rész 2.1.-es pontját), a jogvédőt és az újságírókat eltávolítása a becsületnap rendezvényről, amikor Oroszt a bíróság, az eljáró rendőröket pedig a Független Rendőri Panasztestület ítélete el azért, hogy alapvető jogaik gyakorlásában korlátozták a falu egy polgárát és egy újságírókat.

Az „Érpataki Modell” működésének időszakában az ilyen kistelepülési viszonyokhoz képest sok súlyos és megmagyarázhatatlan, sokszor a későbbiekben is felderítetlenül maradt bűncselekmény történt (lásd a bűncselekményi összehasonlító adatok kapcsán a II. fejezet 2. pontját). Meglepően nagy arányban ért fizikai támadás olyanokat – például a több helyen említett Szöllősi Gábor jogvédőt vagy Polyák Ferencet – akik ellenlábasai voltak Orosznak, és felvállalták vele politikai, vagy jogi értelemben a szembenállást. Szőlősit a falu egyik buszmegállójában megtámadták, Polyák Ferenc házát felgyújtották (lásd

⁴⁴ Lásd még az Orosz polgármestersége után fennálló gazdasági helyzetről Becker A., Wenerbach Á., 2018-as írását, illetve a jelen kötet V. fejezetében összeállított áttekintést.

ennek kapcsán BECKER – HALÁSZ 2014). Az ügyben indított vizsgálatok eredménytelenek maradtak.

A rendőrség elképesztő tehetetlenségét példázza az is, ami velünk az Orosz leváltását eredményező 2018. március 25-i választás napján történt, amit az I. fejezetben idézett „helyi történésekbe való bevonódás” címén már érintettünk (Ács 2018). Tódor János és Móricz Csaba újságírókkal sétáltam el a polgármesteri hivatal előtt, amikor Orosz észrevette a két újságírót, bekapcsolta a nála lévő két kamerát és utánuk sietve hangosan pocskondiázni kezdte őket, folyamatosan felvételt készítve az eseményről és rögtön közzé is téve azt a Facebookon.

A történetek során, utólag jogászokkal elemezve úgy látszik, három ízben is törvénysértést követett el a volt polgármester: 1.) az engedély nélküli képfelvétel készítésével személyiségi jogot sértett; 2.) a felvételek – szintén engedély nélküli – nyilvánosságra hozatalával, a facebookos élővideózással az információs önrendelkezési jogunkat sértve hágtát a törvényt. 3.) A felvételeken ez nem látszik, de a videózást Orosz az egyik, éppen nyitva tartó érptaki szavazóköri bejárat közelében (attól 150 méternél nem távolabb) is folytatta, amivel a választás rendjét sértette meg.

Ahogy ez Orosz a Facebookon látható videóiból is látszik, ez egyáltalán nem egyedi eset. Ami viszont itt különösen érdekes, hogy a helyszínre érkező két beosztott rendőr és az újfahértói kapitány, többszöri felszólításunkra sem talált intézkednivalót vagy okot bármilyen eljárás kezdeményezésére. Történt mindez úgy, hogy az események során két vagy három alkalommal kivertük Orosz kezéből a kamerát, ami, ahogy Orosz a felvételeken pontosan mondja is: garázdaságnak minősül. Ez ügyben sem történt rendőri intézkedés.⁴⁵

Csak technikai értelemben van jelentősége, hogy Orosz itt is szándékosan vagy tájékozatlanságból félreértelmezi a jogszabályt.

Visszatérő hivatkozása, a videók egyikéhez-másikához készített feliratban olvasni is lehet: *Orosz Mihály Zoltán polgármester nyilvános közéleti szereplésén a Ptk. 48. § (2) szerint: „Nincs szükség az érintett hozzájárulására a felvétel készítéséhez és az elkészített felvétel felhasználásához tömegfelvétel és nyilvános közéleti szereplésről készült felvétel esetén.”* (Lásd EMOH Titkárság 2016)

Orosz a mi esetünkben az utcán való sétát ítélte közéleti szereplésnek.

⁴⁵ Talán furcsa lehet, hogy a volt, az események ideje alatt hivatalban lévő polgármester „védelmében” sem léptek fel a rendőrök. Ahogy utólagosan értelmezni próbáltuk a helyzetet: a rendőrök teljes zavarodottsága látszott, azzal együtt is, hogy az újfahértói rendőrség parancsnoka is a helyszínen volt a történések folyamán. A választás miatt megerősített rendőri jelenlét volt a faluban, ezért értek oda, egyébként a mi hívásunkra, viszonylag gyorsan a rendőrök.

Utólag azt gondoltuk, hogy pont a 2013-as, már sokszor említett, becsületnapai eset miatt voltak nagyon óvatosak a rendőrök. Tódor János, az egyik jelenlévő, aki ellen jogtalanul jártak el akkor, többször fel is szólította a rendőröket, hogy vigyék be, ha úgy gondolják, törvényt sértett, de ahogy a polgármesterrel szemben nem látszott hajlandósága eljárni a rendőri vezetőnek, úgy azzal az újságíróval szemben sem, akivel egyszer már nagyon „megégette magát”. Én soroltam a kép-, és hangfelvételt, illetve azok nyilvánosságra hozásához kapcsolódó szabályokat, de az volt az érzésem, hogy ezekkel nem igazán volt tisztában az alezredes asszony.

Orosz, nem csak hogy rosszul, a kontextust és a törvény többi rendelkezését figyelembe nem véve idézi a Ptk.-t, hanem egyenesen rossz törvényhelyet idéz. Ugyanis a képmással és a hangfelvétellel kapcsolatban szükségszerűen megvalósuló adatkezelés szabályait nem a Ptk. idézett törvényhelye, hanem a 2011. évi CXII. törvény az információs és önrendelkezési jogról és az információszabadságról tartalmazza.

Becker András, ennek a jogi káosznak a kapcsán, egy beszélgetésben ezt mondta:

...ezt úgy kell elképzelni, mint egy enklávé. Az ember Érpatak közigazgatási területére megérkezett és ott nem voltak érvényben a magyar jogszabályok, ott Orosz Mihály jogszabályai voltak érvényben. Egészen nyilvánvalóan, nagyon súlyos bűncselekmények nyomozása sikkadt el. Gyűjtogatások, súlyos testi erőszakok. Nem tudom, ki látta a jelenlevők közül a True Detective című krimisorozatot, de úgy kell Érpatakot elképzelni: egy zárt világ, ahol nincsenek szabályok. Amikor Orosz hatalma meggyengült, Móricz kollégám ott volt a faluban valamit dokumentálni, és amikor jött el a településről, akkor üldözőbe vették, szó szerint üldözték autójával. Csaba menekült 140-nel, közben hívott, hogy mi van. Az volt a szerencséje, hogy a szomszédos településen meglátott egy rendőrajárórt. Megállt, mondta, üldözik, védelmet kér. Rendőr azt mondta, hogy „ne vicceljen, mi az, hogy üldözik?” Csabát igazoltatta, Oroszt, aki két verőemberrel üldözte őt, nem. A történetnek pedig az a vége, hogy Orosz feljelentette Csabát gyorshajtásért és ellene indult szabálysértési eljárás. Tehát én nem is részletezem ezt tovább, de úgy kell elképzelni ezt a sajátos világot, ami több mint 10 évig fennállt Érpatakon, hogy ott nem volt joghatóság, nem voltak érvényben a magyar törvények. Gyilkosság is történt... egészen elképesztő extrém ügyek. (HAIN 2018)

A fejezet végén mellékelek egy Tódor János által egy újságíró-szervezetnek küldött felhívó levelet, ami tökéletesen adja vissza a helyzet hangulatát. Lásd a IV.1. keretes szöveget!

IV.3.3. Kapituláló államigazgatás: amikor a jog és az igazságszolgáltatás rendszerszerűen nem működik...

A három emblemikusnak nevezett jogi ügy egyenként is tartalmaz érdekességeket, de én mégis egyfajta összhatását szeretném ezeknek azonosítani: Oroszt hiába fosztotta meg bíróság a polgármesteri tisztségétől, zavartalanul polgármesterkedett tovább. Az *Index* megírta ezt, és aztán Orosz „móresre tanította a liberális szennymédiát” és helyreigazítottatta a – dokumentumokkal igazolható tényeket közlő – cikket. Orosz doktori címet adományozott magának, és aztán használta ezt a címet polgármesterként is, és mindennek semmilyen érdemi következménye nem lett. Az idős parasztember igaza tudatában a becsületét igyekezett megsértetni, hogy aztán bizonyíthassa állítását és igazságot szolgáltatassanak neki, de a bírósági eljárásban az első fokon elmarasztalták, másodfokon pedig, sok más érpataki esethez hasonlóan, elsikkadt az ügy.

A hétköznapi igazságérzet és a jogszolgáltatás eredményei Érpatakon nagyon távol estek egymástól, az esetek egy kritikus tömegét meghaladó mértéken messze túl. A települési gazdálkodás és a közmunka anomáliái, valamint Orosz ebbéli tevékenysége a falu lakosságának széles körét érték el, ám jó tíz évig semmi sem látszott, ami határt szabhatott volna Orosz hatalmi működésének. Talán túlzásnak tűnhet Becker Andrásnak az előző pont végén az érpataki enklávéról hosszan idézett gondolatmenete, de az érpatakiak jó része valóban így élhette meg.

Messze túl sokak igazságérzetén, a jog-, és törvénysértő magatartás olyan sűrűségével és mintázatával állunk itt szemben ami – azon túl, hogy olvasva is elképesztő – helyben, a falusiak számára még inkább paralizáló, a helyzet kilátástalanságát növelő volt.

Jogos kérdés, hogy mi állhat Orosz mögött, hogy ilyen módon képes államot játszani az államban? Miként lehet az, hogy Orosz a település teljes infrastruktúráját tudta mozgósítani a hatalomgyakorlása során, aminek sem a járási, sem a megyei és a központi közigazgatási apparátus sem tudott a törvényes keretek között határt szabni?

Egyes ügyekben nyomozati, más ügyekben a bírósági szakaszban történtek képtelenségek; mindkettőre volt bőven példa.

Az eljáró alezredes nyomozást megszüntető határozatában azt magyarázta, hogy Orosz a hivatalos kötelezettségének nem tud eleget tenni, ellenben kampányolni tud, mert ilyen a betegsége természete.

Egy teljes bíróság „kapott az alkalmon” a nyíregyházi törvényszék előtti jelképes akasztást követően, és jelentett elfogultságot, csak hogy ne kelljen foglalkoznia Orosz ügyeivel. Az elfogultság menetrendszerinti vélelmezésével Orosz teljes mértékben „meg tudta hekkelni” az eljárások egy részét, a szabálysértések elévültek, mire egy-egy ügyben ítélet született.

A magánlaksértés ügyében az ügyészség is „hibázott”, a Legfelsőbb Bíróság, ahogy az Átlátszót idéztük, „a *formálisan józan ész szabályaitól eltérően*” értelmezte a vádiratot a felülvizsgálat során.

Természetes mechanizmus, hogy a rendszer rossz működésének értelmezése helyett a falubeliek összeesküvés-elméleteket kezdtek gyártani, annyira felfoghatatlan volt számukra mindez: a doktori cím kapcsán történt jogi kanosszajárás után például szárnyra kapott a spekuláció, hogy a volt köztársasági elnök plagizált doktorija miatt nem akarnak egy ilyen ügyben bíróságon elítélteni valakit a hamis doktoriért, hisz ez precedenst teremthetne.

Érpatakon csődöt mondott a teljes magyar államigazgatás, beleértve a bűnüldözést és a jog-, valamint az igazságszolgáltatást is. Az államigazgatás gyakorlatilag kaptulált az Orosz-féle polgármesteri működésmóddal szemben, és teljes mértékben magára hagyta a polgárait.

Védelmet a riporternek!

Tisztelt Újságíró Kollégák!

Évek óta kísérem figyelemmel egy Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei kollégánk, Móricz Csaba független, szabadúszó újságíró-fotóriporter működését a keleti végeken. Móricz engesztelhetetlen következetességgel leplezi le a térség legsúlyosabb korrupciós és környezetszennyezési ügyeit, bűncselekményeit, amelyekről országos portálokon (Átlátszó, Gépnapracs, Pesti Srácok stb.) és saját megyei portálján (Ez a hír) publikál. A fővárosi médiumok előszeretettel közzé tették (vették át) oknyomozó cikkeit ám azonnal kihátráltak mögüle, amikor látták, hogy újságírói tevékenysége kellemetlenségekkel járhat szerkesztőségeik számára (sajtóperek és ezek anyagi vonzatai).

A tényfeltáró újságíró munkája sehol sem sétagalopp, de a fővárosi szerkesztőségek viszonylagos védeltségétől távol, az ország legszegényebb, legkiszolgáltatottabb régiójában olykor a szó szoros értelmében életveszélyes. Zaklatásoknak, fenyegetéseknek korábban is ki volt téve, amikor a megyei potentánok, zűrös cégek, helyi oligarchák ügyeit nyomozta, de testi épsége azóta került tényleges veszélyben, amióta elkezdte feszegetni az újhungarista érpataki polgármester, Orosz Mihály Zoltán bűncselekményeit. A felügyelő állami hatóságok által ki tudja miért (erre nézve mindenekelőtt az Alkotmányvédelmi Hivatal adhatna egyértelmű felvilágosítást, de természetesen nem ad) évek óta háborítatlanul garázdálkodó, sokak szerint elmeháborodott újnnyilas faluvezető első számú ellenségének tekinti Móricz Csaba riportert. Pribékjeivel autóval üldöztette, veréssel fenyegette, lakása ajtajába állattetemeteket helyezett el. Találkozásaik alkalmával, legtöbbször a bírságok folyosóin és tárgyalótermibe, illetve facebook oldalán verbálisan zaklatja, gyalázza (ahogy egyébként a térség országgyűlési képviselőjét, a kormányhivatal vezetőit, rendőrtiszteket, ügyészeket, bírókat – akiknek bábu-hasonmásait a Nyíregyházi Törvényszék előtt (!) akasztotta föl).

Az ominózus autós üldözés után Móricz Csaba rendőrség védelmet kért, mire a szlogenje szerint minket, állampolgárokat szolgáló és védő magyar rendőrség vele szemben intézkedett. Feljelentését bűncselekmény hiányára hivatkozva utasította el az ügyészség. Mindennapos gyakorlat a megyében, hogy a rendőrség Orosz Mihály Zoltán nyilvánvaló felbujtása nyomán indult zaklatási, garázdasági, testi sértési ügyeket bizonyítottság hiányában zárja le. Egyértelmű, hogy valakik állhatnak az érpataki polgármester mögött, vagy magasabb politikai/állambiztonsági érdekből nézik el sok ember életét megnyomorító ámokfutását. Kérem a tisztelt szakmai szervezetek vezetőit, a kollégákat, hogy emeljék föl szavukat üldöztetésnek kitett kollégánk mellett, mert legközelebb mi magunk kerülhetünk sorra.

Balatonboglár, 2017. 11. 28.

Tódor János
újságíró

IV.1. keretes szöveg. Tódor János levele Móricz Csabáért az újságírók szakmai szervezeteinek

Irodalom

- Ács D. (2018): Ismét villantott az érpataki modell: Repült a hógolyó és a kamera is a demokrácia ünnepén. <https://444.hu/2018/03/25/ismet-villantott-az-erpataki-mo-dell-repult-a-hogolyo-es-a-kamera-is-a-demokracia-unnepen> (Letöltés ideje: 2018. augusztus 03.)
- Atlatszo.hu (2012): Orosz Mihály fenyegetőzik, de nincs igaza. *Atlatszo.hu*, 2012.05.01, <https://atlatszo.hu/2012/05/01/orosz-mihaly-fenyegetozik-de-nincs-igaza/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- BECKER A. – HAIN F. (2014): Ahol csődöt mondott a jogrendszer: az Érpatak-szindróma. *Atlatszo.hu*, 2014.09.10. <https://atlatszo.hu/2014/09/10/ahol-csodott-mondott-a-jog-rendszer-az-erpatak-szindróma/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- BECKER A. – HALÁSZ Á. (2014): Gyűjtogatás, fenyegetés, erőszak és rengeteg per kíséri az „Érpataki Modellt” diadalmenetét. *Atlatszo.hu*, 2014.07.21. <https://atlatszo.hu/2014/07/21/gyujtogat-as-fenyegetes-eroszak-es-rengeteg-per-kiseri-az-erpataki-modell-diadalmenetet/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- BECKER A. – WENERBACH Á (2018): Orosz Mihály Zoltán hagyatéka – adósságokban és perekben fuldoklik Érpatak a bolond polgármester bukása után. *Atlatszo.hu*, 2018.06.20. <https://atlatszo.hu/2018/06/20/orosz-mihaly-zoltan-hagyateka-adossagokban-es-perekben-fuldoklik-erpatak-a-bolond-polgarmester-bukasa-utan/> (Letöltés ideje: 2018. október 11.)
- ÉMOH Titkárság (2016): Sajtósoknak megy neki Móricz Csaba. 2016.07.30. <https://www.youtube.com/watch?v=4ukQiYoCPYw> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- Érpatak Ma (2018): Érpatak Ma – Érpatak önkormányzatának hivatalos lapja. 2018. szeptember 21., (1)1. <http://www.erpatak.hu/hirek/megjelent-az-erpatak-ma> (Letöltés ideje: 2018. október 11.)
- HAIN F. (2018): A közigazgatás állatorvosi lova: az „Érpataki Modell” alulnézetből. Kézirat. https://www.academia.edu/37309645/A_k%C3%B6zigazgat%C3%A1s_%C3%A1l-latorvosi_lova_az_%C3%BAgynevezett_%C3%89rpataki-modell_aluln%C3%A9zetb%C5%91l (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- Haon (2016): Módosított vád, felmentő ítélet az érpataki polgármester ügyében. *Hajdú Online*, 2016.06.09. <http://www.haon.hu/modositott-vad-felmento-itelet-az-erpataki-polgarmester-ugyeben/3083758> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- SZABÓ M. D. (2014): Orosz Mihály Zoltán a Budapesti Pride-on. 2014.07.07. <https://index.hu/belfold/2014/08/05/nyomoznak-az-erpataki-akasztas-miatt/> (Letöltés ideje: 2018. november 05.)
- TÓDOR J. (2012a): „Példát statuálunk rajtuk” – Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása I. *Atlatszo.hu*, 2012.04.06. <https://atlatszo.hu/2012/04/06/%E2%80%9Epeldat-statu-alunk-rajtuk-egy-szalasi-hivo-polgarmester-amokfutasa-i/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)

- TÓDOR J. (2012b): Doktor lovag – Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása II. *Atlatszo.hu*, 2012.04.12. <https://atlatszo.hu/2012/04/12/doktor-lovag-egy-szalas-hivo-polgarmester-amokfutasa-ii/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- TÓDOR J. (2012c): „Nem áll hatáskörömben...” – Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása III. *Atlatszo.hu*, 2012.04.20. <https://atlatszo.hu/2012/04/20/nem-all-hataskoromben-egy-szalas-hivo-polgarmester-amokfutasa-iii/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)

V. Az „ÉRPATAKI MODELL” GAZDASÁGI VONATKOZÁSAI

A település gazdálkodása, közmunka-elszámolás, ingatlanügyek – Rövid áttekintés

A rövid áttekintő fejezet tartalomjegyzéke

V.1. Az önkormányzat gazdálkodása

V.1.1. Az átláthatatlanság, a hiányok

V.1.2. Az önkormányzati cég

V.2. A közmunka

V.3. Az ingatlanügyek

V.4. Az áttekintés összegzése

Irodalom

Nem születhet meg egy Orosz Mihály Zoltán településvezetői munkásságát feldolgozni igyekvő munka anélkül, hogy Orosz ebbéli tevékenységének gazdasági vonatkozásairól ne essék szó.

E sorok írása idején az érpataki önkormányzat időszakos kiadványából, az Érpatak Ma című újságból tájékozódhat az érdeklődő a legnaprakészebben az egykori gazdasági történeésekről, illetve azok feltárásának előrehaladásáról, a pénzügyi átvilágítás eredményeiről.

Ez az a témakör, amit Móricz Csaba és Becker András, azaz az Átlátszó rendkívül alaposan járt több elemében is körbe, illetve aminek témáját – a saját profiljának megfelelően – az Átlátszó leginkább napirenden is tartotta Orosz hatalomban töltött idejének utolsó időszakában. A lentebb az *Ingatlanügyek* címmel ismertetett történet az oknyomozó újságírás igazi gyöngyszemei közé tartozik.

Az alábbiakban egy tablószerű, a történeteket a gondolatmenetünk szempontjából összefoglaló áttekintés következik, aminek a formája legnagyobb részben a már méltatott forrásokból készült egyfajta kivonat. A felhasznált anyagok bibliográfiai adatai – az előző fejezetekhez hasonlóan – az áttekintés végén érhetőek el.

V.1. Az önkormányzat gazdálkodása

Orosz rendpártiságát és annak jogi megalapozás igényét már tárgyaltuk (lásd II. fejezet bevezetőjét és a IV. fejezetet.) Ennek ellentmondásait a nem vagy szándékosan félreértett jogértelmezéseket is érintettük a IV. fejezetben. Még „kontrasztosabbnak” tetszik a rend jogban megalapozott, Orosz által hirdetett primátusa az alábbiak fényében.

V.1.1. Az átláthatatlanság, a hiányok

Az Átlátszónak az új polgármester, Nagy Imre Attiláné így nyilatkozott:

„Pénzügyi ellentmondások a zárszámadásokban, hiányos beszámolók, nulla információ a polgármester részéről. Ez jellemezte az önkormányzat működését az elmúlt három évben” – mondja az új polgármester. *Nem titkolja, hogy a látszólagos nyugalma mögött óriási feszültség van benne, hiszen neki kell a testületet tájékoztatnia a hétről-hétre kihulló csontvázakról, „amik nem kis dolgok”* – fogalmazott a polgármesterasszony. (BECKER 2018)

A részletek tekintetében az Érpatak Ma 1. száma 2018 szeptemberében az alábbiakról számolt be:

- 2 milliós államkincstári bírságról, mert január óta nem készült pénzügyi jelentés;
- kiderült, hogy 10 éve nincs leltár a település vagyonáról;
- az önkormányzat elvesztett egy pert a kormányhivatallal szemben, aminek több mint 30 milliós visszafizetési kötelezettség és 500 ezer forint ügyvédi költség az „eredménye”;

- A falu perben áll szinte valamennyi környékbeli településsel úgy, hogy az utóbbi években a polgármesterasszony szerint már nem is volt jogi képvisellete a falunak. A folyamatban lévő 6 per közel 60 milliós fizetési kötelezettséget jelenthet, miközben
- a felhalmozódott számlatartozása a falunak 24 millió forint (Érpatak Ma 2018a).

2018 decemberére a helyzet annyit változott, hogy a megbízott számvizsgáló az előzetes gyorsjelentésében a település 117 milliós tartozását tárta fel (Érpatak Ma 2018b).

Az anomáliát és átláthatatlanságot hűen érzékelteti, hogy például volt olyan zárszámadás, amelyben az egyik soron 43 millió forint egyszerűen csak „egyéb költségként” szerepelt (BECKER – MÓRICZ 2016a), illetve a 2015-ös zárszámadásban, amit nagy viták közepette, csak a felosztatásával együtt fogadott el az akkori képviselő-testület, 74 millió forint elköltését annyival indokolta Orosz, hogy dologi és folyó kiadások (BECKER – MÓRICZ 2016b).

V.1.2. Az önkormányzati cég

A beruházások kivitelezésével az önkormányzat az – utóbbi években – a 2011 februárjában megalapított Érpatakért Településfejlesztési Közhasznú Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaságot bízta meg. Vezetője, az egykori mezőőr, Gagna János lett, aki többek elmondása szerint – írta meg a Pesti Srácok – csak névlegesen irányította a céget, mivel az érdemi döntéseket mindig is Orosz hozta meg. A nonprofit kft. 2011-ben a tulajdonos önkormányzattól négymillió forint működési kölcsönt kapott, amit még abban az évben megadott, majd 2012-ben ismét kapott 15 milliót, szintén működési kölcsön címen. Csakhogy ez az összeg már nem szerepel a kft. könyvelésében sem a rövid, sem a hosszú lejáratú kötelezettségek között, miközben a falu költségvetésében immáron negyedik éve kölcsönként van nyilvántartva ez az összeg.

A nonprofit kft. gazdálkodását tekintve megállapítható – írta a Pesti Srácok –, hogy elsősorban az önkormányzat által megnyert pályázati pénzekből finanszírozta magát. Működési időszakában mintegy 162 millió forint nettó árbevételre tett szert, aminek egy részét az önkormányzati épületek felújítására fordította. Bár Orosz, mint polgármester rendszeresen utasította a kft ügyvezetőjét különböző út és egyéb karbantartási munkák elvégzésére, ehhez forrásokat nem biztosított és az elvégzett munkák ellenértékét jellemzően nem is engedte kiszámlázni. Azt, hogy a cég elszámolásai körül nincs minden rendben, mi sem mutatja jobban, mint az olyan egymásnak feszülő állítások, hogy az egyik út karbantartása a volt ügyvezető szerint másfél millióba került és ennyiről is lett számla kiállítva, miközben Orosz azt állítja, hogy ennek az összegnek a dupláját költötték az útra. A nonprofit kft 2014-ben befejezte a tevékenységet, a beszámoló szerint több mint

*ötmillió forint pénzállománnyal, miközben a cég ellen 2015 augusztusában végrehajtást kért egy nagykállói cég másfél milliós tartozás miatt (MÓRICZ, PestiSrácok.hu 2016).*⁴⁶

Az Érpatak Ma 2018. decemberi híre, hogy a felszámolás miatt az Érpatakért Településfejlesztési Közhasznú Nonprofit Kft. több millió forintos tartozása fejében a kft. erőgépei nem hozzáférhetőek a falu számára (Érpatak Ma 2018b). Pedig, mivel ezek a gépek rendkívül rossz állapotban voltak, az új önkormányzati vezetés felújította őket kétmillió forintért, bízva abban, hogy az újjászervezett közmunka és a település-fenntartás eszközei lehetnek.

V.2. A közmunka

Ahogy a III. fejezetben áll, hogy az Orosz-érában az érpataki gyakorlatban a közmunka alapvetően hatalmi eszközként működött, a hatalommal való folyamatos „pedagógiai célú” gyakorlat jegyében, egyfajta büntető és jutalmazó eszközként funkcionált (BECKER – MÓRICZ 2016a).

Emellett, ennek keretében, közmunkásként fizették az Orosz-féle politikai szervezet aktivistáit, és a polgármester a település közmunka- és egyéb erőforrásait is rendszeresen használta saját politikai projektjeihez. Az Orosz szervezte politikai *performance*-ok, demonstrációk résztvevői is sokszor a közmunkásokból kerültek ki. (BECKER – MÓRICZ 2016b).

A kaotikus elszámolás mellett, rendkívül rossz hatékonysággal szervezte meg az érpataki faluvezetés a közmunkát:

2014 óta Érpatak önkormányzata mezőgazdasági programokra munkabér és járulékai jogcímen 128 millió forint támogatást kapott, ehhez jött még közel 26 millió forint dologi kiadásokra és mezőgazdasági beruházásokra. Ehhez képest az önkormányzat lényegében nem tud bevételt felmutatni a tevékenységből, hacsak nem

⁴⁶ Adalék, de sok mindent tükröz a történetek hangulatából: Móricz Csaba és a *PestiSrácok.hu* szerint: *a nyomozás során a tanúk azt állították, hogy a Kossuth utcai Beneficium-ingatlant és Orosz nagykállói ingatlanjainak felújításait is- az önkormányzati beruházásokkal egy időben-, az önkormányzati cég és partnerei csinálták meg. Orosz nagykállói házánál a pince ásását, zsaluzást, falazást – állítólag szerződés alapján – a piaci árnál jóval kedvezőbb áron készítették el. Nem volt kivétel a kedvező díjszámítás alól a ház szigetelése, amit szintén a nonprofit kft.-vel szerződésben lévő emberek az eredetileg kialakított 300 ezres munkadíj harmadáért, mintegy 100 ezer forintért, „okosban” oldották meg. Az építőanyagokat Orosz ingatlanjaira és az önkormányzati építkezésekre is az újfélértői Horváth Tűzéptől szerezték be, jellemzően Orosz döntésének megfelelően, mint ahogyan a kft. működését érintő többi döntésben is a falu első embere volt az illetékes. Ezért talán ne tekintsük véletlennek – írják a szerzők –, hogy a két, Oroszhoz köthető ingatlan ugyanolyan színű, mint a polgármesteri hivatal, vagy hogy a nagykállói házban is napelem található, mint ahogyan a kamera és a riasztó rendszer is egy azon típus. Az Oroszhoz és rokonaihoz tartozó Kossuth utcai Beneficium-ház kerítése és a polgármesteri hivatal kerítése is mutat némi hasonlóságot. (Móricz, PestiSrácok.hu 2016)*

számítjuk azt a működési bevételként könyvelt 8,7 millió forintot. Vagyis a 154 milliárdnyi célzott állami támogatás legfeljebb ennyi bevallott bevételt fialt az önkormányzat mezőgazdasági közmunkaprogramjaiban.

2014 óta összesen 222 millió forint munkabér-támogatást és 43 millió forint beruházási/dologi támogatást kapott az önkormányzat a költségvetésből – ebből a keretből kellett volna munkaruhát és védőfelszerelést vásárolni a közmunkásoknak. Csak hogy ők a mai napig a saját ruhájukban végzik a legkoszosabb munkát is, és kesztyű nélkül szedik a legmocskosabb helyeken is a szemetet (BECKER – MÓRICZ 2016b).

Orosz kapcsolódó állításait – a Pesti Srácok szerzői szerint – nem sikerült igazolni. *Orosz szerint a közmunkában megtermelt javak egy részét helyben hasznosítják a közétkeztetésben.* Ezt az állítást a közétkeztetést Érpatakon 2010 óta biztosító környékbeli vállalkozó árnyalta:

Dankó József megkeresésünkre megerősítette, hogy vesz át mezőgazdasági terményeket az önkormányzattól, csak hogy annak az értéke néhány százezer forint, amit ő mindig ki is fizet – szó sincs tehát komolyabb mennyiségekről, és pontosan meg nem határozható értékű, barterszerű felhasználásról.

Az sem erősíti az Orosz gazdálkodása iránti bizalmat a helyiekben, hogy a „felesleget” nem a helyi felvásárlónak adják el, hanem elszállítják a közeli Kállósejnyébe, illetve Balkányba, és ott értékesítik.

Összegezve: 150 milliós állami támogatással, 18 hektáron gazdálkodva két év alatt a polgármester tízmillió forint alatti bevételt tud felmutatni – és ebbe már beleszámoltuk a közétkeztetésre átadott termények értékét is... – írta Becker és Móricz (BECKER – MÓRICZ 2016b).

V.3. Az ingatlanügyek

Az úgynevezett „ingatlanügy” az egyik, az országos sajtótermékek ingerküszöbét is elérő érptaki események sorában.⁴⁷ A történetek, a kapcsolódó Átlátszó-cikk megfogalmazásában:

Orosz nagyszámú ingatlan fölött diszponál Érpatakon, de ezek nem a saját és nem az önkormányzat tulajdonában vannak; továbbá, hogy az ingatlanokat időnként vitatható eszközökkel szerezte, és azok is a büntetés-jutalmazás eszközeként szolgálnak,

⁴⁷ Hozzá tartozik ehhez, hogy ekkor már, 2016-ban, Orbán második kormányzásának második ciklusában, Simon Miklósnak (Fidesz-KDNP) a Szabolcs 2. számú választókerület egyéni parlamenti képviselőjének ötödik parlamenti ciklusában járunk. Ennek azért van jelentősége, mert az ekkora már egyre központosítottabb kormánypárti médiában egyértelmű a tendenciaként jelentkezik a Jobbik és a köréhez köthető társadalmi aktorok támadása, hiteltelenítése. Ennek részeként, a korábbiakkal szemben, már a kormánypárti sajtó is tovább közli, saját közönsége felé is kihangosítja az Orosz-kritikus, ellenzéki sajtó anyagait. Így írtott Móricz Csaba a témáról a *PestiSrácok.hu*-n.

na meg állandó bevételt is biztosítanak... 49 ingatlan esetében azonosítottuk tulajdonosként a Benefícium Szeretetszolgálatot...⁴⁸

Helyi forrásaink szerint – írta a lap – az adásvételt szinte mindig maga a polgármester készítette elő és kezdeményezte. Orosz nem egy esetben kilátásba helyezte, hogy megbírságozzák a tulajdonost, majd a disputa valahogy oda kanyarodott, hogy nem akarja-e eladni a házat. Ha a tulajdonos igent mondott, akkor előbb-utóbb megjelent egy ügyvédnő, és megkötötték az adásvételt, a vevő minden esetben a Benefícium volt...

Az ingatlan árát általában Mártika hozta borítékban – ahogy a lap egyik forrása elmondta –, és ezt követően a bérlőnek, aki egyes esetekben maga a korábbi tulajdonos, a bérleti díjat is neki kellett fizetni. Mártika, hivatalos nevén Gagna Mihályné, az önkormányzat pénzügyese...

A Benefícium és az önkormányzat pénzügyei olyan mértékben összefolynak – írta Becker és Móricz –, hogy a közfoglalkoztatottként dolgozók bérleti díját Mártika egyszerűen levonta a fizetésükből, a többieknek „a bérleti díjat föl kell vinni az önkormányzatba Mártikának”...

A nekünk nyilatkozók szerint – írta a két szerző – nincs írásos szerződésük, és a bérleti díjról sem kapnak sem nyugtát, sem semmilyen hivatalos elismervényt... (BECKER – MÓRICZ 2016a).

2016 májusát követően robbant az ügy a nyilvánosságban, és beletelt egy időbe, míg Orosz úgy érezte, reagálnia kell. Ennek nyomán – a korábbi időszak eseményeivel ellentétben – legalább már vita nincs arról, hogy mi is a helyzet:

Orosz szerint is „nagyjából stimmel” az ötven körüli szám, ami a szeretetszolgálat birtokában lévő telkeket illeti...

...Azt is elismeri, előfordul, hogy a telkekhez tartozó házakban közmunkások laknak... Azt a kérdést pedig nem is érti – ahogy azt a Magyar Nemzet Online újságírójának elmondta –, hogyan félemlítené, félemlíthetné meg ő az érpatakiakat, a közmunkásokat? ...A torkukhoz teszem a kést, vagy hogyan? – értetlenkedett Orosz (TOMPOS 2016).

Az ügy alakulásának dinamikája kapcsán érdekes, hogy Orosz a saját médiacsatornáján csak 2017 márciusában, majd egy évvel az ügy nyilvánosságra kerülése után reagált (Érpataki Modell – Youtube csatorna 2017).

Ekkor már, a korábbiakhoz képest koncepciózusan reflektálta a történeteket, és egy olyan „szociális projektként” mutatta be a történeteket, ami az „Érpataki Modell” részeként a vidéket sújtó problémák egy sajátos, speciálisan helyi megoldása volna.

⁴⁸ A Benefícium Szeretetszolgálat Orosz, Orosz testvére, Násztáné Orosz Erika és Orosz élettársa, Uri Valéria vezetése alatt álló szervezet.

V.4. Az áttekintés összegzése

Az „Érpataki Modell” gazdasági vonatkozásainak az egyik – talán legfontosabb – része a gazdasági vonatkozású történések fentebb számba vett listája. Ezekkel összefüggésben is csak a 2014-es választásokat követően, Orosz hatalomban töltött tizedik évében kezdtek el napvilágot látni az anomáliák: az átláthatatlan önkormányzati gazdálkodás kapcsán a 2015-ös zárszámadás volt az első, amit hosszú viták után fogadott csak el a képviselő-testület, majd e döntés után rögtön fel is oszlatta magát. Ennek lett az eredménye az 2018. márciusi időközi választás.

A közmunka kapcsán, ahogy egy fentebb már idézett cikk fogalmaz:

...sokan régóta sejtik, hogy a megfélemlítésen és jutalmazáson túl másra is támaszkodik az a hatalomgyakorlás, ami Orosz Mihály Zoltán érpataki polgármester működését jellemzi... – írta Becker és Móricz (BECKER – MÓRICZ 2016a).

2017-re, az elszámolás szabálytalansága miatt, függesztette fel a kormányhivatal a közmunka finanszírozását a faluban.

A központi jogalkalmazói, hatósági környezet hosszú ideig nem csak hagyta megtörténni mindezeket, hanem asszisztált is hozzá.⁴⁹ Pedig, ahogy az I. és a III. fejezetben szó esett róla, nem csak a polgármester hatalmi tere nőtt meg helyben az Mötv. 2011-es önkormányzati törvény hozta változások következtében, hanem a központi hatalomé is. Ahogy írtam (az I.4. rész összefoglalásában): *a központi hatalom már nem csak a független önkormányzás törvényességét, hanem az új alaptörvény céljainak tartalmi megvalósítását is felügyeli erős jogosítványokkal, és a finanszírozáson keresztül nagy befolyással.*

⁴⁹ 2014-ben egy több hetes, többek között kormányhivatalokban dolgozóknak szervezett képzéssorozatban vettem részt. Érdekes, hogy szabolcsi résztvevővel nem találkoztam, de nagyon sokat beszélgettünk akkor az Érpatakon történetekről olyanok kormányhivatalnokokkal, akik akkor megyei, járási hivatalokban dolgoztak. Nem hittek a fülüknek, szemüknek, amikor egy-egy ügyet megnéztünk és számtalan szabályt, törvényt idéztek, amik mentén mindezek nem történhetek volna meg, illetve eljárásrendet, aminek érvényt kellett volna szerezni a történetek kapcsán. Nem tudom visszaadni ezeknek a beszélgetéseknek a hangulatát, de csak erősítették azt, amit „az érpataki történések és a szürrealizmus”-ként címkéztem meg.

Irodalom

- BECKER A. (2018): Orosz Mihály Zoltán hagyatéka – adósságokban és perekben fuldoklik Érpatak a bolond polgármester bukása után. *Atlatszo.hu*, 2018.06.20. <https://atlatszo.hu/2018/06/20/orosz-mihaly-zoltan-hagyateka-adossagokban-es-perekben-fuldoklik-erpatak-a-bolond-polgarmester-bukasa-utan/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- BECKER A – MÓRICZ Cs. (2016a): Több tucat érpataki ingatlant szerzett meg az Orosz Mihály Zoltán által vezetett „jótékonyági szervezet”. *Atlatszo.hu*, 2016.05.30. <https://atlatszo.hu/2016/05/30/tobb-tucat-erpataki-ingatlant-szerzett-meg-az-orosz-mihaly-zoltan-altal-vezetett-jotekonyagi-szervezet/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- BECKER A. – MÓRICZ Cs. (2016b): Közmunkásként fizetett holdudvar, hiányzó elszámolások és átláthatatlan pénzügyek: ez az érpataki üzleti modell. *Atlatszo.hu*, 2016.06.16. <https://atlatszo.hu/2016/06/16/kozmunkaskent-fizetett-holdudvar-hianyzo-elszamosok-es-atlathatatlan-penzugyek-ez-az-erpataki-uzleti-modell/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- Érpataki modell – Youtube csatorna (2017): A híres „ingatlan-biznisz” lényege Érpatakon, amivel rágalmazta a sajtó Orosz Mihály Zoltánt. 2017. márc. 20. <https://www.youtube.com/watch?v=w0DXlodb-E&t=113s> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- Érpatak Ma (2018a): Érpatak Ma. Érpatak Önkormányzatának hivatalos lapja. 2018.09.21. 1. szám. <http://www.erpatak.hu/hirek/megjelent-az-erpatak-ma> (Letöltés ideje: 2018. december 28.)
- Érpatak Ma (2018b): Érpatak Ma. Érpatak Önkormányzatának hivatalos lapja. 2. szám. 2018.12.20. <http://www.erpatak.hu/hirek/erpatak-ma-1-evfolyam-2-szam> (Letöltés ideje: 2018. december 28.)
- MÓRICZ Cs., PestiSrácok.hu (2016): Egyre több oka van félni az elszámoltatástól Érpatak polgármesterének. *PestiSrácok*, 2016.12.05 <https://pestisracok.hu/egy-re-tobb-oka-van-felni-az-elszamoltatastol-erpatak-polgarmesterenek/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- TOMPOS Á. (2016): A patkányfészek helyén üdvösség terem Érpatakon – Az Orosz Mihály Zoltánhoz kapcsolódó szeretetszolgálat e világi tevékenysége nyomába eredtünk. *MNO*, 2016.06.10 <https://mno.hu/belfold/a-patkanyfeszek-helyen-udvosseg-terem-erpatakon-1346463> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)

VI. A VÁLASZTÁS, AHOL MEGBUKOTT OROSZ MIHÁLY ZOLTÁN ÉS AZ „ÉRPATAKI MODELL”. ÉS AMI EZUTÁN JÖHET...

**A választás és egy jövőforgatókönyv – személyi, települési,
térsgégi kontextusban**

A fejezet tartalomjegyzéke

VI.1. *„Érpatakot, mint világtórtornyot ledöntötték...”*

VI.1.1. Az elvesztett választás

VI.1.2. A választási csalás vádja (2018)

VI.1.3. A választási csalás vádja 2014-ben és általában

VI.1.4. És ami 2018-as érpataki választáson történt

VI.2. A falu Orosz-öröksége, és ami utána jöhet

VI.2.1. Simon Miklós – a nagypolitika helyi erős embere

VI.2.2. ...és ami jöhet...

Irodalom

VI.1. „Érpatakot, mint világítótornyot ledöntötték...”

VI.1.1. Az elvesztett választás

2018. március 25-én Orosz Mihály Zoltán, a címben olvasható mondattal kommentálta a választások elvesztését a Gulyás Mártonnak adott interjújában (GULYÁS 2018a).

VI.1. táblázat. A 2018. március 25-i érpataki időközi polgármester-választás eredménye

Sor-szám	A jelölt neve	Jelölő szervezetek	Kapott érvényes szavazat	Szavazati arány (%)	Polgármester vagy képviselő
1	Nagy Imre Attiláné	Független	690	72,18	Polgármester
2	Orosz Mihály Zoltán	Független	266	27,82	

Oroszt cserbenhagyta a valóságérzéke, és váratlanul érte a választás eredménye. A volt polgármester narratívája a választás előtti helyzetről, mások mellett, például egy propagandisztikus, a helyzetet leegyszerűsítő videóból rekonstruálható (*erpatakimodell* – YouTube csatorna 2016).

VI.2. táblázat. A 2018. március 25-i érpataki időközi képviselő-testületi választás eredménye (a tábla a 200 feletti érvényes szavazatot kapott jelöltek listája, a kapott szavazatszám szerint sorrendbe rakva)⁵⁰

Sorszám	A jelölt neve	Jelölő szervezetek	Kapott érvényes szavazat	Polgármester vagy képviselő
8	Simon Barnabás	Független	640	Képviselő
1	Gagna János	Független	596	Képviselő
2	Simon Attiláné	FIDESZ	584	Képviselő
13	Orosz Miklós	Független	583	Képviselő
5	Sinka Norbert	Független	450	Képviselő
3	Kóczon Miklósné	Független	425	Képviselő
14	Orgován Csaba	Független	329	
7	Nagy Miklós	Független	297	
4	Papp Jánosné	Független	263	
16	Násztáné Orosz Erika Éva	Független	260	
9	Makaráné Hollósi Katalin	Független	245	
12	Éliás Istvánné	Független	222	
10	Balogh Sándorné	Független	214	

⁵⁰ Kiemelve jelenítettem meg az új polgármestert támogató képviselőjelöltek nevét.

Ami ezzel együtt tényleg érdemi változást jelentett a korábbiakhoz képest az az, hogy a „falu elitje”, néhány befolyásos család, összefogott a helyhatósági választásokon.

A 2014-es választások után Orosz elveszítette a képviselő-testületi többség támogatását, és ahogy a hivatkozott videóból és a kampányának az anyagaiból is összerakhatóak a részletek, az időközi választás során nem csak a polgármesteri státuszában való megerősítésében, hanem egy hozzá lojális képviselő-testület megválasztásában is bízott. Ezért szorgalmazta Orosz a képviselő-testület feloszlátását. Az időközi választás eredményei azonban nagyon nem a volt polgármester elvárása szerint alakultak:

71%-os részvétel mellett, ahogy a VI.1. és VI.2. táblázatokon látszik, Orosz nemcsak a polgármesteri címét veszítette el, 72/28 arányban, hanem a képviselő-testületben is 5:1 arányban az új polgármesterrel szövetségben induló képviselők kerültek megválasztásra. Orosznak csupán egyetlen jelöltje, a választásokig a falu háziorvosának asszisztense, Kóczon Miklósné jutott be a képviselő-testületbe; a legkevesebb szavazatot kapva a bejutottak közül. Orosz „képviselő-testületi jelöltjei”, köztük testvére, messze elmaradtak a kapott szavazatok számát tekintve.

Orosz a negyedik polgármesteri, harmadik teljes településvezetői ciklusában, szemben a várakozásaival, megsemmisítőnek nevezhető vereséget szenvedett.

VI.1.2. A választási család vádjá (2018)

Tisztelt Érpatakiak!

Megkezdtük a választási csalásról szóló bizonyítékok gyűjtését. Ma reggel jelentkezett újabb 2 ember, aki elfogadta a 10 000 Ft-ot és nyilatkozata alapján hajlandó a nyomozhatóságok előtt is tanúsítani.

Olyan emberrel is találkoztunk, aki beismerte, hogy elfogadta a pénzt, de már megbánta, hogy a pénz miatt a szavazáson a kérésüknek eleget tett, mert nem gondolta komolyan, hogy a vérpataki állapotok gyorsan visszarendeződhetnek, de amint megtapasztalták a választás éjszakáján való tombolást és a Tataiak újra „falucsendőrré” változását most már belátták, hogy nagyon könnyen visszarendeződhetnek a régi állapotok.

Tekintettel arra, hogy a választás végeredménye kapcsán a jogorvoslati lehetőségekre szánt idők rövidek, ezért arra kérünk mindenkit, hogy aki az Érpatakon zajló csalásokról bármilyen információval rendelkezik az sürgősen jelezze számomra a 06-30/9678-777 telefonszámon, mert a leleplezéshez minél több konkrét bizonyítékra van szükségünk.

Aki segíteni akar a gazemberségek leleplezésében és a rossz közbiztonsági állapotok visszarendeződésének megakadályozásában, hogy az érpataki ingatlanok ne értéktelenedjenek el, ne váljanak eladhatatlanná és mindenki nyugodtan élhesse le nyugdíjas éveit akkor keressen bátran és kapcsolódjon be a választási csalással kapcsolatos tanúk és bizonyítékok felkutatásába.

VI.3. keretes szöveg. Orosz felhívása a választási család leleplezésére

A viszonylag mértéktartó és a vereségét elismerő Gulyás-interjú után, a választást követő napokban azonban, Orosz a lehetőségek határáig elment a választási eredmények legális keretek között történő megkérdőjelezésében, a helyi és területi választási bizottságnál, valamint a bíróságon is.

A 2018. március 28-án és 29-én Orosz FB-oldalán megjelent a felhívás a *választási csalás leleplezésére* (lásd OROSZ 2018). Ezt a felhívást a VI.3. keretes szövegben jelenítettem meg. Orosz a választások „elcsalásáról” egy több mint 41 perces Facebook videóban számol be, amelyben szervezett szállítással, csomagosztással és a választók lefizetésével vádolta a Simon családot és annak szövetségeseit (OROSZ 2018b).

Ez jól illeszkedik Orosz Simon Miklóst a helyi nyilvánosságban folyamatosan támadó, lejárató kampányához (lásd például a már hivatkozott *erpatakimodell* – Youtube csatorna 2016). Ezt szimbolizálja az Orosz Facebook-felületén megosztott, Simon választási plakátját „meghekkelő” kép is.

VI.4. kép. Simon Miklós egy plakátja. Kép forrása: Orosz Mihály Zoltán Facebook-oldala

VI.1.3. A választási csalás vádja 2014-ben és általában...

Azért is érdekes a választási csalás vádja, mert 2014-ben ugyanezen a forgatókönyv mentén valósultak meg a választást követő események, csak fordított szereposztásban. Akkor Orosz nyert és Simon Miklós keresett jogorvoslatot, szintén sikertelenül.

A választási bizottságok és a bíróság gyakorlata ilyen esetekben alapvetően az, hogy formai okokra hivatkozva, érdemi vizsgálat nélkül elutasítják az efféle kezdeményezéseket. Ez történt 2014-ben és 2018-ban is Érptakon.

A csalás-vádnak és általában a választási csalás-ügynek különös pikantériát kölcsönöz Simon Miklós egy korábbi ügye, amit független források is érdemben feltártak.⁵¹

51 Az Átlátszó például így írt: *a 2002-es választásokon már a Fidesz által támogatott jelöltként szerzett Simon mandátumot a nyírbátori körzetben. Erre a győzelemre árnyékot vetett egy helyi vállalkozó, Bartha Imre ügye, akit Simonnéval együtt tetten értek, amint törvénytelen eszközökkel kampányolt Simon mellett...*

Bartha azt vallotta, hogy a segítségért cserébe Simon ígért neki egy 17 milliós önkormányzati megbízást, de az ügy kipattanása után nem tartotta a szavát. Állítása szerint Simonék rábeszélétek, hogy vigye el egyedül a balhét; továbbá vele küldtek ki több százezer forintot a Simonnéra valló, a kampányban élelmiszer-csomagokkal megvásárolt szavazóknak, hogy azok vonják vissza nyomozati vallomásukat. Ez meg is történt, a tanúk sorban visszavonták a korábbi, Simonnéra terhelő vallomásukat, így ellene az eljárást megszüntették...

A vádiratban a történet már úgy szerepel, hogy Bartha ismeretlen társával járta végig a cigánysort az önkormányzat autójával, és osztott csomagot Simon szórólapjával. Barthát később jogerősen el is marasztalták az ügyben, állítása szerint a 30 ezer forintos pénzbírságot Simon fizette ki. Az ítélet mindenesetre leszögezi, hogy Bartha Simon szórólapját osztogatva követte el a választás rendje elleni bűncselekményt, de a tényállás nem tér ki Simon szerepére... (Lásd a további részletekért BECKER 2016)

VI.1.4. És ami a 2018-as érpataki választáson történt...

Tény, hogy a 2018-as időközi helyhatósági választáskor folytatott ellenzéki kampány települési viszonylatban nagyívű volt, profi szervező irányította, és a kampányhoz a környező településekről érdemi segítséget kaptak az Orosz ellen indult erők: a polgármester-jelölt asszony és a vele szövetséges képviselőjelöltek.

VI.5. táblázat. A 2014-es érpataki önkormányzati választás eredményei Érpatakon

A 2014-es képviselőválasztás eredménye		A 2014-es polgármesterválasztás eredménye		
Kóczon Miklósné	385	Orosz Mihály Zoltán	Független jelölt	337
Simon Barnabás	297	Simon Attiláné	FIDESZ-KDNP	233
Nagy Imre Attiláné	282	Nagy Imre Attiláné	Független jelölt	168
Gagna János	249	Orgován Zoltán	Független jelölt	90
Násztáné Orosz Erika Éva	245	Szóllósi Gábor	EGYÜTT-PM-ÖSSZEFOGÁS-MSZP-DK	31
Gagna László	245			
Simon Attiláné	240			
Döller Józsefné	228			
Papp Jánosné	225			
Orosz Miklós	204			
Pál Anita	193			
Tatai István	185			
Gagna János	132			
Szóllósi Gábor	131			
Sinka Norbert	129			
Dalanics Mihályné	127			

Orosz kétszáz megvett szavazóról beszélt (OROSZ 2018b), amit, ha csak elméleti szinten komolyan is vennénk, akkor sem látszik kijönni az „elcsalás”. 2014-ben csak bő 5%-kal volt alacsonyabb a részvételi arány, mint 2018-ban. Miközben 2018-ban az Oroszt támogató, a korábbi választásokon is népszerű képviselő-testületi tagjelöltek is több szavazatot kaptak 5-10%-kal, addig Oroszra mintegy 20%-kal kevesebben voksoltak. Eközben Nagy Imre Attiláné polgármesterjelöltre négyszer annyian szavaztak, mint 2014-ben, ám alig tíz százalékkal többen, mint 2014-ben az összes ellenzéki jelöltre együtt. Az öt támogató képviselőjelöltekre kétszer – két és félszer annyian adták a voksukat, mint az előző választáson.

Tehát a tömbbe (összes ellenzéki jelöltre és polgármesterjelöltre együtt történő) „eltérített” leszavazás, ami Orosz vádjaként megfogalmazódott, nem látszik nagy tömegben igazolódni. A szavazatok megosztottsága, a sokrétű szavazási stratégia miatt a kétszázas (együtt, egyirányba szavazó, a korábbtól) eltérő szavazatszám nem köszön vissza sehol sem a legutóbbi két választás eredményeiben. Az enyhe részvételi többlet és a koncentráló szavazatok teljes összhangban látszottak lenni a választások idején a faluban tapasztalható hangulattal, így életszerűvé teszik és megerősítik az eredményeket.

Nem mellékes, hogy Orosz maga is sulykolta kampányában, hogy a polgármesterre leadott szavazatok mellett a polgármesterjelöltet támogató képviselőkre is szavazzanak. Úgy tűnik, így is tettek a választópolgárok, csak másokra tették az ikszeket.

Ezzel együtt én is találkoztam többekkel a faluban, akik – állításuk szerint – ismertek olyat, aki pénzt kapott a szavazatáért (ahogy ez Orosz VI.3. keretes szövegben bemutatott hirdetményében is olvasható).

Releváns még, ahogy láttuk a VI.5. táblázatban, hogy ez az Orosz-váltó hangulat, ha nem is ilyen erővel, de már 2014-ben is megvolt. A korábban Orosszal együttműködő, de vele szembeforduló képviselők (6-ból 4 fő) már a 2014-es választásokon is többségbe kerültek, ám hiába nem Oroszt akarta polgármesternek a választók 61%-a, a szavazás logikája és az Oroszt nem akarók megosztottsága miatt mégis Orosz lett a polgármester.

Orosz tényleges bukását, vagyis a 2018-as fordulatot, a politikai reprezentáció terén történt változás hozta: a Simon család kiegészített a volt terményfelvásárló feleségével, Nagy Imre Attilánéval és nem indítottak ellene jelöltet a polgármesterségért. Fontos lehetett az is, hogy bár független képviselőként, de velük szövetségben elindult az egyik, eddig a politikai színtéren szerepet nem vállaló nagybirtokos család egy férfitagja is, illetve maguk mellé állították a korábbi, egykor befolyásos, ma már nem élő roma kisebbségi önkormányzati elnök fiát is. A falu elitjének egy jelentős része, a nagy befolyású családok a Simon család vezetésével tulajdonképpen összefogtak Orosz ellen, és a falu választópolgárai is támogatták ezt.

VI.2. A falu Orosz-öröksége, és ami utána jöhet...

Nagy és érdekes kérdés, hogy mi jön/mi jöhet ezek után Érpatakon. Az e kötet fejezeteiben vázolt helyzet, az – Orosz mellett – fel-feltűnő potens települési szereplők számbavétele, az Orosz leváltása révén kialakult politikai szituáció átlátása segítenek jövő-forgatókönyvet valószínűsíteni.

VI.2.1. Simon Miklós – a nagypolitika helyi erős embere⁵²

Orosz „érpataki Simon-bandáról” beszél lejárato kampányvideójában (erpatakimodell Youtube csatornája 2016), a hálózati elemzésben is a Simon család tűnt úgy, hogy a politikai és gazdasági falusi társadalmi térben valamelyest ellensúlyt tudni képezni Orosszal szemben (Lásd a II. fejezet 4. alfejezetét és HAIN 2014) és a Simon család két tagja is tagja az újonnan megválasztott képviselő-testületnek. Harmadik tagjuk pedig a települést is magában foglaló egyéni országgyűlési választókerület jelenlegi országgyűlési képviselője.

Az érpataki Simon család jelenleg késő középkorú testvérhármasa: Miklós (az országgyűlési képviselő), Barnabás (az egyik önkormányzati képviselő) és Ilona (a másik önkormányzati képviselő). Barnabás egy helyi mezőgazdasági vállalkozó, és Ilona is a faluban él, míg Miklós, aki továbbtanult és nagypolitikai karriert futott be, a közeli Nyírbogátra költözött. Miklós először kutató fizikusként, majd tanárként kezdte pályáját és a kilencvenes évek második felében fordult a megyei és az országos politika felé.

Simon Miklós – ahogy az Becker András fogalmazott (BECKER 2016) – a politikai életben azok közé tartozik, akik időben ugrottak le a süllyedő kisgazdahajóról, és csatlakoztak a Fideszhez. Simon a 2002-es választásokon már a Fidesz által támogatott jelöltként szerezte meg a nyírbogáti körzetben másodszor is a parlamenti mandátumot. Tény, ahogy az idézett Becker-írás is megjegyzi, hogy erre a győzelemre sötét árnyékot vet a fentebb, lábjegyzetben említett választási csalás ügye.

A Simont és a környezetét jobban ismerők szerint – írta Becker – Simon Miklós politikai pályájának igazi motorja a felesége, dr. Simonné dr. Rizsák Ildikó, Nyírbogát jelenlegi polgármestere.

Simonné néhány éve egy rövid időre azzal hívta fel magára az országos közfigyelmet, hogy a 2014-es parlamenti választás után a polgármesteri megbízásáról lemondani kényszerült férjének bruttó 5,2 milliós végkielégítést és szabadságmegváltást szavaztatott meg a nyírbogáti képviselő-testülettel. Ezt később Simon visszafizette, ám nemrég – talán valamiféle kárpótlásul a sorstól és a feleségétől – Nyírbogát község díszpolgárává választották.

Jóval súlyosabb ügy viszont, hogy 2011-ben a bíróság – minden valószínűség szerint – Simon Miklóst felfüggesztett börtönbüntetésre ítélte volna, ha a Fidesz-frakció nem akadályozza meg a mentelmi jogának a felfüggesztését. Így viszont a jogosulatlan gazdasági előny megszerzésével – költségvetési csalással – vádolt Simon ügyét elkülönítették a többi vádlottétól, és mentelmi joga miatt megszüntették ellene az eljárást.

Sajátos mellékszála a történetnek a 2002-es elkövetés és a 2011. szeptemberi jogerős ítélet közt eltelt 10 év. Ahogy Becker András feltárta és megírta: a 2002 nyarán indult nyomozást a Központi Nyomozó Főügyészség 2004 októberében megszüntette – ekkor Polt

⁵² A HVG (2017) egy cikke nevezte „Döbrögiként viselkedőnek” Simont – egyébként Seszták Miklóssal együtt –, akik a hetilap állítása szerint, jó ideig megakadályozták, hogy a menesztett, majd elhunyt Kozma Péter helyett új kormány megbízottja legyen a megyének. A lap az idézett írásban azzal magyarázta a történeteket, hogy Simon Miklós választókerületében számos visszaélés írható a polgármesterek számlájára... amelyeket Kozma Péter kivizsgáltatott. Emiatt lehetett tehát az ódzkodás, óvatosság egy, a hatalmukat, befolyásukat korlátozó új kormányhivatali vezetővel szemben.

Péter volt a legfőbb ügyész. 2007 januárjában, három hónappal Kovács Tamás legfőbb ügyésszé történő kinevezése után, újra elrendelték a nyomozást, majd 2008 végén vádat is emeltek az ügy szereplői ellen. Ekkorra mentette ki a mentelmi jog fenntartásával Simont a Fidesz az eljárásból.

Az eljárásban korábban feltárt bizonyítékok, a tanúvallomások és a jogerős ítélet analógiai alapján szinte biztosra vehető, hogy Simon Miklóst, ha nem védi a mentelmi jog, bűnösnek mondja ki, és szabadságvesztésre ítéli a bíróság. Országos politikai összefüggés: kizárt, hogy 2009-ben, mikor Orbán Viktor vezetésével zajlott a „képviselői casting”, ne tudott volna a Simon elleni büntetőügyről. Valamiért mégis – harmadszor – Simon lett a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei 6-os választókerületben a Fidesz jelöltje. Sőt, 2014-ben rendészeti bizottsági alelnököt is csinált a pártvezetés a költségvetési csalás vádjá alatt álló, fizikus végzettségű képviseléből.⁵³

Ezek Simon saját ügyei, de nem érdektelen a szempontunkból az, ami a 33 települést magába ölelő egyéni képviselői választókerülete kapcsán tudható, és amit – az előző lábjegyzetben említett – Kozma Péter korábbi kormánybiztos vizsgáltatott ki, és amiből a HVG idézett írása gyűjtött össze egy csokrot:

Kisléta fideszes polgármestere, Madácsi Imre tíz hónapig vezette úgy a falut, hogy jogerősen el volt ítélve, míg végül a kormányhivatal mondta ki, hogy méltatlan a tisztségére. Madácsi ezután egy időközi választást megnyerte, mire a hivatal újra méltatlannak nevezte. Végül a 2017-es májusi voksoláson már nem indult.

A nagykállói – szintén kormánypárti, és Simon Miklós támogatását élvező – Juhász Zoltán ellen hűtlen kezelés gyanújával nyomozott -a cikk megírása idején- a rendőrség.

*A szintén Simon által támogatott Csák Istvánt, Terem polgármesterét is elmarasztalta a kormányhivatal, amiért törvénytörő módon vezette a falut, nem vette napirendre a helyi képviselők javaslatait.*⁵⁴

53 A helyzet további pikantériája, hogy Helmeczy László, nyíregyházi ügyvéd, 2018-ban a Szabolcsi 2. számú választókerület DK-s parlamenti képviselőjelöltje, aki rágalmazás-ügyben kártérítési pert nyert Simon ellen, azt állította, hogy Simon Miklós fentebbi ügyekből kifolyólag zsarolható, és mint ilyen a honvédelmi és rendészeti bizottsági tagsága nemzetbiztonsági kockázatot jelent (*Bátor Televízió* 2017).

54 Terem település és az ott történtek megérnek egy lábjegyzetnyi kitérőt. A helyi polgármester tevékenysége, annak törvénykerülő módja, több független forrás szerint is, Orosz érpataki tevékenységével mérhető. A *Hírtv Célpont* című műsora a következőképpen fogalmazott a helyzet kapcsán egy 2017 évi tudósításában:

Február óta nem tudják fizetni a rendkívüli segélyeket, a lakhatási és az iskolakezdési támogatásokat. 2017 októberében a falunak még mindig nincs elfogadott költségvetése, így az állami normatívát nem kapták meg – írta meg a [Hírklubb](#).

Teremben ugyanis a polgármester lánya az igazgatási vezető, a fia pedig az alpolgármester. A közmunkaprogramot is a saiat szempontjai szerint alakítja a településvezető. Van. aki csak aláír, nem is

Uzsora és család miatt tartóztatták le februárban Nyírpilis polgármesterét, Beri Róbertet, aki bár független, tavaly támogatta a Fidesz kvótaellenes népszavazási kampányát, és faluja szintén Simon választókerzetéhez tartozik.

Simon feleségét, Rizsák Ildikót, Nyírbogár polgármesterét költségvetési család miatt jelentették fel, amiért az új szennyvízelvezetőt nem az út alá, hanem mellé fektették (Lásd bővebben HVG 2017).

Ez tehát az tágabb helyi politikai miliő, amiben Orosz polgármesterként tevékenykedett, amivel egyfelől verbálisan és politikailag harcolt, másfelől amivel a 2014-et követő, a képviselő-testületben is szakadást okozó összekülönbözésekig különösebb zökkenők nélkül, gyakorlatilag együttműködött. Ahogy látszik, ennek a társadalmi környezetnek nem csak települési szinten erős embere Simon Miklós. Ő és a családja megkerülhetetlen volt a közelmúltban és úgy tűnik, megkerülhetetlen lesz a közeljövőben is Érpatakon és környékén.

VI.2.2. ...és ami jöhet...

Egy több mint száz éves érpataki történet arról, hogy a falu egykori lakói megakadályozták, hogy a vasutat keresztülvezessék a településen.

Akárcsak Orosz 2005-ben, aki az elhunyt polgármester halála miatt rendezett időközi választás előtt, a csatornázáshoz kapcsolódó korrupció leleplezéséért kampányolt és került megválasztásra. Sem vasút, sem csatorna sincs, azóta sem, Érpatakon. Ez a két „tiltakozás”, ha lehet egyfajta, „a körülményekre semmilyen tekintettel nem levő konokságként” tulajdonsága egy közösségben többeknek, akár egyfajta jellemző, közös tulajdonság, akkor azt sejtem, valami hasonló indíttatás lehetett, sok más mellett, a 2018. március 25-i Orosz elleni szavazás egyik motivációs háttéreleme is. Ez a *konokság* persze Orosznak is egyértelműen sajátja.

dolgozik, van, akinek csak 5 perces a munkaideje, míg az aláírásokat begyűjti. Van, akinek a 8 órát végig kell dolgozni, ki milyen viszonyban van a polgármesterrel, csak ezen múlik. – írta az online híroldal. És ez mindig is ezen múlt – idézi Margiticsné Kobolák Andrea önkormányzati képviselőt a híroldal. A helyiek azt mondják, a polgármester földjein is kellett dolgozniuk. „Oda kiküldtek bennünket, hogy csépelni kell, meg kapálni, és akkor a munkaidőben, a közmunka időben kellett csinálnunk, ha tetszett, ha nem” – fogalmazott egy nevét nem vállaló helybéli. És ami itt nekünk ebből a legfontosabb, híroldal szerint: a polgármester a védettségét annak köszönheti, hogy a térség fideszes országgyűlési képviselője, Simon Miklós szinte mindenben támogatja. A honatyát semmi nem akadályozza abban, hogy falugyűlésen kampányoljon bizalmasa mellett a polgármester vezetékeve után csak „Csákfalvának” csúfolt faluban. Csák István nem adott le idén vagyonynyilatkozatot, így a törvények szerint nem is gyakorolhatná a tisztségével járó jogokat (Hírklikk 2017).

Érpatakon a késő kádárkori, felemás polgárosodást követő húsz év válságtorlódásainak lokális konstrukcióját, ahogy a II. fejezet 4. pontjában idéztem, Nagy Pál új feudalizmusként, új hűbériségként azonosította (NAGY 2013).

Ez legtöbb aspektusában, problémaiban követi a regionális térségi sajátosságokat, ahogy az észak-tiszántúli falutáj és a hagyományos falu (BELUSZKY – SIKOS 2007), illetve a nyírségi és felső-tiszavidéki falvak jellemzőiként (KOVÁCS 2008) ezeket számba vettük. (Lásd a II. fejezet II. 1. pontját)

E mellett, Orosz hatalomra jutásakor azonban, kistérségi viszonylatban is kiugró volt, így egyfajta sajátos lokális konstrukciót sejtet(ett), az alacsony iskolai végzettségűek magas aránya, a helyi munkalehetőségek fokozott hiányának és az ingázásnak a mértéke a településen. A mezőgazdasági terményeket néhány nagygazda termelte meg és adta el, alacsony feldolgozottsági szinten.

Az „új feudalizmust”, „a modern rabszolgaságot: a fideszes utam-bátyám világot”,⁵⁵ a Szabolcs 6. választókerületben az érpataki származású Simon Miklós jeleníti meg. Ezt a viszonyrendszert Orosz nem próbálta meg legalább helyben újraprendezni, hanem ahogy látszik, sokkal inkább helyet követelt csak magának ebben a hatalmi struktúrában és ehhez ideológiát is kreált (lásd ennek kapcsán még NAGY 2013 és TÓDOR 2012a, 2012b, 2012c). Különösen érdekes az, hogy Orosz olyan módon volt képes a faluban a hatalmat megragadni, hogy teljes polgármesteri karrierje alatt, a helyi fideszes „erős emberrel” együtt, vele valamilyen módon kiegyezve tudott működni a hatalomban. Ez 2014-ig a kommunikációs csörtéken túl, valódi, látványos konfliktust nem hozott. 2015-től éleződött ki a helyzet. A képviselő-testületben, Nagy Imre Attilánéval formálódott meg az érdemi Orosz-ellenzék, és az ettől az időtől érződik a hatósági nyomásgyakorlás az Orosz-féle településvezetésén is.

Biztos, hogy személyében is erősítette Oroszt az, hogy a modell ismertté válása és saját szélsőjobboldali kapcsolatai révén az országos nyilvánosságban is tudta magát pozícionálni.

Orosz faluvezetése a 2004-es kistérségi diagnózis által leírt, fentebb idézett települési helyzeten érdemben nem változtatott. Orosz politikai hatalma révén „leuralta”, kiüresítette a falu társadalmi tereit. „Ennek a közmunka és a közbiztonság és a faluközösség szerveződése terén is negatívak az eredményei, ahogy a Tiszadadával való összehasonlításból – a II. fejezetben – láttuk.

Polgármestersége jogi vonatkozásaiban káoszt (lásd a IV. fejezet), gazdasági vonatkozásaiban összeomlást és – e sorok írásakor egyelőre – átláthatatlan pénzügyi hiányt eredményezett a faluban (lásd a V. összefoglaló részt).

Innovációnak tekinthető, amit Orosz hozott a helyi politikában (lásd a III. fejezetet), sok tekintetben a problémák felvetésében és az ígéreteivel is: a konfliktusokat el nem

55 Egy olyan cikk címeként olvashatjuk az idézett megfogalmazást, amelyben az *Alfahír* szerzője „csicskáztatással” vádolja a Simon Miklós feleségének nyírbogáti családját. Az írás nagyon sok szereplőt, érintettet megszólalt tényfeltáró nyomozása során, köztük a Simon–Rizsák család tagjait is (MAGVASI 2018).

kerülő, konok hozzáállása kelthette többekben azt a hitet, hogy képes meg-, és áttörni a társadalmi és strukturális falakon. Talán ez lehet az egyik ok, ami Orosz időleges sikerére részben magyarázatot adhat.

Érpatakon ugyanaz a két-három család adja a képviselő-testület tagjait több ciklus óta. Egyelőre nem látszik rövid-középtávon nyoma sem a rurális innovációs potenciálnak, ami a falunak, a falu népességének a strukturális, társadalmi problémák összefüggésében számottevő változást hozhatna. Ebben a feltételrendszerben majdnem mindegy, hogy ki lesz a falu vezetője, a település valószínűleg tovább sodródik a nagy társadalmi tendenciák mentén, tovább küzdve/fuldokolva az alapvető és az adott feltételrendszerben megoldhatatlannak látszó problémák tengerében. Igaz, hogy mindezt Orosz folyamatos konfliktusoktól terhelt polgármestersége után talán felüdülésként élhetik meg többen is.

Ez a röviden megvonható mérlege Orosz polgármesteri munkásságának. És bár most nem tűnik valószínűnek, de azért teljesen elképzelhetetlennek sem tartom azt, hogy a körülmények olyan együttállása is bekövetkezhet, amikor Orosz, illetve az „Érpataki Modell” története tovább is folytatódhat...

Irodalom

- Bátor Televízió (2017): Helmeczy pert nyert Simon Miklós ellen. Lóg a vád a mentelmi jogon. *Bátor Televízió*, 2017.08.02. <http://batortv.hu/hir/helmeczy-kontra-simon/25> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- BECKER A. (2016): Voldemort 1.0 – nem Mengyi lenne az első, akit a pártvezetés enged a mentelmi jog mögé bújni. *Atlatszo.hu*, 2016.08.03. <https://atlatszo.hu/2016/08/30/voldemort-1-0-nem-mengyi-lenne-az-első-akit-a-pártvezetés-enged-a-mentelmi-jog-mögé-bújni/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- Célpont (2017): Szabolcsi Kisisten: Terem polgármestere és a törvények. *Hírtv* videó. 2017. 10.23. <https://www.youtube.com/watch?v=-i4luouMaV8> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- érpatakimodell Youtube csatorna (2016): Simon Miklós és érpataki bandája. Videó. Online dokumentumként lásd: <https://www.youtube.com/watch?v=a2qy73nzL2E> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- GULYÁS M. (2018a): Örömmünep és vonulás Érpatakon a polgármester választás után! Videó. *PartizánPolitika Facebook oldal*. 2018.03.25. <https://www.facebook.com/partizanpolitika/videos/1997978287196738/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- GULYÁS M. (2018b): **Ünnep Érpatakon!** Videó. *PartizánPolitika Facebook oldal*. <https://www.facebook.com/partizanpolitika/videos/1997954970532403/> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- HAIN F. (2014): Érpataki közvéleménybrókerek kapcsolathálója – GYORSELEMZÉS. A civil és gazdasági szervezetek, az önkormányzati képviselők és képviselőjelöltek, illetve a településen EU-s pályázatot és MVM-támogatást nyertek kapcsolatai. Kézirat. https://www.academia.edu/37326184/%C3%89rpataki_k%C3%B6z%C3%A9lem%C3%A9nybr%C3%B3kerek_kapcsolath%C3%A1l%C3%B3ja_-_GYORSELEMZ%C3%89S (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- hvg.hu (2017): Döbrögiként viselkedő parlamenti képviselők miatt nincs kormány megbízott Szabolcsban. *hvg.hu*, 2017.06.12. https://hvg.hu/ITTHON/20170612_DOBROGI-KENT_VISELKEDO_PARLAMENTI KEPVISELOK_MIATT_NINCS_KORMANYPEMBIZOTT_SZABOLCSBAN (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- Hírklikk (2017): Egy falu, ahol Csák István és a Fidesz az Isten. *Hírklikk.hu*, 2017.10.23. <https://www.sztarklikk.hu/kozelet/egy-falu-ahol-csak-istvan-es-a-fidesz-az-isten/330104> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- MAGVASI A. (2018): *Modern rabszolgaság: A Fideszes utam-bátyám világ egy áldozat szemével*. *Alfahír*, 2018.01.16. https://alfahir.hu/2018/01/16/nyirbogot_fidesz_uram_batyam_simon_miklos/ (Letöltés ideje: 2018. december 20.)
- OROSZ M. Z. (2018): Felhívó levél a 2015.03.25.-i időközi helyhatósági választással összefüggésben elkövetett csalás leleplezésére. <https://www.facebook.com/mihalyszoltan.orosz/posts/750797895128140>; és <https://www.facebook.com/mihalyszoltan.orosz/posts/751299141744682> (Letöltés ideje: 2018. december 20.)

- TÓDOR J. (2012a): „Példát statuálunk rajtuk” – Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása I. *Atlatzso.hu*, 2012.04.06. <https://atlatzso.hu/2012/04/06/%E2%80%9Epeldat-statu-alunk-rajtuk-egy-szalas-hivo-polgarmester-amokfutasa-i/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- TÓDOR J. (2012b): Doktor lovag – Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása II. *Atlatzso.hu*, 2012.04.12. <https://atlatzso.hu/2012/04/12/doktor-lovag-egy-szalas-hivo-polgar-mester-amokfutasa-ii/> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)
- TÓDOR J. (2012c): „Nem áll hatáskörömben...” – Egy Szálasi-hívő polgármester ámokfutása III. *Atlatzso.hu*, 2012.04.20. <https://atlatzso.hu/2012/04/20/nem-all-hataskoromben-egy-szalas-hivo-polgarmester-amokfutasa-iii//> (Letöltés ideje: 2018. június 13.)